

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA**

AUŠRA KAMINSKIENĖ
APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS

**EUROPOS SĄJUNGOS FINANSAVIMO ŠALTINIAI IR JŲ PANAUDOJIMAS
APLINKOSAUGOS POLITIKOS FORMAVIMUI LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas - doc., dr. Alfonsas Vaišnoras

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
1. APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS	5
2. ES APLINKOSAUGOS FINANSAVIMO INSTRUMENTAI PASIRENGIMUI NARYSTEI EUROPOS SAJUNGOJE	8
2.1. PHARE programa	8
2.2. SAPARD programa	12
2.3. ISPA fondas	17
3. ES FINANSAVIMO ŠALTINIAI PO ĮSTOJIMO Į EUROPOS SAJUNGĄ IR JŲ PANAUDOJIMAS APLINKOSAUGOS POLITIKOS FORMAVIMUI LIETUVOJE	23
3.1. Struktūriniai fondai – ES regioninės politikos įgyvendinimo finansiniai instrumentai	25
3.1.1. Europos regioninės plėtros fondas	26
3.1.2. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas	35
3.2. Sanglaudos fondas	42
3.3. Struktūrinių ir Sanglaudos fondų lyginamasis aspektas	50
3.4. Europos bendrijos programa LIFE	51
3.5. Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonė	53
3.6. Ekspertų apklausos rezultatų analizė	55
IŠVADOS	57
Rekomendacijos	58
Literatūra	59
Santrauka	65
Zusammenfassung	66
Priedai	67

IVADAS

Prieštaravimai tarp žmogaus ir gamtos šiuo metu tapo itin ryškūs ir palaipsniui vis didėja. Oro, dirvos, vandens teršimo, neracionalaus gamtos išteklių naudojimo neigiamos pasekmės juntamos visoje planetoje, tame tarpe ir Lietuvoje. Dėl to paskutiniaisiais dešimtmečiais ypač aktuali tapo supančios aplinkos apsauga, kuriai šiandien pasaulyje skiriama vis daugiau dėmesio. Aplinkos apsaugos politika yra neatsiejama Europos Sąjungos politikos dalis. Europos Bendrijos steigimo sutarties 174 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti Bendrijos politikos aplinkos srityje tikslai: „išlaikyti, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę, saugoti žmonių sveikatą, apdairiai ir racionaliai naudoti gamtos išteklius, remti tarptautinio lygio priemonės, skirtas regioninėms ir pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti“. Tiek ekonominis, tiek socialinis progresas priklauso nuo planetos aplinkos būklės, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo, racionalaus gamtinių išteklių naudojimo. Ūkio plėtra turi remtis aplinkos apsaugos principais.

Šiandien aplinkos apsauga yra vienas didžiausių iššūkių Europai. Ji tapo tokia sudėtinga problema, kad jos jau negali išspręsti pavienės valstybės ar kraštai, tenka jungti pastangas ir spręsti įvairių sričių specialistams. Aplinkos apsauga yra „jauna“ sritis palyginus su politika transporto, žemės ūkio ar prekybos srityse. Romos sutartyje (1957 m.) dar nebuvo jokių specialių nuostatų, susijusių su aplinkos apsauga. Bendrijai nepriklausė rūpintis aplinkos apsaugos politika. Valstybės narės reaguodavo į didėjantį aplinkos užterštumą, priimdamos nacionalines priemones. Tačiau vienos valstybės vykdoma politika neleidžia išspręsti aplinkos globalinio masto užterštumo problemos. Be to, buvo manoma, kad valstybių narių priimtose aplinkos apsaugos priemonės bei orientuoti į aplinkos apsaugą gaminių standartai trukdo prekybai ir prieštarauja Bendrijos priimtam laisvosios prekybos principui. Todėl pasigirdo raginimų aplinkos apsaugos klausimus reguliuoti politinėmis priemonėmis.

Aplinkosaugos tema tapo aktuali septintajame dešimtmetyje, intensyviai plečiantis pramonei. Todėl pirmosios aplinkos apsaugos nuostatos buvo suformuluotos 1972 m. Bendrijos šalių viršūnių aukščiausio lygio Paryžiaus susitikime, kuriame buvo priimta pirmoji bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programa, nustačiusi pagrindinius Europos Bendrijos aplinkos apsaugos principus. Visa Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos raida atsispindi šešiose aplinkos apsaugos veiksmų programose, kurios sudaro bendrosios Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos rėmus. Dabar Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikoje vadovujamasi šeštosios veiksmų programos „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“ nustatytais tikslais. Ši programa apibrėžia Europos Bendrijos aplinkos apsaugos politikos gaires 2002-2012 m. laikotarpiu.

Politinės aplinkos apsaugos nuostatos ES remiamos ne tik aplinkos apsaugos veiksmų programomis, bet ir priemonėmis ar principais. Pamačius, kad vien teisinių priemonių nepakanka dinamiškai plėtoti aplinkos apsaugos politiką, nuo 1983 m. Europos Komisija nemažai dėmesio pradėjo skirti finansinėms priemonėms, įgalinančioms skatinti aplinkos teršimo prevenciją. Tais

pačiais metais buvo įkurtas Europos aplinkos fondas.

Dabar pagrindinis ES finansavimo šaltinis aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti ES šalyse yra Sanglaudos fondas. Jis remia aplinkosaugos ir transporto infrastruktūros projektus. Kai kuriuos aplinkosaugos projektus, orientuotus į regioninę plėtrą, finansuoja ir Struktūriniai fondai. ES yra taip pat patvirtinusi tam tikrus finansavimo dokumentus, kuriais gali ir galės naudotis ES narystės siekiančios šalys, įgyvendinančios aplinkosaugos reikalavimus. Tarp tokių dokumentų reikėtų paminėti PHARE, ISPA ir SAPARD programas.

Globalizacijos procesai ir Lietuvos integracija į tarptautinę erdvę – tai nemažai laiko ir proto sąnaudų reikalaujantis procesas. Aplinkos apsaugos srityje ne tik keliami nauji reikalavimai, keičiami standartai bei įgyvendinamos naujos programos, bet ir vyksta spartūs pokyčiai, kurie siejami su naujovėmis, gebėjimu efektyviai valdyti greitai besikeičiančius procesus.

Siekiant laikytis Europos Sąjungos atitikties įgyvendinimo terminų Lietuvoje, svarbus vaidmuo tenka Europos Sąjungos aplinkosaugos finansavimo šaltiniams, kurie yra šio **darbo objektas**, o Europos Sąjungos lėšų, skiriamų aplinkos apsaugai, panaudojimas Lietuvoje yra šio **darbo dalykas**. Kadangi šiandien ES finansinės paramos aplinkosaugai panaudojimas kelia nemažai diskusijų ir problemų Lietuvoje, todėl ES teikiamos paramos valdymas ir efektyvus jos panaudojimas tapo labai aktuali tema.

Tuo būdu pagrindinis šio **darbo tikslas** – išanalizuoti Europos Sąjungos finansavimo šaltinius ir jų įtaką Lietuvos aplinkos apsaugos politikos formavimui.

Siekiant nustatyto tikslo, **darbo uždaviniai** yra tokie:

1. nustatyti aplinkos apsaugos problemas;
2. išanalizuoti Europos Sąjungos aplinkosaugos finansavimo šaltinius iki Lietuvai tampa lygiateise Europos Sąjungos nare ir po įstojimo į Europos Sąjungą;
3. išskirti prioritetingas Europos Sąjungos finansuojamas aplinkos apsaugos sritis;
4. įvertinti Europos Sąjungos finansinės paramos, skiriamos aplinkos apsaugai, įsisavinimą Lietuvoje.

Rengiant šį darbą naudotasi lingvistiniu (norint apibrėžti termino „aplinka“ vartoseną), dokumentų analizės, kontent analizės, ekspertų apklausos, sisteminės analizės, loginiu–analitiniu (darant apibendrinimus, išvadas ir pan.), lyginimo ir kitais metodais.

Hipotezė – Europos Sąjungos aplinkosaugai skiriamos lėšos Lietuvoje įsisavinamos gerai.

Šį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis (sudaryta iš trijų pagrindinių skyrių, suskirstytų į poskyrius, kuriuose aptariami atskiri skyriuose nagrinėjamų klausimų aspektai bei trumpa ekspertų apklausos analizė) ir išvados. Remiantis tyrimo proceso metu sukauptais darbo rezultatais ir padarytomis išvadomis, pateikiamos rekomendacijos aptartoms problemoms spręsti. Darbo pabaigoje yra pateikiamas naudotos literatūros sąrašas, šio darbo santrauka lietuvių ir vokiečių kalbomis bei pridedami priedai.

1. APLINKOS APSAUGOS PROBLEMOS

Būti žmogumi – tai kaip tik ir reiškia būti atsakingam. Jausti gėdą dėl skurdo, kuris tartum nė nepriklauso nuo tavęs. Didžiutis kiekviena savo draugų pasiekta pergale. Jausti, kad kiekviena tavoji plyta taip pat prisideda prie pasaulio statybos.

A. de Sent-Egziuperi

Ilgą laiką žmogus jautėsi visatos valdovas ir nesusimąstydamas apie pasekmes, iš gamtos stengėsi pasiimti viską kas tik įmanoma. Iš visų Žemėje gyvenančių būtybių žmogus yra didžiausias gamtos griovėjas. Kaip čia neprisiminsi M. Tveno žodžių: „Žmogus – vienintelis gyvulys, kuris raudonuoja iš gėdos ir jam yra dėl ko raudonuoti“. Tačiau kita vertus, tai byloja ir apie jo protą, t.y. apie jo sugebėjimą mąstyti ir visokeriopai naudotis aplinka, kuris ir saugojo jį nuo nepalankių tokio naudojimosi padarinių.

Norint nustatyti aplinkos apsaugos problemas, pirmiausia reikėtų apibrėžti sąvoką „aplinka“. Aplinkos sąvoka ES sutartyje neapibrėžiama. Viena vertus, tai yra gerai, kadangi atsiradus naujiems aplinkosaugos reikalavimams, sąvoka gali kisti. Tačiau kita vertus, tai yra trūkumas, kadangi sunku tiksliai nustatyti, kaip pagal ES teisę turi būti suprantama aplinkos politika [56]. Aplinką mes dažnai suprantame siaurąja prasme – tai natūrali aplinka, kurią sudaro tokie aplinkos elementai kaip žemė, oras, vanduo, flora, fauna ir jų sąveika. Tačiau aplinką galima suprasti ir plačiąja prasme – kaip žmonijos egzistavimo sferą, susidedančia iš gamtos ir apimančią socialinius, ekonominius, kultūrinius ir politinius žmogaus gyvenimo aspektus. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme aplinka – „gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos“ [2].

Aplinkos apsauga yra neatsiejama sėkmingos visuomenės raidos dalis. Nuo aplinkos būklės, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio stabilumo ir priklauso ne tik žmonių sveikata ir gerovė, bet valstybės ekonominė bei socialinė pažanga. Gamtos išteklių turi būti naudojami nepažeidžiant gamtinės aplinkos pusiausvyros. Visuomenė privalo pirmiausia laikytis aplinkosauginių reikalavimų, o ne vartotojiškai žiūrėti į gamtą, kaip į neišsenkantį išteklių šaltinį.

Sveika aplinka žmogaus gyvenimo kokybei yra ne mažiau svarbi nei ekonomikos būklė ar socialiniai veiksniai. Kol aplinkosaugos problemos nepaliečia žmogaus asmeniškai, jos paskęsta tarp svarbesnių ekonominių, socialinių ir kitų problemų. Tačiau visad aktuali ir svarbi išlieka tų aplinkos komponentų, kurie tiesiogiai įtakoja žmonių sveikatą, būklė. Kalbama apie atmosferos oro, paviršinio ir požeminio vandens kokybę, želdinių apsaugą.

ES aplinkos politika nėra naujas dalykas. Galiojanti aplinkosaugos veiksmų programa, kurią ES įgyvendins iki 2012 m., yra jau šeštoji. Ji yra ES aplinkosaugos politikos kertinis akmuo ir grindžiama 30 metų veikla, jau davusia daug naudos, įskaitant daug švaresnį orą ir vandenį, saugomų natūralių buveinių skaičiaus padidėjimą bei geresnį atliekų tvarkymą.

Tačiau tebelieka neišspręsti didžiuliai uždaviniai. Šeštojoje aplinkosaugos veiksmų programoje nustatyti keturi prioritetai:

- klimato kaita
- gamta ir biologinė įvairovė
- aplinka ir sveikata bei gyvenimo kokybė
- gamtos išteklių ir atliekos.

Klimato kaita yra didžiausias šio ir ateinančių dešimtmečių iššūkis. ES ilgalaikis tikslas – neleisti pasaulio temperatūrai pakilti daugiau nei dviem laipsniais, palyginti su priešindustrinės eros lygiu. Tai reiškia, kad iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas pasaulyje, palyginti su 1990 m., reikia sumažinti mažiausiai 15 %. Ypatinga problema yra anglies dioksidas (CO₂), kuri mes išmetame degindami iškastinį kurą, kaip antai anglį, naftą ir dujas.

Gamtos ir biologinės įvairovės apsauga yra svarbi ne tik dėl malonumo, kuri gali teikti mūsų natūrali aplinka, bet visų pirma dėl to, kad mūsų maisto tiekimui kelia pavojų dykumėjimas ir augalų bei gyvūnų rūšių ir genetinės įvairovės nykimas. Dėl šio praradimo taip pat eikvojami gamtos išteklių, kuriuos mes naudojame daugelyje – nuo statybos iki vaistų – pramonės šakų.

Mūsų aplinkos kokybė turi tiesioginį poveikį sveikatai ir gyvenimo kokybei. Aplinkos veiksnių sukiamų ligų daugėja. ES tikslas – sukurti aplinką, kuri nekenktų sveikatai ir padėtų išlaikyti mūsų dabartinę gyvenimo kokybę.

Augant ekonomikai, eikvojami gamtos išteklių ir susidaro atliekų. ES tikslas – sumažinti išteklių naudojimo poveikį aplinkai ir palikti mažiau atliekų išlaikant tokį patį ekonomikos augimo lygį. Tai reiškia, kad reikia naudoti daugiau atsinaujinančiųjų išteklių (tiek, kiek jų naudojimas yra tvarus), daugiau perdirbti ir geriau tvarkyti atliekų perdirbimo likučius.

Kai kurie iš šių prioritetų įtraukti į septynias „temines strategijas“¹, kuriose laikomasi visaapimančio požiūrio į dirvožemio apsaugą, jūrų aplinkos išsaugojimą, nuosaikų pesticidų naudojimą, oro taršą, miesto aplinką, racionalų išteklių naudojimą ir valdymą ir atliekų prevenciją bei perdirbimą.

Lietuvos integracija į ES erdvę – tai naujas Lietuvos aplinkosaugos politikos raidos etapas. ES aplinkos apsaugos politikai skiria daug dėmesio ir kelia ambicingus tikslus, kurie atsispindi Geteborgo

¹ ES 6-oji aplinkos veiksmų programa „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“ apima septynias temines strategijas su aiškiais tikslais ir užduotimis pagrindinėse srityse 2002 – 2012 m.: oro kokybė, dirvožemio apsauga, darnus pesticidų vartojimas, jūrinės aplinkos apsauga, atliekų prevencija ir apdorojimas, darnus gamtinių išteklių vartojimas ir valdymas, miestų aplinka.

uždaviniuose bei Kioto protokolo išskeltuose tiksluose. Lietuvai tapus ES nare, vis didesnis dėmesys skiriamas per dešimtmečius susikaupusioms vandens tiekimo ir vandenvals, atliekų tvarkymo, kraštovaizdžio apsaugos problemoms spręsti, gamtosaugos objektams statyti, visuomenei aplinkosaugos klausimais šviesti ir informuoti, kitiems aplinkosaugos projektams įgyvendinti. Pastarąjį dešimtmetį upių vandens užterštumas šiek tiek mažėja, tačiau išlieka opi išsklaidytos taršos problema, kai į upes patenka nuotekos iš žemdirbystės laukų ir pavienių, prie centralizuotų nuotekų surinkimo sistemų neprijungtų taršos šaltinių.

Šių problemų sprendimas reikalauja milžiniškų lėšų, kurių valstybės pačios nepajėgios skirti, todėl ES sukūrė finansines priemones, kurios prisideda prie aplinkosaugos problemų sprendimo.

Siekiant išanalizuoti ES finansavimo šaltinių įtaką Lietuvos aplinkos apsaugos politikos formavimui ir įvertinti Lietuvai teikiamos ES paramos aplinkos apsaugai įsisavinimo efektyvumą bei išsiaiškinti ES paramos panaudojimo probleminius aspektus, buvo atliktas kokybinis tyrimas, t.y. ekspertų apklausa. Ekspertų atranka buvo neatsitiktinė. Respondentai atstovauja svarbiausius suinteresuotus veikėjus, t.y. tarpinę instituciją - Aplinkos ministeriją, įgyvendinančiąsias institucijas – Aplinkos projektų valdymo agentūrą (APVA) bei Nacionalinę mokėjimo agentūrą (NMA), paramos gavėjus – Alytaus savivaldybę, Lietuvos pramonininkų konfederaciją, Vilniaus Regiono aplinkos apsaugos departamentą (RAAD) bei Šiaulių Regiono aplinkos apsaugos departamento (RAAD) Kelmės rajono agentūrą.

Uždavus klausimą, kurie ES finansiniai instrumentai padeda ES šalims narėms ir šalims kandidatėms spręsti aplinkosaugos problemas, visų apklaustų ekspertų nuomonė šiuo klausimu sutapo. *Pasirengimui narystei ES jie įvardija PHARE, ISPA ir SAPARD programas, o tapus ES nare, išskiria Struktūrinius fondus (Europos regioninės plėtros fondas ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas), Sanglaudos fondą ir Europos Bendrijos programą LIFE.* Į klausimą apie pagrindinius ES investicijų į aplinkos apsaugą Lietuvoje tikslus, Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovas pasakė, kad „*investicijomis į aplinkos apsaugą Lietuvoje yra siekiama išlaikyti, saugoti bei gerinti aplinkos kokybę ir saugoti žmonių sveikatą*“. Tą patį akcentavo ir NMA dirbanti specialistė teigdama, kad „*pagrindiniai ES investicijų į aplinkos apsaugą Lietuvoje tikslai - išlaikyti ir gerinti gyvenimo kokybę, užtikrinti gamtos išteklių apsaugos lygį, skatinti efektyvų išteklių naudojimą*“ bei pabrėžė, jog „*būtina integruoti aplinkos apsaugos aspektus į kitas ES politikos sritis*“.

Aplinkos apsaugos problemos yra globalinės, tačiau jas reikia spręsti lokaliai. Tarptautinis bendradarbiavimas padeda valstybėms geriau suvokti savus aplinkosaugos klausimus, numatyti būdus aplinkosaugai gerinti bei jos strategijai formuoti.

2. ES APLINKOSAUGOS FINANSAVIMO INSTRUMENTAI PASIRENGIMUI NARYSTEI EUROPOS SAJUNGOJE

*Žmogaus reikšmingumas ne tai, ką jis
pasiekia, veikiau tai, į ką jis veržiasi.*

K. Džibranas

ES priėmus politinį sprendimą dėl jos išplėtimo ir naujų narių priėmimo, dauguma Vidurio ir Rytų Europos šalių, tarp jų ir Lietuva, pasirinko integravimosi į Europos Bendriją kelią, tačiau šių šalių vykdoma politika neatitiko ES kryptį ir reikalavimų. ES aplinkos apsaugos sektorius yra viena sudėtingiausių integracijos į ES sričių. Tai labai svarbi politikos dalis ES politikos kontekste. Bendrija, norėdama, kad narystės siekiančios šalys pasirengtų įgyvendinti teisinius technologinius reikalavimus, nustatė paramos šaltinius bei jų skyrimo sistemą. Siekdama padėti šalims kandidatėms, Europos ministrų taryba patvirtino tris finansines paramos programas: PHARE, SAPARD ir ISPA. Jos buvo sukurtos dabartinių ES finansinių instrumentų, Sanglaudos fondo bei Struktūrinių fondų, pavyzdžiu, kurių tikslas teikti finansinę paramą mažiau ekonominiu ar socialiniu atžvilgiu išsivysčiusioms ES šalims narėms arba jų regionams.

2.1. PHARE programa

PHARE yra pagrindinis finansinio ir techninio Europos Sąjungos bendradarbiavimo su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis (VRE) instrumentas. 1989 m. ES nusprendusi teikti finansinę paramą Lenkijai ir Vengrijai, pasirašė Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 3906/89 dėl ekonominės pagalbos Vengrijos Respublikai ir Lenkijos Liaudies Respublikai (iš čia ir kilęs programos pavadinimas - angliškai "Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy", trumpai PHARE) [15]. Pagalba visų pirma buvo skiriama reformoms Lenkijoje ir Vengrijoje remti, ypač projektams, kurių tikslas ekonominė restruktūrizacija, finansuoti arba dalyvauti jų finansavime [15].

Tokie projektai ar bendradarbiavimo priemonės turėjo būti vykdomos žemės ūkio, pramonės, investicijų, energetikos, mokymo, aplinkos apsaugos, prekybos ir paslaugų srityse.

Pamažu PHARE programa buvo išplėta finansiniu ir geografiniu požiūriu. Pradiniame etape PHARE pagalbos dėmesio centre buvo ūkio perorientavimas į rinkos ekonomiką. Vėliau pagalbos vaidmuo kito, priklausomai nuo vykusių politinių pokyčių.

Po 1993 m., kai Kopenhagoje Europos Viršūnių Taryba pakvietė Vidurio Europos valstybes kreiptis dėl narystės, PHARE parama buvo perorientuota ir imta skirti rinkai plėsti, o tai turėjo skatinti investicijas į infrastruktūrą.

1989-1997 m. PHARE veikė pagal "paklausos" schemą. Tai reiškia, kad valstybių partnerių

vyriausybės pačios siūlė projektus Europos Komisijai. Jeigu projektai atitiko PHARE programos tikslus, jie galėjo būti iš bet kokios srities ir galėjo būti prašoma įvairiausių dydžių paramos. Taip atsirado gausybė mažų projektų, kurie buvo gana sudėtingi ir reikalavo daug dėmesio.

1997 m. PHARE programa buvo imta iš esmės orientuoti į stojimą, ir tai buvo tarsi atsakas į Liuksemburge Europos Viršūnių Tarybos pradėtą dabartinį plėtros procesą. Dabar PHARE fondo dėmesys yra visiškai sutelktas į pasirengimo narystei prioritetus, kurie apibūdinti kiekvienos valstybės stojimo partnerystės programoje.

Atsižvelgiant į spartėjantį plėtros procesą ir įvairiose srityse pasiektą pažangą, PHARE buvo pritaikyta kiekvienos valstybės partnerės prioritetams ir poreikiams. Techninės pagalbos poreikiai santykinai sumažėjo, tačiau padidėjo paramos investicijoms paklausa, ypač infrastruktūros (energijos, transporto, telekomunikacijų), aplinkosaugos, branduolinio saugumo ir žemės ūkio srityse. Taigi PHARE programa buvo perorientuota remti šalių kandidačių pasirengimą tapti ES narėmis, atsižvelgiant į Kopenhagos kriterijus: demokratijos nuostatų stabilumą, žmogaus teisių gerbimą, mažumų apsaugą, konkurencingą ekonomiką ES rinkoje. PHARE virto pagrindiniu šių šalių pasirengimo ES narystei instrumentu.

Kiekvienai šaliai kandidatėi Komisija nustatė stojimo partnerystės (SP) prioritetus, tarpinius tikslus, taip pat finansinius išteklius šiems prioritetams įgyvendinti. Stojimo partnerystės, kartu su Nacionalinėmis Acquis priėmimo programomis (NAPP), sudaro pagrindinius PHARE programavimo įrankius. Dauguma programų yra nacionalinės, tačiau PHARE gali apimti ir pasienio regionų, daugiašalius arba specifinius projektus, pagal kuriuos remiamos kitos bendradarbiavimo sritys.

Daugiašalės programos buvo pradėtos įgyvendinti 1991 m. Jos skirtos narystės ES siekiančioms valstybėms — Lietuvai, Latvijai, Estijai, Bulgarijai, Čekijai, Vengrijai, Rumunijai, Slovakijai ir Slovėnijai. Pagrindinis programų tikslas — padėti šioms valstybėms pasirengti narystei ES bei išpildyti narystei keliamus reikalavimus. Šios programos daugiausiai yra įgyvendinamos pagal centralizuoto įgyvendinimo principus t.y. jos yra vykdomos visose šalyse kandidatėse bendrai, kurias koordinuoja Europos Komisija.

Viena iš PHARE remiamų daugiašalių programų yra Aplinkosaugos programa, skatinanti dialogą tarptautiniu, nacionaliniu ir vietos lygiais apie šalyse partnerėse įgyvendinamą aplinkosaugos politiką.

Nuo 1991 metų ES finansinė parama per PHARE programą pradėta teikti ir Lietuvai [19]. Aplinkos apsaugos srityje PHARE programos pagrindinis tikslas – padėti Lietuvai pakelti aplinkos apsaugos standartus, kad šie atitiktų ES reikalavimus, ir taip padėti pamatus šalį tausojančiai plėtrai ir aukštų aplinkos, sveikatos ir higienos apsaugos standartų sukūrimui visoje šalyje [49].

Paskutiniame XX a. dešimtmetyje PHARE programa buvo pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis buvo formuojamos aplinkosaugos politikos kryptys ir stiprinamos aplinkosaugos institucijos Lietuvoje. Parama aplinkosaugos sektoriui per šią programą buvo nukreipta dviem strateginėmis

kryptimis: institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimui bei investicijoms į *Acquis* įgyvendinimą. Ji tęsėsi iki 2003 m., kuomet buvo patvirtintas paskutinių projektų paraiškų finansavimas. Projektų įgyvendinimas tęsis iki 2006 metų pabaigos.

Institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimas bei nacionalinės teisės aktų derinimas su ES *Acquis* bei pasiruošimas jų įgyvendinimui yra pagrindinės narystės ES sąlygos bei pagrindiniai PHARE finansinės paramos prioritetai. Institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimas įgyvendinamas per "dvynių" ir/arba techninės pagalbos projektus. "Dvynių" projektų esmė - glaudus bendradarbiavimas tarp Lietuvos institucijų ir kurios nors Europos Sąjungos valstybės giminingos institucijos. ES valstybės narės institucija deleguoja savo atstovus dirbti Lietuvos institucijoje. Tokiu būdu ES valstybės tarnautojai, dirbdami su savo kolegomis Lietuvoje, dalinasi savo patirtimi bei padeda Lietuvos institucijoms ruošti įgyvendinti ES *Acquis*. Į Lietuvos institucijas deleguoti ES valstybės tarnautojai rengia įvairius seminarus, stažuotes, ruošia įvairią metodinę medžiagą ir gaires bei teikia savo Lietuvos kolegoms patarimus dėl atitinkamų teisės aktų rengimo. Kai ES šalyse tam tikra veikla nėra valstybinių institucijų kompetencijoje ir iš ES institucijų deleguoti valstybės tarnautojai negali suteikti reikiamų paslaugų, pavyzdžiui, sukurti kompiuterines programas, ar atlikti tam tikrus tyrimus, studijas, strategijas ir kt., yra vykdomi Techninės pagalbos projektai, kuriuos įgyvendina privačios ES ar vietinės kompanijos.

Ženkli PHARE parama padėjo ir padeda LR Aplinkos ministerijai kurti sektorines strategijas, kurių pagrindu būtų nustatyti aukštesni aplinkos apsaugos standartai, peržiūrėti politikos mechanizmus ir modernizuoti monitoringo bei įstatymų įgyvendinimo gebėjimus. Lietuvos Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos pagrindu PHARE suteikė plačią teisinę, techninę ir valdymo pagalbą Aplinkos ministerijai, o taip pat daugeliui aplinkosaugos institucijų ar agentūrų. PHARE pagalba nukreipta analitinių gebėjimų, institucijų struktūrų, detalių procedūrų bei veiklos tobulinimui, tam kad Lietuva sugebėtų laipsniškai pasiekti ES aplinkos apsaugos, monitoringo ir įstatymų įgyvendinimo lygį. Taip pat svarbus dėmesys skirtas ir techninės įrangos įsigijimui, tam kad padidėtų bandymų laboratorijų ir aplinkos apsaugos agentūrų gebėjimai.

PHARE lėšos gali būti naudojamos ir investicijoms, jei šios investicijos padeda tam tikrai Lietuvos institucijai atlikti su *Acquis* įgyvendinimu susijusias funkcijas. PHARE finansuoja iki 75% projekto investicinio komponento dalies, likusi dalis turi būti padengta iš Lietuvos lėšų.

Žmonės Europoje jau seniai suprato, kad tik tausojant gamtą ir jai nekenkiant, galima išgyventi patiems ir taip pat ją palikti sveiką ir gražią ateinančioms kartoms. Vanduo yra ir žmogaus ir visos gamtos gyvybės šaltinis. Bloga praktika, kai nuotekos patenka į tekančius vandenį ir užteršia pakrantes ir net jūrą, turi būti sustabdyta. Todėl PHARE paramos dalis buvo skirta nuotekų valymo įrenginių bei vandens tiekimo sistemų rekonstrukcijai ir statybai įvairiuose Lietuvos rajonuose. Pavyzdžiui, PHARE dėka įvykdyta populiariausio Lietuvos vasaros kurorto Palangos nuotakyno slėginės magistralės statyba. Šio projekto tikslas - pagerinti aplinką ir sveikatos situaciją jautrioje

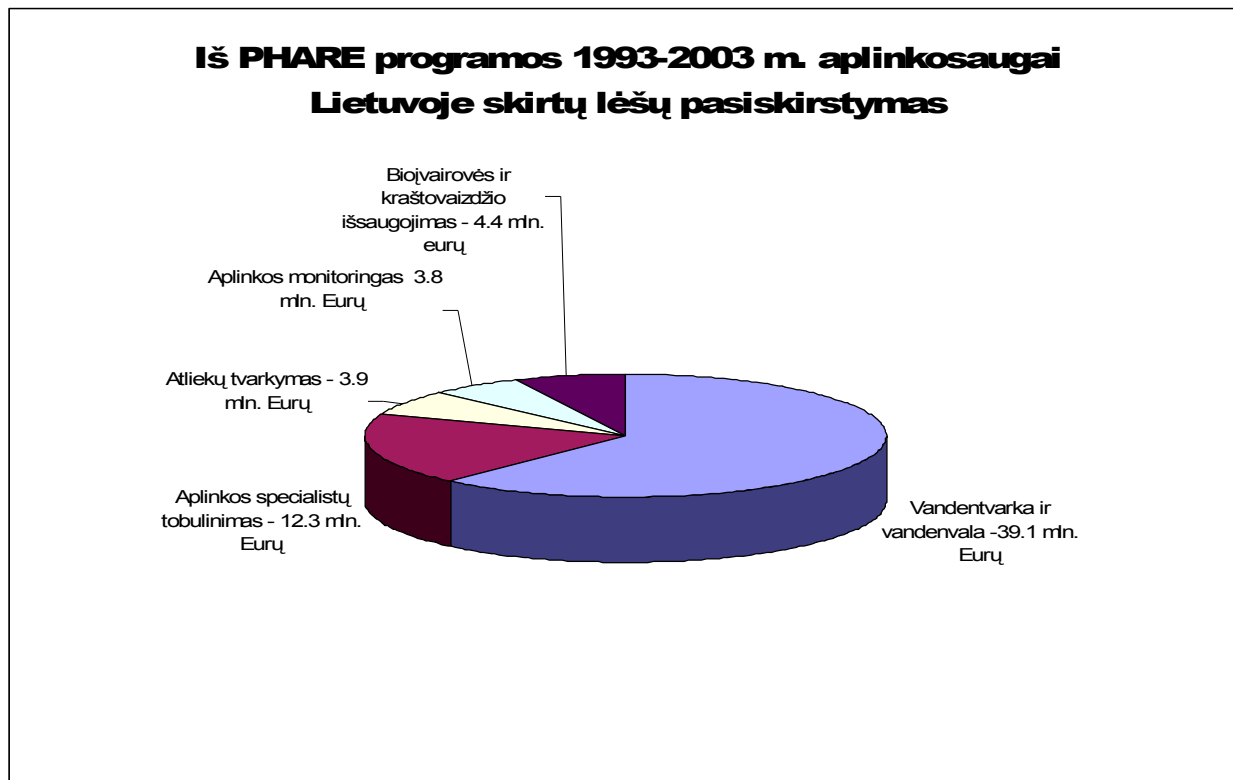
pajūrio zonoje, užkertant kelią taršai, sukeliamai atsitiktinių nuotekų išsiliejimų į atvirus vandens telkinius arba į požeminius vandenis. Dažni nuotakyno gedimai didindavo gruntinių vandenų ir Baltijos jūros taršą, todėl pradėto vykdyti projekto paskirtis buvo pakeisti 4 km esamo ir nusidėvėjusio nuotakyno nauju vamzdynu, kuris sujungtų Palangos miestą su naujai pastatyta Būtingės nuotekų valymo įmone. Projektą sėkmingai užbaigus 2000 m. rugpjūčio mėn. buvo užtikrintas patikimas nuotekų padavimas į valymo įrenginius. Taip pat investavus 750 tūkst. eurų iš PHARE lėšų į Varėnos vandenvalos įmonę, šiandien kraštovaizdžiu gali džiaugtis ne tik Varėnos gyventojai, bet ir visi atvykstantys į Dzūkijos nacionalinį parką.

Atliekų tvarkymo srityje PHARE skyrė paramą pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui bei pavojingų atliekų saugojimo ir valymo įrenginių statyboms Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių rajonuose.

Siekiant pagerinti aplinkosaugos požiūriu bioįvairovės ir kraštovaizdžio saugojimą, PHARE programos pagalba buvo tobulinama svarbiausios informacijos bazė, pagerintas saugomų teritorijų administracinis valdymas ir plėtros planavimas.

PHARE taip pat prisidėjo ir prie aplinkos monitoringo sistemos kūrimo ir prie laboratorijų darbo modernizavimo, kad tyrimų metodika bei praktika atitiktų ES standartus.

Lietuvos aplinkos projektams rengti ir institucijoms stiprinti pagal PHARE programą 1993-2003 m. buvo skirta apie 65 mln. eurų.

1 pav. PHARE lėšos, skirtos aplinkosaugai Lietuvoje 1993-2003 m. (mln. eurų)

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija,

<http://n60.lrs.lt:5000/ondemand/html/europa/200405050900/2/200405050900.ppt#4>,

prisijungimo

laikas: 2006 12 05

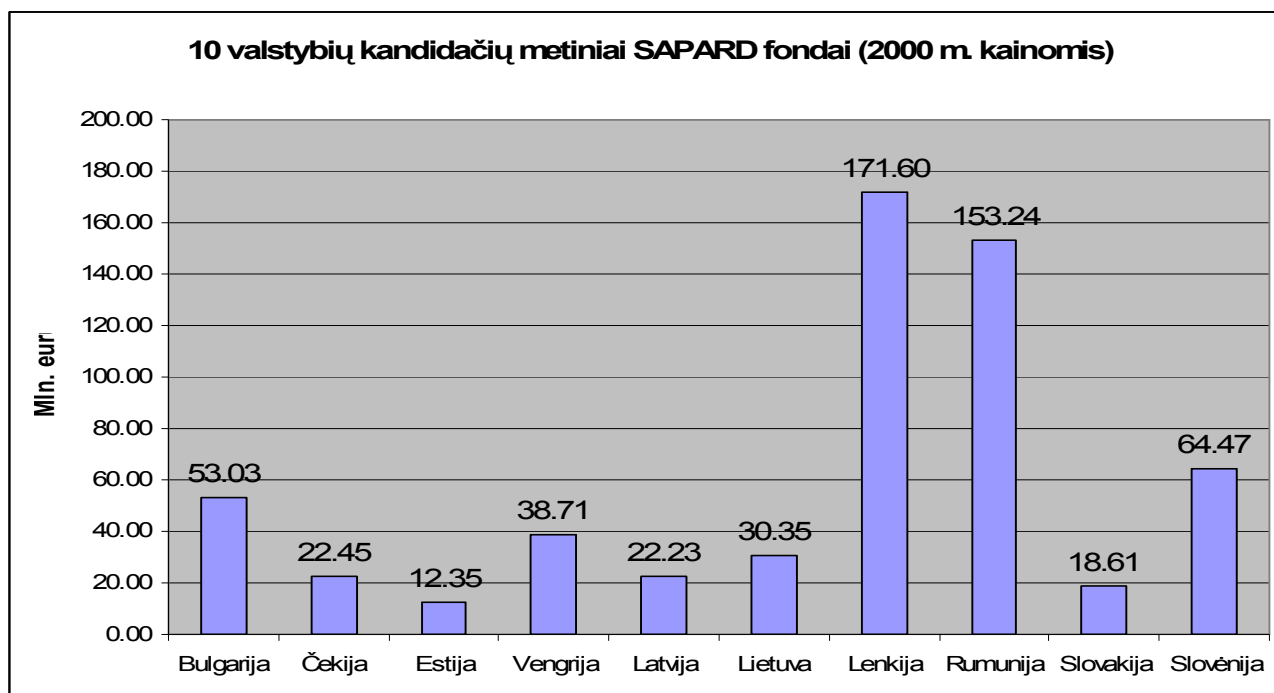
2.2. SAPARD programa

Europos Taryba, atsižvelgdama į Europos bendrijos steigimo sutartį, ypač į jos 308 straipsnį, 1999 m. birželio 21 d. patvirtino reglamentą (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu [20]. Remiantis šiuo dokumentu, šalims kandidatėms 2000 - 2006 metų laikotarpiu numatyta teikti finansinę paramą pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programą (SAPARD - angl. Special accession programme for agriculture and rural development). Dalyvavimas šioje programoje šalims kandidatėms sukuria galimybę geriau susipažinti su Europos Sąjungoje vykdoma žemės ūkio ir kaimo paramos politika (palaipsniui priderinant vykdomą nacionalinę politiką prie ES kaimo plėtros politikos), taisyklėmis ir procedūromis. Šios programos pagrindinis tikslas remti narystei ES besirengiančių šalių žemės ūkio modernizavimą, konkurencingumo didinimą, ES taikomų aplinkosaugos, veterinarinių ir higienos standartų perėmimą, kaimo plėtrą ir alternatyvių pajamų kaimo vietovėse skatinimą. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1268/1999 pabrėžiama, jog Bendrijos parama turi atitikti Stojimo partnerystės programoje nustatytas sąlygas ir visų pirma ji turi būti skiriama [20]:

- padėti įgyvendinti *Acquis communautaire*, skirtą Bendrajai žemės ūkio politikai ir su ja susijusioms politikos sritims;
- spręsti prioritetines ir konkrečias problemas, susijusias su nuosekliu šalių kandidačių žemės ūkio sektoriaus ir kaimo vietovių derinimu.

SAPARD programos lėšos, kaip ir ES struktūrinių fondų lėšos, skiriamos tuo pačiu principu, t.y. per daugiametes programas, ir subsidijų forma. Tokių programų rengimas bei lėšų panaudojimas suteikia šaliai kandidatėi galimybę narystės siekimo laikotarpiu išmokti dirbti su struktūrinių fondų tipo programomis. Nuo 2000 metų kasmet iki 2006 m. per SAPARD programą 10 šalių kandidačių žemės ūkio sektoriui skiriama apie 520 mln. eurų. Asignavimai kiekvienai šaliai - ES kandidatėi yra grindžiami tam tikrais kriterijais:

- kaimo gyventojų skaičius;
- žemės ūkio naudmenų plotas;
- BVP vienam gyventojui.

2 pav. 10 valstybių kandidačių metiniai SAPARD fondai (2000m. kainomis)

Šaltinis: Europos Komisija, http://www.eudel.lt/lt/paramos_programos/sapard.htm, prisijungimo laikas: 2006 12 04

Tarp Baltijos šalių pagal SAPARD programą Lietuvai skiriama didžiausia parama, maždaug po 30 mln. eurų (apie 109 mln. litų) kasmet. (žr. 2 pav.)

Vienas iš pagrindinių ES reikalavimų, keliamų tiek stojimo SAPARD, tiek struktūrinės ir kaimo plėtros paramos įgyvendinimui, yra finansinis šalies kandidatės indėlis, t. y. iki 20-35 proc. programos biudžeto lėšų turi būti iš valstybės biudžeto, o 65-80 proc. sudaro iš ES skiriami asignavimai. Techninės pagalbos priemonės, kurios nurodytos SAPARD (įskaitant ir studijas, kurios padėtų rengti ir stebėti programas, informavimą) ir priemonės, kurių savo iniciatyva ėmėsi Europos Komisija (preliminarijos studijos, mainai, vertinimas ir kontrolė), ES gali finansuoti, kompensuodama 100 proc. visų projektų sąnaudų [20].

Remiantis kiekvienais metais pasirašomomis metinėmis finansavimo sutartimis tarp Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos (iki 2003 metų imtinai), Lietuvai kasmet stojimo paramai buvo skiriama virš 30 mln. eurų. Skirtos lėšos turi būti panaudotos iki 2006 m. pabaigos. Programa skirta įgyvendinti Žemės ūkio ministerijos strateginį tikslą „Užtikrinti konkurencingo žemės ir maisto ūkio plėtrą, skatinti įvairinti ekonominę veiklą kaime ir formuoti struktūrinę politiką”.

SAPARD programa Lietuvoje įgyvendinama remiantis Specialiąja nacionaline žemės ūkio ir kaimo plėtros programa 2000–2006 metams, oficialiai patvirtinta 2000-11-27 Europos Sąjungos Komisijos sprendimu Nr. 3329. Šią programą, remiantis 1999 m. gegužės 10 d. Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 198 “Dėl prioritetų SAPARD programos kaimo plėtros planui rengti patvirtinimo” parengė Žemės ūkio ministerija. Įvertinus Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos ypatumus,

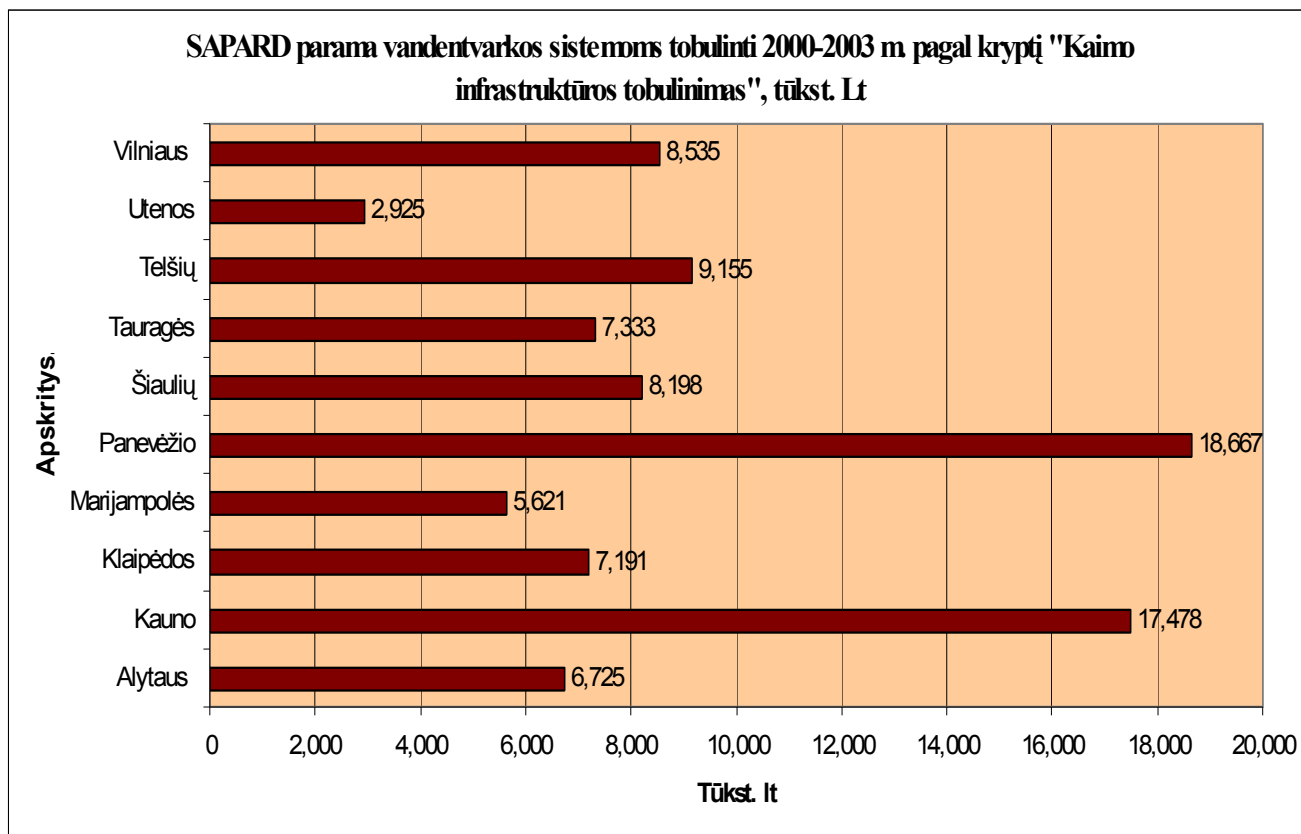
nacionalinio finansavimo galimybes ir praktiką, SAPARD programoje buvo numatytos 8 prioritetinės paramos priemonės:

1. Investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą;
2. Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas;
3. Ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas;
4. Kaimo infrastruktūros tobulinimas;
5. Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas;
6. Agrarinė aplinkosauga;
7. Profesinis mokymas;
8. Techninė parama, informavimas ir viešumas.

Iš pradžių buvo akredituotos tik penkios SAPARD kryptys: (I) investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą, (II) žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas, (III) ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas, (IV) kaimo infrastruktūros tobulinimas, (V) profesinis mokymas. Kitas tris kryptis ketinta akredituoti 2002 m. pabaigoje. Tačiau šis procesas užtruko ir tik po metų, 2003 m. spalio mėn. 9 d., akredituotos ne trys, o dvi kryptys: „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas ” bei „Techninė parama, informavimas ir viešumas”. Pradėjus rinkti paraiškas, „ Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas “ programa sulaukė tik 3 projektų ir nė vienas iš jų nebuvo patvirtintas. Tad ir parama pagal šią kryptį neteikta, kaip ir pagal „Agrarinę aplinkosaugą“, kuri nebuvo net akredituota. Taigi realiai SAPARD parama teikta ne pagal Nacionalinėje programoje patvirtintas 8, bet pagal 6 kryptis.

SAPARD teikiama parama pagal kryptį „Kaimo infrastruktūros tobulinimas” padarė teigiamą poveikį aplinkosaugai Lietuvoje. Vienas iš šios krypties finansuojamų sektorių yra vandentvarkos sistemos tobulinimas kaimo vietovėse. Apie 20% Lietuvos kaimo gyventojų naudojami centralizuotu vandentiekio. Tačiau vandentiekio sistemos yra blogos arba labai blogos būklės. Daugiau kaip pusė kaimo gyventojų maistui naudoja šachtinių šulinių vandenį, kurių beveik trečdalis vandenyje nitrato koncentracija yra didesnė už leistiną normą (50 mg/l). 1990 metais nuotėkų surinkimo sistemas turėjo trečdalis stambesnių gyvenviečių. Tačiau dėl įvairių priežasčių šios sistemos dabar jau taip pat neefektyvios, nes yra blogos arba labai blogos būklės. Tai nustatė Lietuvos žemės ūkio universiteto Hidrotechnikos katedros darbuotojai, tyrę nuotėkų valymo sistemų būklę [43]. Be to, nustatyta, kad didelė dalis kaimo vietovių gyventojų neturi galimybės naudotis centralizuotomis nuotėkų šalinimo sistemomis, o kai kurie jomis naudotis nepageidauja, kadangi už paslaugą reikia brangiai mokėti. Dar viena problema – arti kaimo gyvenviečių esantys sąvartynai, kurie neretai įrengti nepaisant elementarių sanitarijos normų. Dėl to teršiama dirva, požeminiai ir paviršiniai vandenys. Taigi aiškiai matyti, kad kaimo žmonių gyvenimo sąlygos daug prastesnės nei miesto, ir silpna fizinė infrastruktūra kaimo zonose labai įtakoja gamtos užterštumo ir papildomas problemas. Kaimo infrastruktūra, pagerinanti

priėjimą prie geriamojo vandens, kelių ir energijos šaltinių yra pagrindinė žmogaus teisė, kuri prisideda prie žmogaus gyvenimo kokybės. Pagal šią SAPARD kryptį paramos gavėjai gali būti ne tik žemės ūkio subjektai, ar vietinės savivaldos institucijos, bet ir nuolatiniai kaimo gyvenamosios vietovės gyventojai. Džiugu, jog priemonė “Kaimo infrastruktūros tobulinimas” susilaukė susidomėjimo ir šiandien jau galime pasidžiaugti teigiamais rezultatais: SAPARD fondas finansavo 25818 metrų naujo vandentiekio, 5500 metrų pagerinto vandentiekio, 21 artezinį gręžinį, 145491 metrą naujo nuotekų vamzdyno, 2954 metrus atnaujinto nuotekų vamzdyno [62].

3 pav. SAPARD parama vandentvarkos sistemoms tobulinti 2000-2003 m. pagal kryptį „Kaimo infrastruktūros tobulinimas”, tūkst. Lt.

Šaltinis: Nacionalinė mokėjimo agentūra, <http://www.nma.lt/index.php?-1692640100>, prisijungimo laikas: 2006 12 01

SAPARD parama pasiekė 164 Lietuvos kaimo vietas, kurių vandentvarkos sistemoms tobulinti buvo skirta beveik 92 mln. litų.

Lietuva yra įsipareigojusi laikytis ES aplinkosaugos reikalavimų, siekiant mažinti neigiamą žemės ūkio poveikį aplinkai, išsaugoti tradicinį landšaftą ir padidinti bioįvairovę, paruošti priemones, kurios užtikrins ekonomines ir socialines kaimo populiacijos sąlygas, tačiau „Agrarinės aplinkosaugos“ kryptis, kuri turėjo būti įgyvendinta Biržų ir Pasvalio apylinkėse, Dovinės upės baseino dalyje ir Šilutės rajone, nebuvo pradėta įgyvendinti [62]. Vertinant tokią susiklosčiusią situaciją, per Monitoringo komiteto susitikimą, kuris vyko 2003 m. kovo 25 d., buvo išreikšta nuostaba, nes aplinką saugančių žemės ūkio metodų kryptis yra vienintelė kryptis, kurią ES šalys

narės įtraukė į savo Kaimo plėtros programas. Be to, buvo pažymėta, jog šalims kandidatėms yra labai svarbu pradėti įgyvendinti kryptį kaip galima greičiau siekiant įgyti tam tikros patirties, nes projektų, susijusių su aplinkosauga, įgyvendinimas trunka ilgiau nei kitų priemonių įgyvendinimas, kadangi tai susiję su gamta.

SAPARD programos lėšos Lietuvos Respublikai skiriamos vadovaujantis ES Tarybos reglamentu Nr. 1268/1999 [21], taip pat Lietuvos Respublikos ir Europos bendrijų Komisijos, atstovaujančios Europos Bendrijai, daugiamete finansavimo sutartimi dėl Specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programos (Daugiametė finansavimo sutartis), pasirašyta 2001 m. kovo 5 d. Briuselyje. Daugiametėje finansavimo sutartyje yra susitarta su Europos Komisija dėl SAPARD programos įgyvendinimo Lietuvoje institucijų, kurios atsakingos už šios programos įgyvendinimą, lėšų panaudojimo tikslingumą, ataskaitų apie panaudotas lėšas teikimo tvarką, Nacionalinio fondo ir Nacionalinės mokėjimų agentūros funkcijas bei Nacionalinės mokėjimų agentūros akreditavimo kriterijus, lėšų, panaudotų ne pagal paskirtį, grąžinimo tvarką ir SAPARD programos lėšų panaudojimo kontrolę.

Europos Komisija, vykdydama decentralizuotą valdymą, 2001-11-26 priėmė sprendimą perduoti pasirengimo narystei pagalbos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai tvarkymą Lietuvos Respublikos vykdomosioms agentūroms, kurios už tai bus atsakingos. Vadovaujantis Daugiamete finansavimo sutartimi ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos įsteigimo“ (Žin., 1999, Nr. 97-2801), SAPARD programos įgyvendinimui buvo akredituota Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (NMA).

Lietuvos Respublikos vyriausybė priimdama 2001 m. liepos 31 d. nutarimą Nr.953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų Administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos“, (Žin., 2001, Nr. 68-2472), nustatė SAPARD programos lėšų valdymą ir kontrolę. Remiantis šiuo nutarimu, SAPARD programos lėšos, skirtos įgyvendinti projektams Lietuvoje, iš Nacionalinio fondo pervedamos Nacionalinei mokėjimo agentūrai.

SAPARD programa finansuojama per Europos bendrijų pagalbos programų įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje nacionalinį fondą (Nacionalinis fondas) ir NMA prie Žemės ūkio ministerijos, kuri atsakinga už Kaimo plėtros plano įgyvendinimą ir SAPARD programos administravimą (priima paraiškas, vertina jas, sudaro sutartis su projektų vykdytojais, išmoka lėšas pagal sudarytas sutartis bei kontroliuoja, kaip yra panaudojamos per SAPARD programą skirtos lėšos). Tuo atveju, jeigu yra nustatomi SAPARD programos lėšų panaudojimo atvejai ne pagal paskirtį, Lietuva privalo grąžinti ne pagal paskirtį panaudotas lėšas, nes priešingu atveju Europos Komisija gali priimti sprendimą nutraukti pagalbą Lietuvai ir pagal kitas Europos Sąjungos pagalbos programas (PHARE, ISPA). SAPARD programos įgyvendinimo priežiūrai sudarytas Nacionalinės žemės ūkio ir kaimo plėtros 2000–2006 metų programos priežiūros komitetas, kurio veiklą reglamentuoja Daugiametės

finansavimo sutarties priedo B skyriaus 7 straipsnis [7]. SAPARD programa Lietuvoje atvėrė naujas galimybes integruotai kaimo plėtrai. Lietuvoje sukaupia patirtis, rengiant ir administruojant SAPARD lėšas, naudojama administruojant ES struktūrinių fondų lėšas. Remiantis galutine SAPARD vidutinės trukmės įvertinimo ataskaita, nuo pirmo kvietimo teikti prašymus 2001 m. gruodžio 6–20 d. iki 2003 m. birželio 30 d. NMA sėkmingai paskirstė maždaug 74% galimų SAPARD lėšų.

2.3. ISPA fondas

1999 m. birželio 26 d. Oficialiame Europos Bendrijų žurnale paskelbtame reglamente Nr. 1267/1999, kuriuo įsteigiamas struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentas ISPA, teigiama, kad ES dešimčiai Rytų ir Vidurio Europos valstybių – šalių kandidačių, tarp jų ir Lietuvai, įsipareigoja teikti finansinę paramą, siekdama padėti jų integracijai į ES [22]. ISPA (angl. The Instrument for Structural Policies for Pre-accession) yra sukurta Sanglaudos fondo pagrindu. Ji skirta modernizuoti ir plėtoti aplinkosaugos bei transporto infrastruktūra Vidurio ir Rytų Europos šalyse kandidatėse. ISPA finansinės paramos programos tikslas yra padėti narystei besirengiančioms valstybėms priartėti prie ES šalių senbuvių išsivystymo lygio, t.y. padėti įgyvendinti Stojimo partnerystės ir Nacionalinės acquis priėmimo programos tikslus aplinkosaugos bei transporto sektoriuose bei supažindinti jas su Sanglaudos fondo veikimo principais. ISPA yra nevienalytė pagal prigimtį, kadangi ji panaši ir į finansinę pagalbą trečiosioms šalims (palygintina su PHARE), ir į finansinę paramą valstybėms narėms (palygintina su Sanglaudos fondu). ISPA yra orientuota į stojimą ir ji naudojama labai panašiai, kaip ir Sanglaudos fondas, tačiau apsiriboja tik aplinkos ir transporto sektoriais.

Iš viso ISPA lėšos sudaro iki 1080 mln. eurų (2001 m. kainomis) per metus. Šie skaičiai koreguojami pagal metinę infliaciją. Europos Komisija, taikydama tuos pačius kriterijus kaip ir Sanglaudos fondui, priima sprendimą paskirstyti ISPA lėšas tarp paramą gaunančių valstybių atsižvelgiant į :

- gyventojų skaičių
- BVP vienam gyventojui
- šalies plotą.

Remiantis šiais kriterijais, Lietuvai kasmet buvo skiriama 4-6% ISPA biudžeto, t.y. nuo 42 iki 61 mln. eurų. Pagal gaunamos paramos dydį Lietuva tarp Rytų ir Vidurio Europos šalių kandidačių yra šeštoje vietoje. (žr. lentelė nr. 1)

1 lentelė. ISPA biudžeto paskirstymas tarp dešimties Rytų ir Vidurio Europos valstybių – šalių kandidačių.

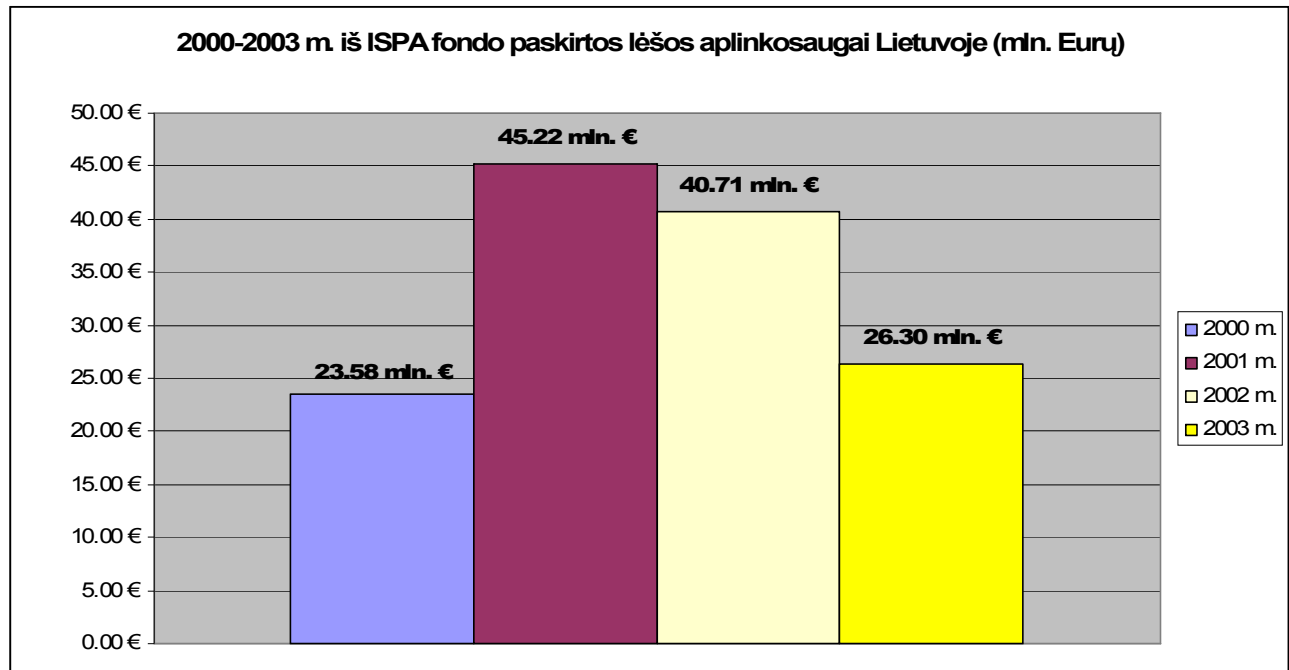
Šalis kandidatė	ISPA biudžeto dalis (%)	ISPA biudžeto dalis (mln. eurų)
Bulgarija	8.0% - 12.0%	83.2-124.8
Čekija	5.5% - 8.0%	57.2-83.2
Estija	2.0% - 3.5%	20.8-36.4
Vengrija	7.0% - 10.0%	72.8-104.0
Latvija	3.5% - 5.5%	36.4-57.2
Lietuva	4.0% - 6.0%	41.6-62.4
Lenkija	30.0% - 37.0%	312.0-384.8
Rumunija	20.0% - 26.0%	208.0-270.4
Slovakija	3.5% - 5.5%	36.4-57.2
Slovėnija	1.0% - 2.0%	10.4-20.8

Šaltinis : Europos komisija, Oficialus leidinys L72, 2000 m. kovo 21 d.

ISPA reglamente nustatyta, kad būtina rasti vidurį tarp aplinkos ir transporto sričių priemonių, dėl to Europos Komisija skirstydama biudžetą stengiasi išlaikyti balansą tarp transporto ir aplinkos sektorių [22]. Be to, ISPA finansuojamų projektų sąmata negali būti mažesnė nei 5 mln. eurų. ISPA parama Lietuvai teikiama negrąžintina tiesioginė forma. ISPA fondas finansuoja iki 75 proc. projekto vertės, nors kai kuriais išimtiniais atvejais finansavimas gali būti padidintas iki 85 proc. Likusi lėšų dalis gali būti užtikrinta iš tarptautinių finansinių institucijų, kaip Europos investicijų bankas, Europos regioninės plėtros bankas, Šiaurės investicijų bankas, Šiaurės aplinkosaugos fondas, o taip pat iš valstybės ar privačių kompanijų lėšų. Nedidelė ISPA biudžeto dalis gali būti naudojama finansuoti parengiamosioms studijoms ir techninei pagalbai, reikalingai projektams rengti ir jų vadybai.

Atsižvelgiant į investicijų aplinkos apsaugos sektoriuje poreikį ir ES galimą paramą bei jos teikimo sąlygas, LR Aplinkos ministerija 2000 m. parengė Nacionalinę ISPA strategiją aplinkos sektoriui, kurią patvirtino Europos Komisija. Remiantis ISPA strategijos prioritetiniais projektais, 2000 - 20003 m. laikotarpiui Europos Komisija ISPA paramą patvirtino 19 - aplinkos apsaugos projektų, iš kurių 17 investicijų (9 vandenvalos bei vandens tiekimo ir 8 atliekų sektoriuose) ir 2 projektams teikiama techninė parama. Siekiant atitikti Europos Komisijos nustatytą ISPA projektų dydžio ribą - 5 mln., šie projektai įgyvendinami remiantis baseininio (vandentvarkos bei vandenvalos

sektoriuje) ir regioniniu (atliekų sektoriuje) principais. Šių projektų finansavimo ir įgyvendinimo pagrindas yra LR Vyriausybės ir Europos Komisijos pasirašomi finansiniai memorandumai.

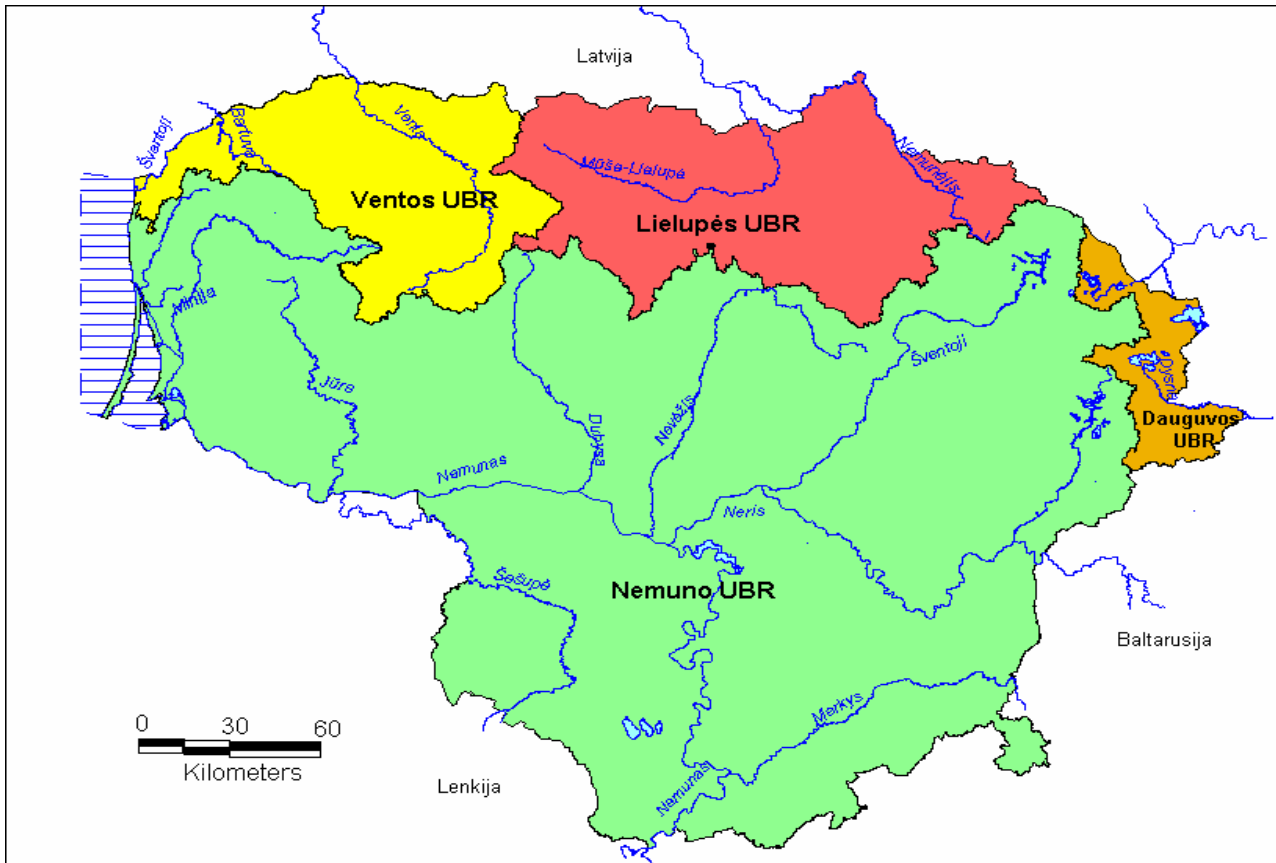
4 pav. Aplinkos apsaugos sektoriui skirtos ISPA lėšos Lietuvoje 2000 – 2003 m.

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, <http://www.am.lt/old/VI/files/0.693751001065454049.ppt>, prisijungimo laikas 2006 12 04

ISPA fondo parama ženkliai prisidėjo prie teigiamų aplinkosaugos pokyčių Lietuvoje. Per visą laikotarpį 2000 – 2006 m. ISPA parama aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje sudarys 182 mln. eurų, arba apie 26 mln. eurų per metus. Investuojant ISPA lėšas į aplinkos apsaugos sektorių, didžiausias dėmesys skiriamas nuotekų valymo, geriamojo vandens, bei buitinių atliekų tvarkymo problemoms spręsti, kurios siekiant įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politiką, Valstybinėje aplinkos apsaugos strategijoje (VAAS) yra įvardintos prioritetinėmis ir atitinka ES reikalavimus, kaip nurodyta Lietuvos aplinkos apsaugos teisės normų derinimo su ES reikalavimais strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1998 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. 199 „Dėl Lietuvos aplinkos apsaugos teisės normų derinimo su Europos Sąjungos reikalavimais strategijos patvirtinimo“.

Vandens apsaugos sektorius – daugiausia išlaidų reikalaujanti aplinkosaugos sritis. Lietuvoje pagrindinės investicijos į vandentvarką yra susijusios su Bendrosios vandens politikos direktyvos (2000/60/EB), Miestų nuotekų valymo direktyvos (91/271/EEB) bei Geriamojo vandens direktyvos (98/83/EB) reikalavimų įgyvendinimu. Svarbiausi Bendrosios vandens politikos direktyvos (2000/60/EB) reikalavimai – įdiegti vandens išteklių valdymą upių baseinų principu bei užtikrinti, kad iki 2016 metų visų vandens telkinių būklė būtų „gera“. „Upės baseinas – žemės plotas, iš kurio paviršinis vanduo upėmis ir pratekamais ežerais nuteka į jūrą vienos upės žiotimis“[3]. Baseininis valdymas iš esmės reiškia, kad vandens ir jo telkinių valdymas ir administravimas vyks upės

baseino, o ne savivaldybės, apskrities ar regiono ribose, kaip tai buvo anksčiau. Vandens ir jo telkinių valdymo patogumo tikslais Lietuvos upių baseinai sujungti į keturis upių baseinų rajonus (UBR) – Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos, jiems bus rengiami baseinų valdymo planai. Jie visi yra tarptautiniai.

5 pav. Lietuvos upių baseinų rajonai

Šaltinis: Bendrosios vandens politikos direktyva ir jos įgyvendinimas Lietuvoje, <http://www.ateitiesvanduo.lt/testas/File/Laikrasciai/Dialogas.%20str.%20nr2.doc>; prisijungimo laikas: 2006 12 07

Siekiant įgyvendinti Bendrosios vandens politikos direktyvos (2000/60/EB) reikalavimus, ypač svarbu sukurti efektyvią vandens išteklių apsaugos ir valdymo sistemą, kuri leistų kuo racionaliau naudoti šiems tikslams skiriamas lėšas. Be teisinės vandenių apsaugos sistemos tobulinimo, daug dėmesio buvo skiriama vandenių taršai komunalinėmis nuotekomis mažinti bei centralizuotoms vandens tiekimo sistemoms renovuoti ir plėsti. ISPA finansinės priemonės dėka, 2003 m. baigti 6 investiciniai projektai - Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Jurbarko, Skuodo, Prienų miestų nuotekų valymo įrenginių, kurių bendra vertė 264 mln. Lt. ISPA fondo lėšomis taip pat buvo pasinaudota vykdant 6 vandenvos projektus Druskininkų, Jonavos, Kauno, Neringos, Vilniaus, Radviliškio savivaldybėse, kurių bendra vertė – beveik 347 mln. litų, iš jų ISPA parama – 186 mln. Litų.

Sparčiai augant pramonei ir vartojimui, atliekų tvarkymas tampa vis aktualesnis. ES politika

atliekų tvarkymo srityje apibrėžta Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje, o jos įgyvendinimą reglamentuoja ES teisės aktai. Bendrosios ES atliekų tvarkymo politikos principai nustatyti Bendrojoje atliekų tvarkymo direktyvoje (75/442/EEB) ir ją papildančioje Pavojingų atliekų direktyvoje (91/689/EEB). Lietuvoje pagrindinėmis ISPA fondo investicijomis atliekų sektoriuje siekiama įvykdyti Bendrojoje atliekų tvarkymo direktyvoje (75/442/EEB) bei kituose ES teisės aktuose, reglamentuojančiuose atliekų tvarkymo politiką, nustatytus reikalavimus [43]. Atsižvelgiant į minėtas direktyvas, bei siekiant sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, tenkinančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų, pradėtos įgyvendinti Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano įgyvendinimo priemonės, padėsiančios apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio. ISPA fondo lėšų pagalba Lietuvoje pradėtos kurti regioninės atliekų tvarkymo sistemos, kurių sukūrimo tikslas – įdiegti 10 regioninių sąvartynų ir atliekų surinkimo sistemas, uždaryti ES reikalavimų neatitinkančių sąvartynus. Regionines atliekų tvarkymo sistemas sudaro šie elementai: regioninio sąvartyno statyba, senų sąvartynų uždarymas ir rekultivavimas, atliekų tvarkymo įrenginių diegimas, reikiamų transporto sistemų kūrimas, kompostavimo ir didžiagabaričių atliekų aikštelių statyba. Kuriant su ES ISPA parama regionines atliekų tvarkymo sistemas, pradėti įgyvendinti 5 regioninių atliekų tvarkymo investicijų projektai (Šiaulių, Tauragės, Telšių, Marijampolės, Alytaus, Vilniaus).

ISPA valdymo struktūra Lietuvoje sukurta remiantis Europos Komisijos taisyklėmis bei reglamentais. Nacionalinio ISPA koordinatoriaus funkcijos 2001 m buvo perduotos iš Užsienio reikalų ministerijos Finansų ministerijai. Dvi šakinės ministerijos, Aplinkos ir Susisiekimo, yra atsakingos už nacionalinių savo sektorių ISPA strategijų parengimą, tvirtina atrinktų ISPA investicinių bei techninės paramos projektų sąrašą. Aplinkos sektoriaus įgyvendinančios agentūros funkcijas atlieka Aplinkos projektų agentūra (APVA) prie Aplinkos ministerijos, kuri atsako už ISPA projektų finansinį ir techninį įgyvendinimą (konkursų organizavimas, sutarčių sudarymas ir t.t.). Įgaliotasis valstybės pareigūnas, kurio funkcijas atlieka finansų ministerijos sekretorius valdantis finansinę ISPA paramą, skiria įgaliotuosius sektorių pareigūnus. Jie vadovauja ISPA įgyvendinančiom agentūrom ir yra atsakingi už šių agentūrų operacijas bei tinkamą projektų valdymą. Galutiniai naudos gavėjai aplinkos sektoriuje yra savivaldybės ar jų įmonės.

ISPA fondas yra ES finansinė priemonė, todėl jį valdant dalyvauja tiek ES, tiek Lietuvos institucijos. Abi šalys dalijasi projektų įgyvendinimo atsakomybe ir siekia garantuoti, kad ISPA projektai būtų stebimi ir vertinami pagal Europos komisijos nustatytus reikalavimus. Šiai veiklai vykdyti ir buvo įsteigtas ISPA priežiūros komitetas. Siekiant užtikrinti finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo veiksmingumą, racionalų šių lėšų panaudojimą ir efektyvų šių finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų valdymą bei kontrolę, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. liepos 31 d. priėmė nutarimą Nr. 953 “Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos”. Juo remiantis, nustatomos funkcijos

ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms bei įstaigoms, kurios dalyvauja planuojant, paskirstant ir prižiūrint finansinę paramą iš ES paramos programų.

Lietuvai, siekiant narystės ES, jai keliamus aplinkosaugos reikalavimus padėjo įgyvendinti trys ES finansinės paramos programos: PHARE, SAPARD ir ISPA. Siekiant objektyviai įvertinti pagal minėtas programas aplinkosaugai Lietuvoje skirtos paramos įsisavinimą, ekspertams buvo pateiktas klausimas „Kaip vertinate ES finansinės paramos įsisavinimo efektyvumą aplinkos apsaugos sektoriuje Lietuvoje?“. Respondentai šiuo klausimu išreiškė dvejopą nuomonę. Aplinkos ministerijoje dirbančios respondentės nuomone: *“ES parama, skirta pasirengimui narystei ES, įsisavinama pakankamai pakankamai“*. Tuo tarpu APVA ir NMA ekspertai mano, jog *„viena vertus dar sunku daryti išvadas dėl jų ekonominio ir socialinio poveikio, efektyvumo, aktualumo ar naudingumo, tačiau kita vertus PHARE, SAPARD ir ISPA fondo parama ženkliai prisidėjo prie teigiamų aplinkosaugos pokyčių Lietuvoje“*. Šių lėšų įsisavinimo efektyvumą lėmė tai, jog Lietuva, būdama naujokė ES politikos arenoje, turėjo išspręsti nemažai su ES finansinės paramos įsisavinimu susijusių problemų. *„Europos Sąjungos fondų atėjimas buvo sutapatinamas su struktūrinėmis reformomis. Tai ypač būdinga atliekų sektoriui. Todėl parengiamuoju etapu reikėjo spręsti ne tik techninius projekto realizavimo etapus, bet ir kurti institucijas, griauti nusistovėjusią tvarką, organizuoti paskolų gavimą, perimti nei aplinkosaugos, nei higienos reikalavimų neatitinkančius sąvartynus (kurių dauguma neturėjo detaliųjų planų ar iš viso nebuvo įteisinti)“*, teigia Aplinkos ministerijos atstovė.

Įgyvendinus projektus, finansuojamus pagal minėtas programas, tikimasi, jog pagerės ne tik instituciniai ir administraciniai gebėjimai, bet ir vandens bei dirvožemio kokybė, taip pat bus sukurtos savivaldybių regioninės atliekų tvarkymo sistemos, ko pasekoje sumažės neigiamas poveikis aplinkai.

3. ES FINANSAVIMO ŠALTINIAI PO ĮSTOJIMO Į EUROPOS SĄJUNGĄ IR JŲ PANAUDOJIMAS APLINKOSAUGOS POLITIKOS FORMAVIMUI LIETUVOJE

ES yra ne tik politinė sąjunga, bet ir socialinė bendruomenė, kurioje stipresnės šalys bei regionai padeda labiau atsilikusiems kraštams sumažinti išsivystymo skirtumus. Todėl ES sukūrė regioninės plėtros politiką, kuri siekia nuosekliai mažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus ir skatinti tolygią visos ES raidą. ES sutarties 158 straipsnyje nurodyta, kad, norėdama sustiprinti savo ekonominę ir socialinę sanglaudą, Bendrija siekia mažinti regionų išsivystymo lygio skirtumus ir nepalankiausias sąlygas turinčių regionų arba salų, taip pat kaimo vietovių atsilikimą. Pagrindinė ES regioninės politikos atsiradimo priežastis yra didelis atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių ES valstybių narių ar jų regionų išsivystymo lygio.

Skirtumų tarp Europos Bendrijos regionų buvo nuo pat pradžių (ryškiausias pavyzdys - atsiliekantys Italijos pietų regionai). Šie skirtumai dar labiau išryškėjo į ją įstojus tokioms šalims, kaip Airija, Graikija, Ispanija ir Portugalija. Kai kurių rajonų BVP skirtumas siekia 3.5 karto, nedarbo rodikliai - iki 7 kartų. Tokių regioninių socialinių ir ekonominių skirtumų sumažinimas ir tolygios visos ES raidos skatinimas yra vienos iš bendrųjų ES politikos dalių - regioninės politikos – tikslas. Dėl šių nelygybių iškyla visų ES šalių vienybės ir solidarumo problema.

Siekiant spręsti šias problemas ir buvo sukurti struktūriniai fondai, kurių veiklą papildė vadinamosios Bendrijos iniciatyvos. Struktūrinių fondų paskirtis - koreguoti regioninius netolygumus, darant poveikį juos lemiantiems ekonominiams ir socialiniams faktoriams. Kitaip tariant - padėti neturtingiems regionams vystytis ir kelti gyventojų gyvenimo lygį, siekiant ekonominės ir socialinės ES sanglaudos. ES regioninė politika ir dalyvavimas joje yra laikomas kaip vienas iš patraukliausių narystės ES aspektų, nes tai yra siejama su didžiulėmis išmokomis iš ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo. Tai yra papildomos investicijos į aplinkos apsaugą, gamybos, infrastruktūros vystymą, žmogiškųjų išteklių plėtrą ir t.t.

Lietuva, tapusi ES nare, turi galimybę ne tik dalyvauti regioninėje politikoje ir siekti socialinės ir ekonominės sanglaudos, bet ir naudotis ES teikiama parama. Planuodama ES finansinės paramos priemonių panaudojimą 2004–2006 metais, Lietuva nusprendė aplinkos apsaugos sektoriaus priemones, skirtas direktyvoms, kurių reikalavimams įvykdyti reikia didelių investicijų, įgyvendinti, finansuoti per Sanglaudos fondą, o kitą dalį aplinkos apsaugos priemonių, kurių neapima Sanglaudos fondas, daugiausia finansuoti per ERPF ir EŽŪOGF. Tai apima kitų ES aplinkos apsaugos direktyvų ir Nacionalinių aplinkos apsaugos reikalavimų, susijusių su Natura 2000 tinklo steigimu, aplinkos būklės stebėjimu ir vertinimu bei žalos aplinkai prevencija, nuotekų bei geriamojo vandens kokybės gerinimu gyvenvietėse iki 500 gyventojų, kraštovaizdžio atkūrimu ir biologinės įvairovės apsauga, įgyvendinimą.[12]

Brangiausiai Lietuvos valstybei kainuos šių ES direktyvų reikalavimų įgyvendinimas:

- Tarybos 1991 m. gegužės 21 d. direktyva Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo su pakeitimais;
- Tarybos 1998 m. lapkričio 3 d. direktyva Nr. 98/83/EB dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės;
- Tarybos 1988 m. balandžio 18 d. direktyva Nr. 88/609/EEB dėl didelių kurą deginančių įrenginių;
- Tarybos 1998 m. balandžio 26 d. direktyva Nr. 1999/31/EC dėl atliekų sąvartynų.

2 lentelė. Aplinkos sektoriaus sritys ir paramos šaltiniai 2004–2006 m.

	Vandentvarka	Atliekų tvarkymas	Oro kokybė	Kraštovaizdis ir biologinė įvairovė
Sanglaudos fondas	Geriamojo vandens ir nuotekų sistemos diegimas ir renovacija upių baseinuose	Regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimas	Aplinkosaugos priemonių diegimas pagal didelių kurą deginančių įrenginių direktyvą didžiausiose Lietuvos termofikacinėse elektrinėse	
ERPF	Vandentvarkos priemonių diegimas kaimo vietovėse su mažiau nei 500 gyventojų	Užterštų teritorijų identifikavimas ir valymas		Saugomų teritorijų tinklo NATURA 2000 diegimas
EŽŪOGF				Miško ūkių plėtra

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, <http://www.am.lt/VI/index.php#a/5168>; prisijungimo laikas: 2006

11 28

3.1. Struktūriniai fondai – ES regioninės politikos įgyvendinimo finansiniai instrumentai

Lietuva įstojus į ES, įgijo teisę naudotis ES struktūrinių fondų teikiama parama. Remiantis 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1260/1999, nustatančiu bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų (toliau - Pagrindinis reglamentas), "struktūriniai fondai" – tai Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Europos socialinis fondas (ESF), Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) Orientavimo skyrius ir Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI).

3 lentelė. ES struktūrinių fondų finansavimo sritys

ES struktūrinis fondas	Finansavimo sritys
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Investuoja į gamybos sektorių bei infrastruktūrą, remia smulkų ir vidutinį verslą, teikia techninę paramą.
Europos socialinis fondas (ESF)	Remia projektus, sprendžiančius socialines (pirmiausia užimtumo) problemas tai yra nacionalinių užimtumo veiksmų planų įgyvendinimas, tarp jų aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, socialinė integracija, švietimas, mokymas, teritoriniai užimtumo paketai, informacinės visuomenės priemonės bei lygių galimybių priemonės ir pan..
Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyrius (EŽŪGOF)	Teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse (ūkių pertvarka, mokymas, perdirbimas ir rinkodara).
Žuvininkystės orientavimo priemonė (ŽOFP)	Remia naujų metodų diegimą bei ekonominės veiklos perorientavimą vietovėse, kur verčiamasi žuvininkyste.

Šaltinis: LR Finansų ministerija,

http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FB60B17E3E251F8C4C2256F3B00338168%3FopenDocument&pathid=65776A2635523D41C2256F3B002F3333; prisijungimo laikas: 2006 12 01

ES reglamentai numato, kad kiekvienas struktūrinis fondas gali finansuoti tam tikrus tikslus įgyvendinančias priemones. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1260/1999 yra nustatyti 3 prioritetiniai struktūrinių lėšų investavimo tikslai:

- 1 tikslas - skatinti menčiau išsivysčiusių regionų plėtrą ir struktūrinius pokyčius;
- 2 tikslas - remti teritorijų, kuriose iškyla struktūrinių sunkumų, ekonominę ir socialinę pertvarką;

- 3 tikslas - remti švietimo, mokymo ir užimtumo politikos ir sistemų derinimą bei modernizavimą.

Siekdama šių tikslų, Bendrija prisideda prie darnios, sklandžios ir tvarios ekonominės veiklos plėtros, užimtumo ir žmoniškųjų išteklių vystymo, aplinkos apsaugos ir jos gerinimo, nelygybės panaikinimo bei moterų bei vyrų lygybės skatinimo[23]. Bendrijos struktūrinė veikla programuojama kelių metų laikotarpiui. Bendra 2000–2006 m. laikotarpio struktūrinių fondų suma sudaro 195 milijardus eurų.

Remiantis minėtu Tarybos reglamentu [23], Lietuva yra priskiriama 1 – ojo tikslo regionui (pagal dydį, gyventojų skaičių), kurio išsivystymo lygis nesiekia 75 % ES lygio (matuojant BVP vienam gyventojui, 2000 m. jis sudarė 35,7 % ES vidurkio). Tokiu atveju gaudama paramą kaip vienas regionas, Lietuva gali laisvai pasirinkti, kokiam regione įgyvendinti įvairius projektus.

Šiame reglamente nurodoma, jog siekiant, kad struktūrinių fondų veikla būtų veiksminga ir skaidri, valstybių narių ir Bendrijos atsakomybė turėtų būti tiksliai apibrėžta. Ši atsakomybė turėtų būti nustatyta kiekvienam programavimo, kontrolės, vertinimo ir priežiūros etapui. Remiantis subsidiarumo principu ir nepažeidžiant Komisijai suteiktų teisių, už pagalbą, teikiamą įgyvendinant ir prižiūrint, visų pirma turėtų būti atsakingos valstybės narės. Toks valstybių narių decentralizuotas struktūrinių fondų veiklos įgyvendinimas turėtų suteikti pakankamai garantijų dėl įgyvendinimo informacijos ir kokybės, veiklos rezultatų, jų vertinimo ir patikimo finansinio valdymo bei jo stebėjimo. Valstybės narės bendradarbiauja su Komisija užtikrindamos, kad Bendrijos fondai būtų naudojami pagal patikimo finansinio valdymo principus : [23]

- Koncentravimo (skiriami prioritetiniai paramos tikslai ir tiksliniai regionai)
- Programavimo (struktūrinių fondų veiklos gairės numatomos ilgalaikio planavimo pagrindu, iki konkrečių projektų įgyvendinimo pereinamos kelios programinio planavimo stadijos)
- Partnerystės (rengiant programinius dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, glaudžiai bendradarbiauja ES ir šalių narių nacionalinės, regioninės bei vietinės institucijos)
- Papildomumo (struktūrinių fondų parama skirta ne pakeisti konkrečių šalių išlaidas tam tikrose srityse, o jas papildyti. Praktikoje šis principas reiškia - ES ir valstybių narių bendrą projektų finansavimą).

3.1.1. Europos regioninės plėtros fondas

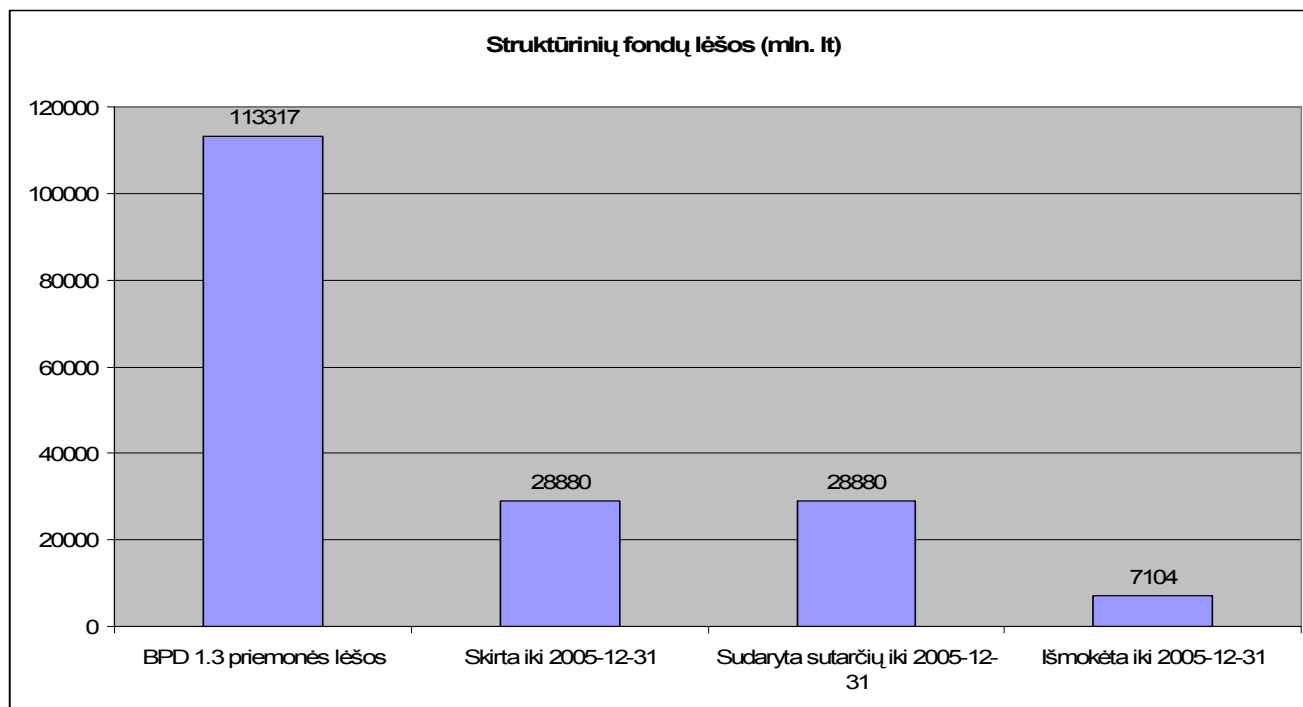
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) yra vienas iš ES struktūrinės politikos įgyvendinimo finansinių instrumentų. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1260/1999 pažymima, jog ERPF yra svarbiausia institucija, siekianti skatinti atsiliekančių regionų plėtrą ir struktūrinį pertvarkymą bei teritorijų, kurios susiduria su struktūriniais sunkumais, ekonominę ir socialinę pertvarką. Remiantis 1999 m. liepos 12

d. Europos Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1783/1999, dėl Europos regioninės plėtros fondo, ERPF paskirtis – prisidėti prie regioninio išsivystymo skirtumų ES mažinimo, skatinti stabilią ir tolygią plėtrą. ERPF teikia finansinę paramą 1 ir 2 tikslo ES regionams, remdamas įvairius BPD priemones atitinkančius projektus. Šio fondo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. Viena iš ERPF finansuojamų sričių yra aplinkos apsauga ir jos kokybės gerinimas, atsižvelgiant į prevencinį principą ir prevencines priemones, t.y. padarytos žalos aplinkai atstatymas taršos šaltinyje, “teršėjas moka” principo įdiegimas, švarus ir efektyvus energijos panaudojimas, atsinaujinančių energijos šaltinių vystymas.

Lietuvai ES struktūrinių fondų parama teikiama pagal Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (BPD), kuris oficialiai patvirtintas Europos Komisijos 2004 m. birželio 18 d. sprendimu C(2004)2120 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 "Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo"[9]. BPD išdėsto 2004-2006 m. Lietuvos ūkio plėtros strategiją, išskiria prioritetus, aprašo priemones jiems įgyvendinti, nurodo ES ir nacionalinio finansavimo šaltinius, pateikia struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemą. Pagrindinis Bendrojo programavimo dokumento tikslas yra sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę. Lietuvos 2004 – 2006 metų BPD išskiriami 5 prioritetai ir jiems realizuoti skirtos priemonės: [9]

- 1 prioritetas - Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra;
- 2 prioritetas - Žmogiškųjų išteklių plėtra;
- 3 prioritetas - Gamybos sektoriaus plėtra;
- 4 prioritetas - Kaimo plėtra ir žuvininkystė ;
- 5 prioritetas - Techninė parama;

Aplinkos sektoriui ES struktūrinių fondų parama skiriama iš ERPF pagal BPD1 prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ 3 priemonę „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“. Pagrindinis šios priemonės tikslas – mažinti vandens, oro bei dirvos užterštumą ir jo potencialią grėsmę Lietuvos regionams, užtikrinti visuomenės teisę į saugią ir švarią aplinką, siekti išvengti ūkininkavimo ir kitos veiklos neigiamo poveikio aplinkai (arba jį sumažinti) išlaikant gamtinių išteklių darnų naudojimą bei formuojant atsakingą visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką. Šiai priemonei 2004-2006 m. laikotarpiui teikiamas finansavimas sudaro 113,32 mln. litų, iš šios sumos ERPF lėšos – 84,99 mln. litų bei valstybės finansavimas – 28,33 mln. litų.

6 pav. Struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje pagal BPD 1.3 priemonę „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, <http://www.am.lt/VI/files/0.395674001141995576.ppt#19>;
prisijungimo laikas: 2006 12 01

Vystant ekonominę šalies infrastruktūrą labai svarbu suformuoti tikslias sąlygas šalies darniam vystimuisi, išsaugant švarią ir palankią sveikatai aplinką, apsaugant kraštovaizdį ir biologinę įvairovę ir racionaliai naudojant gamtinius išteklius. Todėl ši priemonė taip pat skirta įgyvendinti BPD horizontalų principą – užtikrinti darnų šalies vystimąsi. 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ prioritetinis tikslas – sukurti tinkamą aplinkos infrastruktūrą, kad būtų suformuotas pagrindas Lietuvos regionų ekonominei plėtrai, daugiausiai dėmesio skiriant rekreacijai ir verslo plėtrai.

Remtinos šios veiklos sritys:

- geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas (vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo bei valymo sistemų statyba ir rekonstravimas gyvenvietėse, kuriose gyvena iki 500 gyventojų);
- praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir tvarkymas (upių, upelių ir ežerų, jų krantų ir slėnių bei gruntinio vandens rezervuarų gamtosauginis tvarkymas ir kenksmingų medžiagų išvalymas iš jų);
- saugomų ir nesaugomų teritorijų įsteigimas ir tvarkymas (NATURA 2000 tinklo ir kitų nacionalinės svarbos saugomų teritorijų gamtotvarkos planų rengimas bei įgyvendinimas; apsauginių ir monitoringo priemonių įdiegimas šiose teritorijose, bioįvairovės ir kraštovaizdžio atkūrimas jose; kraštovaizdžio komponentų atkūrimas, tvarkymo palaikomųjų darbų

įgyvendinimas. Numatyta įgyvendinti veikla apimtų pajūrio juostos tvarkymą, t. y. kopagūbrio ir pajūrio juostos sustiprinimą, pliažų sutvarkymą, informacinių ženklų įrengimą);

- aplinkos monitoringo ir prevencijos gerinimas (aplinkosaugos valdymo sistemų gerinimas ir plėtojimas stiprinant aplinkosaugos institucijas, atsakingas už inspekcinę veiklą ir kontrolę; aplinkosaugos valdymo sistemų gerinimas ir plėtojimas stiprinant aplinkosaugos institucijas, atsakingas už kokybės vertinimą, monitoringą; galimybių likviduoti ekologines avarijas, susijusias su naftos išsiliejimais jūroje, studijos ir techninės bei konkursinės dokumentacijos įrangai įsigyti parengimas bei įgyvendinimas;
- informavimas apie aplinką ir Lietuvos gyventojų supratimo apie aplinką skatinimas (visuomenės informavimas ir mokymas, prieinamumo prie informacijos šaltinių užtikrinimas ir tobulinimas, aplinkosaugos valdymo informacinių sistemų sukūrimas, mokymai ir pan.).

Siekiant įgyvendinti nacionalinius ir ES reikalavimus, reikia didelių investicijų pastatyti modernius nuotekų valymo įrenginius ir rekonstruoti senus, plėtoti nuotekų surinkimo sistemą, įdiegti geriamojo vandens gerinimo įrangą ir plėtoti skirstomuosius tinklus. Todėl „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ yra viena iš prioritetinių pagal 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ remtinų veiklos sričių. Ši veikla teikia finansavimą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų plėtrai mažose, daugiausia kaimo, gyvenamosiose teritorijose, kuriose gyvena mažiau kaip 500 gyventojų ir kurie dėl šios priežasties neįtraukti į sąrašą projektų, numatomų finansuoti iš Sanglaudos fondo [12]. Investuojant į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektus yra sprendžiamos pagrindinės intensyvios žemės ūkio veiklos rajonų geriamojo vandens užterštumo problemos, kur maždaug 20% Lietuvos kaimo gyventojų šuliniai yra pagrindinis vandens šaltinis. Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemų statyba čia yra viena iš svarbiausių sąlygų, galinčių pritraukti privatų verslą į kaimo vietas, visų pirma – į blogiau išsivysčiusias. Ši veiklos grupė skirta vandens ir nuotekų valymo įmonėms, kurių savininkės yra savivaldybės. Pagal šią veiklos grupę Lietuvoje šiandien įgyvendinami 14 projektų, kuriuos iš dalies finansuoja ERPF. Dauguma iš jų pradėti įgyvendinti tik šiais metais, todėl apie jų naudą aplinkai kalbėti dar anksti. Tačiau tikimasi, jog užbaigus įgyvendinti projektus, pvz. Biržų rajono savivaldybėje, kuriam ES paramos suma vieną didžiausių (2 502 872 mln. litų), žmonės turės galimybę naudotis nuotekų surinkimo infrastruktūros paslaugomis. Lazdijų rajono savivaldybėje įgyvendinamas projektas, kurio metu ketinama atlikti Krosnos gyvenvietės vandens išgavimo pajėgumų bei vandens tiekimo tinklų išplėtimą bei pastatyti nuotekų valymo tinklus ir įrenginius. Šiam projektui ES ERPF fondas skyrė 2 999 789 mln.lt.

Užterštos teritorijos (pvz. buvusių karinių dalinių, sąvartynų teritorijos) Lietuvoje praktiškai nevalomos. Priemonė „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir tvarkymas“ naudojama praeities taršos problemoms spręsti ir jos teritorijų nustatymui bei išvalymui, keliančių didžiausią grėsmę

aplinkai ir visuomenės sveikatai. Dauguma šių vietovių yra buvusios karinių dalinių teritorijos, kurios išvalytos atitiks ES direktyvas, reglamentuojančias gruntinių, paviršinių vandenių ir dirvožemio kokybės reikalavimus ir nebekels pavojaus gretimų teritorijų gyventojams. Ši veiklos grupė bus naudojama sprendžiant dėl pavojingų atliekų anksčiau atsiradusio užterštumo likvidavimo problemas, taip pat upių, upelių ir ežerų, jų krantų, slėnių ir gruntinio vandens rezervuarų tvarkymo ir valymo problemas. Įgyvendinus projektus, šie regionai taps daug patrauklesni ekonominei plėtrai. Pagal šią veiklos grupę Lietuvoje įgyvendinami 4 projektai (Kėdainių, Kupiškio, Marijampolės savivaldybėse bei Šiaulių mieste), kurių įgyvendinimas baigiasi šiais metais. Smagu, kad ES parama Lietuvai duoda vis daugiau naudos. Verta paminėti Šiaulių miesto Talkšos ežero išvalymą nuo užteršto dumblo, ko pasekoje žmonės galės vėl džiaugtis gamtos teikiamais malonumais.

„Saugomų ir nesaugomų teritorijų įsteigimas ir tvarkymas“ – tai veiklos grupė, kurią įgyvendinant, investuojama į NATURA 2000 ir kitų nacionaliniu lygiu saugomiems rajonams priklausančių arealų išplitimo ir būklės analizę, siekiant užtikrinti šių teritorijų išsaugojimą, sukurti monitoringo sistemą ir parengti jų tvarkymo planus. Šiam tikslui pasiekti reikia taikyti privalomos teritorijų apsaugos valdymo bei saugomų teritorijų pritaikymo subalansuotam visuomenės naudojimui ir švietimo reikmėms priemones. Šios veiklos dėka bus sutvarkyti pramoniniai centrai, užkonservuoti statybų aikštelės ir kiti įrengimai, darkantys saugomų teritorijų kraštovaizdį. Pagal šią veiklos grupę įgyvendinami 8 projektai įvairiuose Lietuvos rajonuose.

Ši veiklos grupė naudojama ir teikiant paramą vertingiausių Lietuvos kraštovaizdžio elementų atkūrimui. Baltijos pajūrio kraštovaizdis smarkiai nyksta dėl intensyvios Lietuvos Baltijos jūros pakrantės ir apsauginės kopų juostos erozijos, dėl nesubalansuoto pajūrio kraštovaizdžio naudojimo. 2005 m. Baltijos pajūris pradėtas tvarkyti įgyvendinant 5,6 mln. vertės projektą: jau atlikta techninio projekto ekspertizė, smėlio užvežimo parengiamieji darbai (smėlio mėginių tyrimai paplūdimio, Poškų ir Kunigiškių smėlio karjeruose), pasirašytos 8 iš 11 viešųjų pirkimų sutartys ir baigiama rengti studija „Smėlio panaudojimo galimybių ir hidrotechninių įrenginių taikymo tikslingumo krantotvarkoje įvertinimas“. Įgyvendinami projektai padės atkurti kranto zonos gamtos kompleksus bei sąlygas natūraliems krantodaros procesams, padės sustabdyti ir užkirsti kelią tolimesniems kranto erozijos procesams, užtikrinti biologinės įvairovės išsaugojimą Lietuvos pajūrio ruože. Taip pat bus išvalyti paplūdimiai ir įrengti informaciniai ženklai, atsižvelgiant į Pajūrio juostos tvarkymo programą.

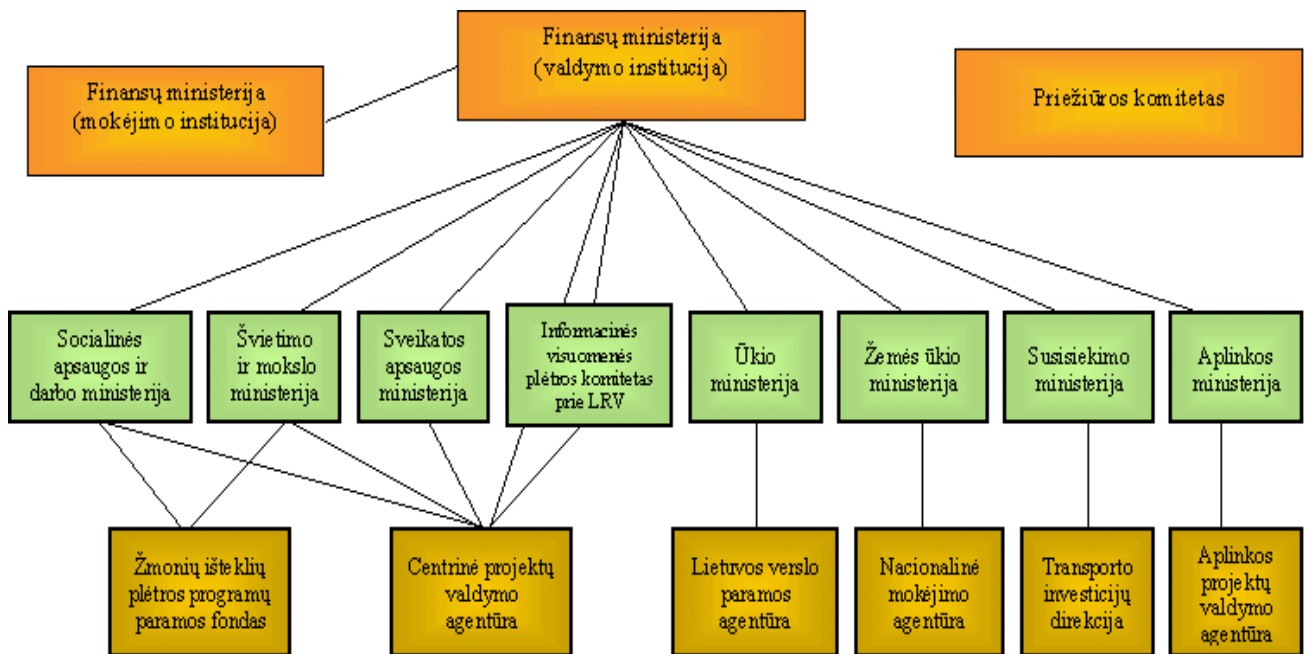
Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas – tai dar viena sritis, kuriai teikiama parama. Pastaraisiais metais pastebima didelė pažanga, tačiau atskiruose rajonuose aplinkos stebėjimo pajėgumai dar per mažai išplėtoti. Šios priemonės tikslas – pasiekti, kad aplinkos tyrimų laboratorijos atitiktų ES standartus ir būtų pajėgios operatyviai pateikti tikslią ir patikimą informaciją apie aplinkos būklę ir aplinkai daromą poveikį. Be to, ypač daug dėmesio bus skiriama žalos aplinkai prevencijai bei operatyviai reakcijai į pažeidimus. 2004–2006 m. laikotarpiu bus tęsiami projektai, susiję su institucijų, atsakingų už aplinkos kontrolę ir monitoringą, stiprinimu, ypač atkreipiant dėmesį į

mokymus, informacijos technologijų bei kitų susijusių priemonių įsigijimu. Prieš pradėdant įgyvendinti bet kurį šios veiklos projektą, atsižvelgiant į šią priemonę bus atliekamas esamos būklės įvertinimas ir suformuluojami pasiūlymai, kokių veikslų reikia imtis.

Pastaraisiais metais visuomenės informavimo kampanijos aplinkos apsaugos klausimais gerokai suaktyvėjo. Visuomenei ėmus labiau domėtis aplinka, informacijos sklaidos ir supratimo skatinimo techninių pajėgumų nebepakanka. Todėl informavimo apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimo tikslas - plėtoti ir skatinti visuomenės aplinkosauginį švietimą, skatinti visuomenę aktyviau dalyvauti priimant sprendimus, kuriais siekiama gerinti aplinką. Šis tikslas bus pasiektas įgyvendinant projektus, kurie, sustiprinus techninę bazę, padės laiku teikti visuomenei išsamią informaciją apie aplinkos apsaugos ir išsaugojimo priemones. 2005 m. įgyvendinant šios veiklos projektus, visuomenės supratimas apie aplinkosaugą tobulėja ir planuoti rodikliai per 2005-2006 m. bus pasiekti.

Remiantis BPD įgyvendinimo 2005 m. ataskaita, 2005 m. I ketv. pasirašyta 14 sutarčių pagal ribotos trukmės paramos skyrimo procedūrą. Bendra paskirta paramos suma 8,28 mln. Lt. Įgyvendinant šiuos projektus 2005 m. buvo tvarkomi vandens telkiniai ir užterštos teritorijos, tvarkomas Baltijos pajūris, siekiant atkurti jūros pakrantės juostą ir apsaugoti ją nuo irimo bei informuojama ir šviečiama visuomenė apie aplinkosaugą. Kadangi dauguma sutarčių buvo pasirašytos tik 2005 m. pirmoje pusėje, projektai dar nespėjo padaryti apčiuopiamos teigiamos įtakos aplinkos kokybei. Tačiau darbai pradėti ir rezultatai bus pasiekti.

Atsižvelgiant į ES keliamus administravimo reikalavimus, Lietuvoje sukurta struktūrinių fondų valdymo ir administravimo sistema bei paskirstyta atsakomybė už atskirų BPD priemonių įgyvendinimą. Bendra ES struktūrinių fondų administravimo struktūra nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“, (Žin., 2001 05 31, Nr. 48-1676), kuriuo remiantis struktūrinių fondų valdymo ir administravimo struktūrą Lietuvoje sudaro vadovaujančioji, mokėjimo, tarpinės, įgyvendinančiosios institucijos ir Priežiūros komitetas. Minėtu Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 649, patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje taisyklės, kurios nustato ES struktūrinių fondų lėšas administruojančių institucijų (vadovaujančiosios, mokėjimo, tarpinės, įgyvendinančiosios institucijų, Priežiūros komiteto) funkcijas ir atsakomybę ir teises.

1 schema. ES struktūrinių fondų lėšų administravimo schema Lietuvoje

Šaltinis: LR Finansų ministerija,

http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F532BF02E40DBD39CC2256F3A004E23AD; prisijungimo laikas: 2006 12 01

Vadovaujančioji institucija - institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų vadovaujančiosios institucijos funkcijų atlikimą ir už BPD rengimą bei įgyvendinimo priežiūrą. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarime Nr. 935 "Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo" nustatė, kad vadovaujančioji institucija yra Finansų ministerija. Vadovaujančiosios institucijos funkcijas vykdo Finansų ministerijos Finansinės paramos departamentas. Vadovaujančioji institucija užtikrina, kad visų tinkamų finansuoti išlaidų apskaita būtų tvarkoma taip, kaip nurodyta Pagrindiniame reglamente, kuria ir prižiūri ES struktūrinių fondų valdymo ir kontrolės sistemą, teikia Europos Komisijai informaciją apie BPD įgyvendinimo eigą, vertina Europos Komisijos rekomendacijas dėl ES struktūrinių fondų lėšų administravimo. Informuoja Europos Komisiją apie tai, kaip įgyvendinami rekomendacijose pateikti pasiūlymai. Taip pat ji atsakinga už informacinės sistemos, kurios pagalba keičiasi duomenimis su Europos Komisija, kūrimą ir priežiūrą. Stebi BPD įgyvendinimo eigą (įskaitant asignavimų išpareigojimams panaudojimą, taip pat paramos projektams pagal atskiras BPD priemones dydžius ir patvirtintus tinkamų finansuoti išlaidų dydžius), teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Priežiūros komiteto institucinę sudėtį, institucijų teikimu tvirtina šio komiteto asmeninę sudėtį, organizuoja Priežiūros komiteto darbą ir vadovauja jam, atlieka jo sekretoriato funkcijas, teikia Priežiūros komitetui reikiamą informaciją ir BPD priemonių įgyvendinimo ataskaitas. Taip pat organizuoja BPD įgyvendinimo vertinimą bei bendradarbiauja su Europos Komisija atliekant galutinį vertinimą.

Vadovaudamasi pagrindinio reglamento nuostatomis, vadovaujančioji institucija informuoja visuomenę apie ES struktūrinių fondų teikiamas galimybes ir panaudojimo rezultatus, taip pat koordinuoja už ES struktūrinių fondų lėšų administravimą atsakingų institucijų informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą pagal BPD ir suteiktos paramos viešinimo veiklą.

Mokėjimo institucija - institucija, atsakinga už Pagrindinio reglamento priskirtų ES struktūrinių fondų mokėjimo institucijos funkcijų atlikimą. Mokėjimo institucijos funkcijas vykdo Finansų ministerijos Nacionalinio fondo departamentas. Pagal Institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės, patvirtintas Vyriausybės 2005 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 414, mokėjimo institucija atsakinga už visų ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų apskaitą.

Atskirų priemonių įgyvendinimo priežiūros funkcija deleguota sektorinėms ministerijoms, kuriuose įsteigti specialūs padaliniai, atsakingi už Tarpinės institucijos funkcijų vykdymą. Tarpinė institucija – institucija, atsakinga už jai priskirtų BPD priemonių ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą, priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą. Aplinkos apsaugos sektoriuje Tarpinės institucijos funkcijas atlieka Aplinkos ministerija, kuri atsakinga už BPD 1.3 priemonės programavimą, įgyvendinimą, stebėseną, ataskaitų rengimą ir auditą savo sektoriuje. Tarpinė institucija atsakinga už kvietimo teikti paraiškas sąlygų nustatymą, projektų atranką, priemonės lėšų planavimą, priemonės išipareigojimą ir mokėjimų planų vykdymą bei priemonės įgyvendinimo ataskaitų teikimą Vadovaujančiajai institucijai.

Atskirų projektų įgyvendinimo priežiūros funkcija deleguota Įgyvendinančiajai institucijai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 "Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo", 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ įgyvendinančioji institucija – Aplinkos projektų valdymo agentūra. Įgyvendinančiosioms institucijoms tenka „projekto lygmens“ atsakomybė. Pagrindinės įgyvendinančiųjų institucijų funkcijos yra padėti tarpinėms institucijoms įgyvendinti priemonėse numatytą veiklą atliekant kasdieninį remiamų projektų administravimą ir priežiūrą:

- organizuoti kvietimus teikti projektų paraiškas pagal atitinkamos tarpinės institucijos pateiktas gaires;
- atlikti projekto paraiškų vertinimą siekiant įsitikinti, kad projektai parengti pagal tarpinės institucijos parengtas gaires ir yra tinkami pagal BPD ir BPD priedą, rengti ataskaitas ir rekomendacijas vertinimo pagrindu ir pateikti jas kartu su projekto paraiškomis atitinkamos tarpinės institucijos atrankai;
- informuoti pareiškėjus apie projektų atrankos rezultatus;
- atlikti kasdieninę projektų įgyvendinimo priežiūrą ir inicijuoti reikiamus veiksmus, jeigu numatoma kokių nors problemų;

- patikrinti išlaidų, deklaruotų mokėjimo prašymuose, tinkamumą pagal Struktūrinių fondų vadovus ir tarpinės institucijos nurodymus ir parengti mokėjimo prašymą tarpinei institucijai;
- atlikti projektų įgyvendinimo patikrinimą vietoje ir jų atitikimą reglamentų ir sutarties dėl paramos teikimo sąlygas, imtis būtinų veiksmų siekiant išvengti galimų neatitikimų, juos pašalinti ir pateikti tarpinėms institucijoms įgyvendinimo ataskaitas;
- įvesti į SF stebėsenos sistemą projekto duomenis (remiantis paraiškos forma), administracinę bei stebėjimo informaciją ir sprendimą;
- rengti veiklos, už kurią jos yra atsakingos, įgyvendinimo ataskaitas, kurios bus naudojamos rengiant metines ataskaitas, galutinę ataskaitą ir tam tikriems kitiems tikslams;
- įgyvendinti būtinas viešumo priemones, teikti rekomendacijas ir informaciją projekto rėmėjams ir potencialiems pareiškėjams.

Priežiūros komitetas - pagrindinė BPD įgyvendinimo priežiūros institucija, atliekanti visas Pagrindinio reglamento Priežiūros komitetui priskirtas funkcijas. Priežiūros komitetas sudaromas po to, kai Europos Komisija patvirtina BPD, bet ne vėliau kaip po 3 mėnesių. Jo institucinę sudėtį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 950 "Dėl Priežiūros komiteto Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo priežiūrai atlikti sudarymo" nustatė, kad Komitetą techniškai aptarnauja Finansų ministerija, Finansų ministerijos valstybės sekretorius arba sekretorius yra Komiteto pirmininkas, o Finansų ministerijos Europos Sąjungos programų valdymo departamento direktorius yra Komiteto pirmininko pavaduotojas. Priežiūros komitetas rengia savo darbo reglamentą ir suderinęs su vadovaujančiąja institucija jį tvirtina, remdamasis BPD ir BPD priede nustatytais BPD įgyvendinimo priežiūros rodikliais, periodiškai vertina, kas nuveikta siekiant BPD nustatytų tikslų, siūlo vadovaujančiai institucijai BPD ir BPD priedo pakeitimus, svarsto kitų institucijų siūlomus pakeitimus, tvirtina BPD priedą ir jo pakeitimus (įskaitant jame nurodytus įgyvendinimo priežiūros rodiklius ir projektų atrankos kriterijus), taip pat svarsto ir pritaria (arba nepitaria) Lietuvos Respublikos pasiūlymams pakeisti Europos Komisijos sprendimo, kuriuo patvirtintas BPD, turinį bei svarsto ir pritaria (arba nepitaria) metinėms ir galutinei BPD įgyvendinimo ataskaitoms prieš siunčiant jas Europos Komisijai.

ES struktūrinių fondų programų vertinimas laikomas svarbia sudėtinė sprendimų priėmimo proceso dalimi bei naudojamas ES finansuojamų programų ir jų valdymui tobulinti, struktūrinės pagalbos veiksmingumui didinti. Tarybos Reglamente Nr. 1260/1999 [23] nustatyta, kad siekiant padidinti Bendrijos struktūrinės pagalbos veiksmingumą, yra atliekami išankstinis (ex-ante), vidutinio laikotarpio ir paskesnysis (ex-post) vertinimai. Finansinio Reglamento Nr. 1605/2002 įgyvendinimo taisyklėse taip pat pažymima, kad siekiant užsibrėžtų tikslų ir tobulinant sprendimų priėmimą, periodiškai turi būti atliekamas programų vertinimas. Išankstinio vertinimo tikslas nustatyti siūlomos intervencijos poveikį ir kaip ji atitinka Bendrijos strategijas ir esamus bei būsimus valstybės ar regiono

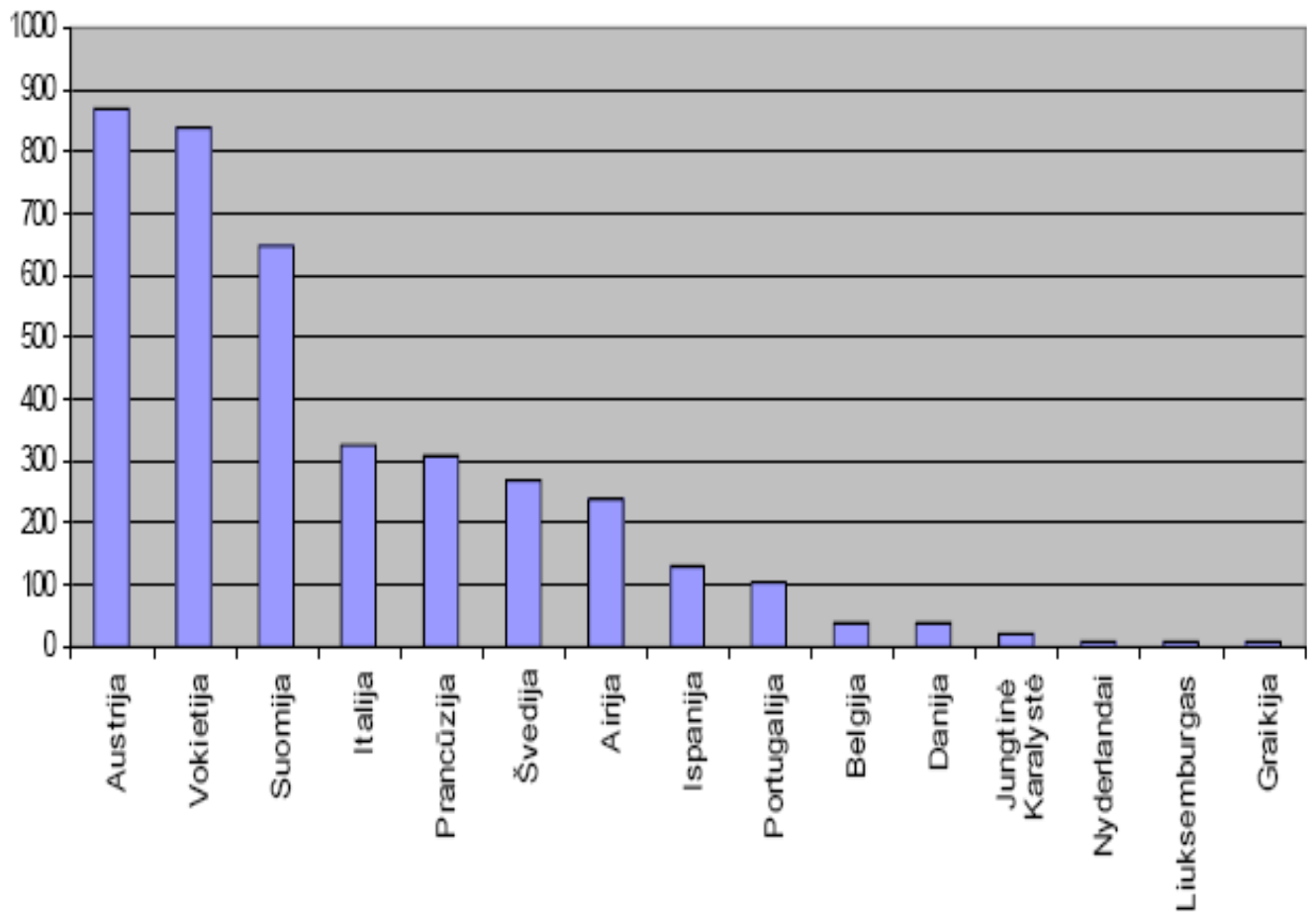
ekonominės- socialinės plėtros poreikius. Vidutinio laikotarpio vertinimu yra vertinami pradiniai paramos rezultatai, jų svarba ir mastas, kuriuo buvo pasiekti tikslai, taip pat įvertinamos panaudotos finansinės lėšos bei veikla vykdančios priežiūrą ir įgyvendinimą. Paskesnis vertinimas apima lėšų naudojimą, paramos veiksmingumą, jos poveikio įvertinimą ir pateikia išvadą dėl ekonominės ir socialinės sanglaudos politikos.

Lietuvoje sukurta ES paramos administravimo sistema stabdo ES skiriamos finansinės paramos įsisavinimą. Tai pabrėžia ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovas, teigdamas, kad *“per daug išvystytas tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų biurokratijos aparatas”*. *“Galima manyti, jog pagrindinės problemos, įsisavinant lėšas kyla dėl netinkamos lėšų administravimo sistemos”*, - teigia NMA atstovė. Ji pabrėžė, kad *„tikslinga keisti šiuo metu galiojančią administracinę struktūrą, t.y. struktūrą, kurioje finansų ministerija yra vadovaujanti institucija, parengusi unifikuotas, visiems struktūriniais fondams administruoti taikomas taisykles, kad dažnu atveju, atsižvelgiant į priemonės specifika neužtikrina efektyvaus jos gyvendinimo“*. Tuo tarpu Šiaulių RAAD Kelmės rajono agentūros atstovės nuomone, *„galiojančių teisės aktų ir reglamentų neadekvatumas esamai situacijai ir kylantioms problemoms, bei per lėtas jų koregavimas, tai dar viena problema, kuri apsunkina lėšų įsisavinimą“*. Anot Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovo, reikėtų *“racionalizuoti tarpinių ir įgyvendinančiųjų institucijų funkcijų pasiskirstymą ir labiau atsižvelgti į įgyvendinančiųjų institucijų identifikuojamas problemas“*.

3.1.2. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas

ES aplinkosaugos politika yra vykdoma integruojant ją į kitas ES politikos sritis. Agrarinė aplinkosauga vaidina svarbų vaidmenį bendrojoje ES politikos erdvėje. Šeštojoje Europos Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programoje nurodyta, kad būtina didinti ekologinio ūkininkavimo priemonių išteklius ir apimtis kaip priemonę Bendrijos aplinkosaugos tikslams pasiekti. Įgyvendinant bendruosius aplinkosaugos tikslus, siekiama garantuoti subalansuotą šalies teritorijos plėtrą, formuoti sveiką ir harmoningą žmonių gyvenamąją aplinką, gamtines ir kultūrines kraštovaizdžio vertybes, bendrąjį ekologinį stabilumą. Kaimas, žemės ūkis ir aplinkos apsauga yra neatskiriama susiję, nes dėl ūkinės veiklos atsiradusi tarša nitratais, pesticidais bei įvairiomis nuotekomis alina gamtą. Todėl į visas kaimo problemas tenka žiūrėti kaip į socialinę bei ekologinę visumą. Taigi Agrarinei aplinkosaugai buvo suteiktas ypatingas prioritetas.

Mln. eurų

7 pav. ES šalių senbuvių išlaidos agrarinei aplinkosaugai 2000–2003 m. (mln. eurų)

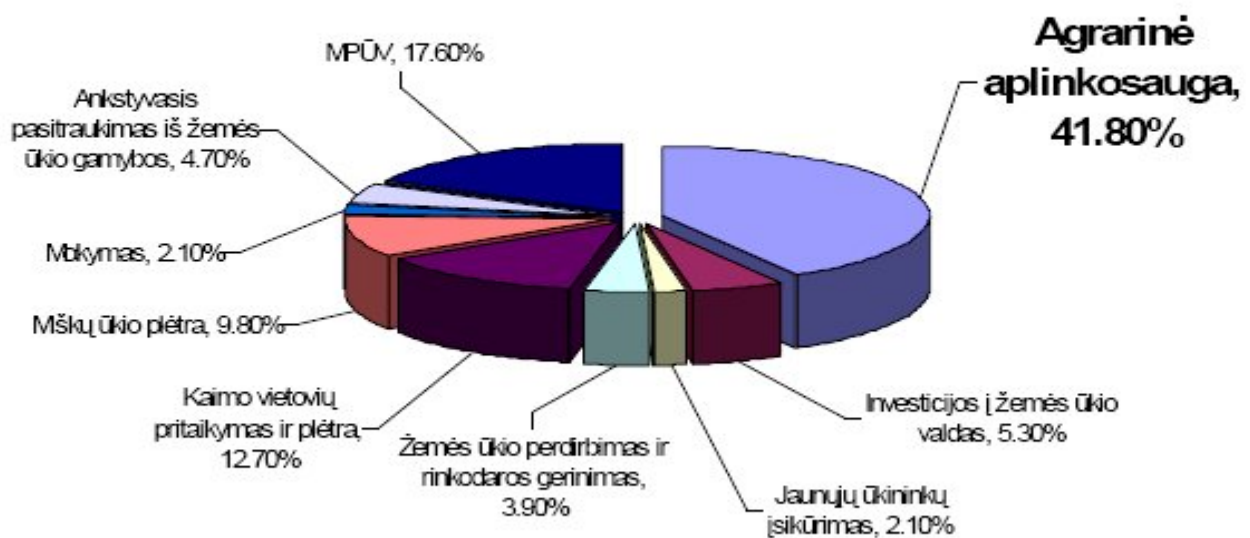
Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004 m., LAEI, Vilnius, 2005 m.

http://www.laei.lt/leid_fls/leid_fl/zum2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 06

1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1257/1999, dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai, iš dalies pakeičiantis bei panaikinantis tam tikrus reglamentus, įtvirtinta nuostata, jog parama žemės ūkio gamybos metodams, skirtiems aplinkai ir kaimo vietovėms išsaugoti (agrarinė aplinkosauga), padeda siekti Bendrijos žemės ūkio ir aplinkos politikos tikslų. Šiame dokumente 2000–2006 m. laikotarpiui sujungtos įvairios kaimo plėtos (KP) priemonės, kurioms įgyvendinti Komisija patvirtino kaimo plėtos planus, kurie tapo kaimo plėtos programomis. Pagal minėtą reglamentą, Agrarinė aplinkosauga (AA) yra vienintelė kaimo plėtos priemonė, kurią visos ES valstybės narės privalo įtraukti į savo Kaimo plėtos programas (KPP) ir yra juridškai įpareigotos šią priemonę įgyvendinti. EŽŪOGF Garantijų skyrius teikia bendrą finansavimą AA priemonėms visoje Bendrijoje, pirmojo tikslo regionuose finansuodamas 80 % projekto vertės.

Tarybos reglamente (EEB) Nr. 1257/1999 pažymima, jog agrarinės aplinkosaugos pagalbos

schema skatina ūkininkus tarnauti visuomenei, įvedant arba toliau taikant ūkininkavimo praktiką, suderinamą su didėjančiu poreikiu saugoti ir gerinti aplinką, gamtos išteklius, dirvožemį ir genetinę įvairovę bei išsaugoti kraštovaizdį ir kaimo vietas. Agrarinės aplinkosaugos parama yra kasmet teikiama ūkininkams, kurie įsipareigoja savo veiklą vykdyti taip, kad ji pranoktų įprastinę gero ūkininkavimo praktiką ir būtų laikoma naudinga aplinkai. Tai – didžiausia kaimo plėtros priemonė, kuriai 2000–2006 metais numatyta skirti 13 480 milijonų eurų ES bendrojo finansavimo lėšų. ES šalyse 2004 metais aplinkosauginėms priemonėms skirta net 42 proc. paramos kaimo plėtrai lėšų

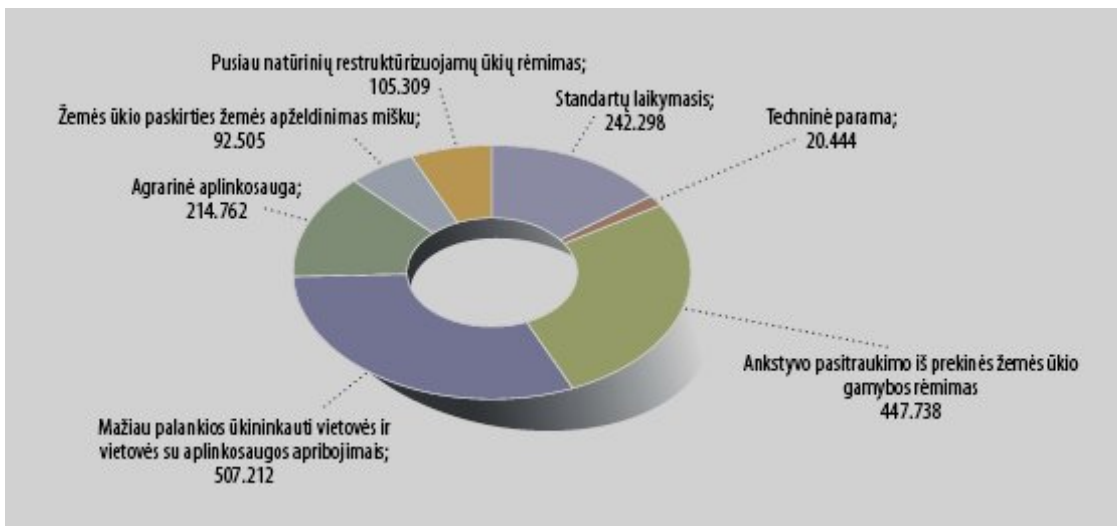
8 pav. Paramos kaimo plėtrai struktūra ES-15 šalyse- senbuvėse 2004 metais, proc.

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004 m., LAEI, Vilnius, 2005 m.

http://www.laei.lt/leid_fls/leid_fl/zum2004.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 06

Lietuva, įstojusi į ES, dalyvauja Bendroje žemės ūkio politikos (toliau – BŽŪP) reformoje ir siekia ES steigimo sutartyje įtvirtintų tikslų. Įgyvendinant bendruosius aplinkosaugos tikslus, siekiama garantuoti subalansuotą šalies teritorijos plėtrą, formuoti sveiką ir harmoningą žmonių gyvenamąją aplinką, gamtines ir kultūrinės kraštovaizdžio vertybes, bendrąjį ekologinį stabilumą. Taip pat diferencijuoti krašto tvarkymą pagal šalies gamtinių išteklių, socialinių ir kultūrinių bei ekonominių sąlygų skirtumus. Viena iš ES BŽŪP reformos sudėtinių dalių yra kompleksinis paramos ūkiams susiejimas su jų atitiktimi gamtosaugos, gyvulių gerovės ir maisto kokybės reikalavimams. Vykdydama reglamento 1257/1999 41-44 straipsniuose numatytus įsipareigojimus ir remdamasi reglamente 817/2004 išdėstytais reikalavimais, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija parengė Kaimo plėtros planą (KPP) 2004–2006 m. Šis dokumentas buvo parengtas vadovaujantis 2003 m. gruodžio 17 d. patvirtintomis Perėjimo nuo SAPARD prie kaimo plėtros programavimo dokumentų

po įstojimo į ES gairėmis (2004–2006 m.), siekiant užtikrinti su SAPARD įgytos patirties tęstinumą ir kuo tolygesnį perėjimą prie naujų kaimo plėtros priemonių. Kaimo plėtros 2004-2006 m. planas (KPP) yra viena svarbiausių Europos Sąjungos finansinės paramos Lietuvos kaimui programų, reglamentuojančių finansinės paramos teikimą kaimo plėtrai ir žemės ūkiui. Lietuvos žemės ūkiui modernizuoti ES kasmet skiria milijonus litų. 2004-2006 metams KPP biudžete numatyta 2,1 milijardo litų parama šalies kaimui.

9 pav. KPP parama Lietuvai 2004 – 2006 m. pagal priemones (mln. Lt.)

Šaltinis: NMA 2005 m. veiklos ataskaita, <http://www.nma.lt/>; prisijungimo laikas: 2006 12 05

Lietuva tradiciškai yra žemės ūkio šalis, ir kaimo vietovių kraštovaizdis bei kultūra yra ypač svarbūs formuojant nacionalinį ir kultūrinį savitumą. Į tai atsižvelgiama kuriant agrarinės aplinkosaugos politiką Lietuvoje, kurios tikslas formuoti tinkamą žemėnaudos struktūrą, sustabdyti augalų, gyvūnų ir kitokių ekosistemų nykimą, saugoti natūralius upių ir ežerų krantus, natūralias pievas, rekreacinę aplinką, optimizuoti gamtonaudą ir išsaugoti kraštovaizdį bei biologinę įvairovę, sumažinti neigiamą žemės ūkio poveikį ir kurti sveiką gamtinę aplinką.

2004–2006 metais Lietuva, pritaikydama ES agrarinės politikos nuostatas, daug dėmesio skyrė ir skirs aplinkosaugos problemų sprendimui. Šalyje egzistuoja vandens ir dirvos užterštumo, dirvos erozijos, biologinės įvairovės mažėjimo ir kitos gamtosaugos problemos. Jos sprendžiamos įgyvendinant vieną iš Kaimo plėtros 2004-2006 m. plane patvirtintų priemonių „Agrarinė aplinkosauga“. Šią priemonę sudaro keturios paramos programos: „Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų įrengimo pievose, ariamoje žemėje ir apsaugos nuo erozijos programa“, „Kraštovaizdžio tvarkymo programa“, padedanti išsaugoti pievas ir pelkes (šlapžemes), „Ekologinio ūkininkavimo programa“, kuria remiama ekologiškų, be sintetinių cheminių medžiagų užaugintų maisto produktų gamyba ir ekologinė žemdirbystė, bei „Retų veislių gyvulių ir paukščių programa“.

Kiekvienoje programoje yra keliami atitinkami reikalavimai, kurių pareiškėjai įsipareigoja laikytis 5 metus.

4 lentelė. Numatomas priemonės „Agrarinė aplinkosauga“ poveikis ir rezultatai

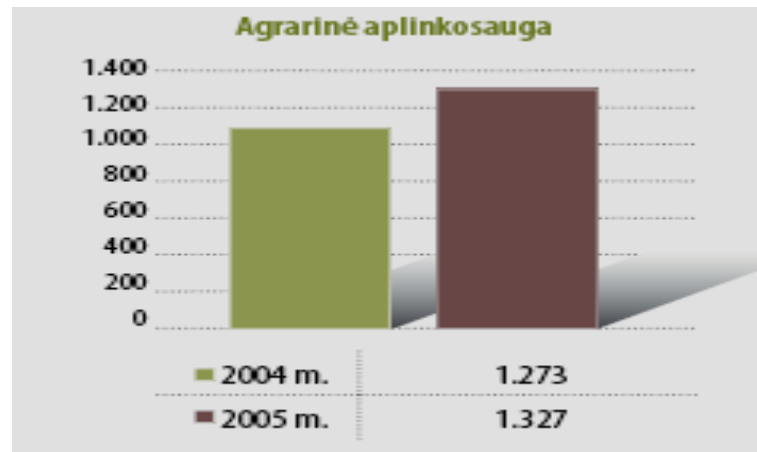
Priemonė	Pasekmės (Veiklos tikslai)	Rezultatas (Specialieji tikslai)	Poveikis (Bendrieji tikslai)
Agrarinė aplinkosauga	Agrarinės aplinkosaugos sistemoje dalyvauja 3 tūkst. ūkių, iš viso turinčių 60 tūkst. ha žemės.	Azoto nuotekų sumažinimas ir atitinkamai eutrofikacijos sumažėjimas. Laikiniai nenaudojamų žemės ūkio naudmenų plotų sumažinimas. Erozijos sumažinimas. Ekologinių ūkių žemės ūkio naudmenos – 2 proc. visos žemės ūkio paskirties žemės 3 tūkst. ūkininkų apmokyti taikyti agrarinės aplinkosaugos sistemas	Aplinkos (vandens kokybės, biologinės įvairovės, dirvožemio ir kraštovaizdžio, pusiau natūralių žemės ūkio augaviečių ir kitų ekologiškai svarbių vietų) ir sveiko maisto gamybos gerinimas. Papildomų pajamų šaltinių ūkininkams, vykdančiams aplinkosaugą pagal aplinkai tinkamą ūkininkavimo praktiką, kuri yra platesnė nei įprasta gera ūkininkavimo praktika. Ūkininkų gebėjimų taikyti labiau aplinkai tinkamą gamybos praktiką stiprinimas ir informuotumo didinimas.

Šaltinis: LR Žemės ūkio ministerija,

http://www.zum.lt/min/failai/Zurnalas_Agrarine_aplinkosauga.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 04

Remiantis NMA duomenimis, per du programos įgyvendinimo metus iš keturių pagal šią

priemonę remiamų programų, populiariausia buvo „Ekologinio ūkininkavimo“ programa. Šios programos pagrindinis tikslas - paremti ekologinį ūkininkavimą kaip gamybos sistemą, kuri teikia socialinę ir ekonominę naudą gyvenantiems kaimo vietovėse, bei užtikrina aplinkosaugą, ir kokybiškų maisto produktų, turinčių didelę paklausą rinkoje, gamybą. Apie 80% pareiškėjų, dalyvavusių priemonėje „Agrarinė aplinkosauga“, yra ekologinių ūkių savininkai. Tačiau įvertinus tai, kad tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje ekologiškų produktų paklausa didėja, prognozuojama, kad šios programos populiarumas ateityje augs.

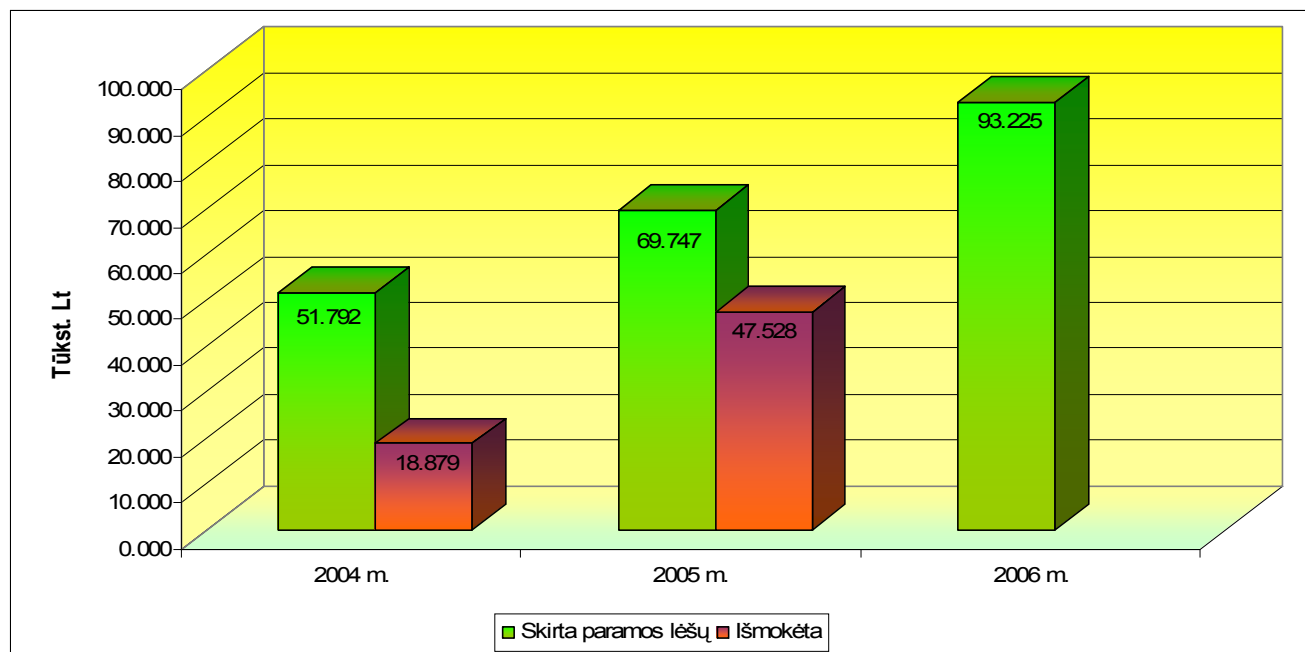
10 pav. Pagal priemonę „Agrarinė aplinkosauga“ pateiktų paraiškų skaičius 2004 – 2005 m.

Šaltinis: NMA 2005 m. veiklos ataskaita, <http://www.nma.lt/>; prisijungimo laikas: 2006 12 05

„Kraštovaizdžio tvarkymo“ programa sulaukė mažesnio dėmesio (115 paraiškų). Šios programos tikslas – išsaugoti pievas, ypač natūralias, pelkes (šlapžemes) bei mažinti žemdirbystės intensyvumą. Ji yra svarbi bioįvairovės, biotopų bei natūralių ir pusiau natūralių pievų išsaugojimui. Kadangi Lietuvoje žemės ūkio kraštovaizdis su natūralių ir pusiau natūralių pievų išsaugojimui. Kadangi Lietuvoje žemės ūkio kraštovaizdis su natūralių ir pusiau natūralių pievų išsaugojimui. Kadangi Lietuvoje žemės ūkio kraštovaizdis su natūralių ir pusiau natūralių pievų išsaugojimui. Įgyvendinant šią programą bus išsaugoma gyvųjų organizmų rūšių visuma, jų buveinės bei genetinė įvairovė.

Mažiausiai populiarūs „Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų“ (11 paraiškų) programa. Moksliniai tyrimai rodo, kad neprižiūrima paviršinio vandens telkinio pakrantės apsaugos juosta nesprendžia aplinkos apsaugos problemų. Neprižiūrimos juostos apauga vešlia augmenija ir krūmais, augalų liekanos didina organinių maistinių medžiagų kiekį paviršiniame vandenyje, didėja vandens telkinių eutrofikacija, keičiasi tradicinis agrarinis kraštovaizdis. Paviršinio vandens telkinio pakrantės apsaugos juostos įrengimo problema ypatingai aktuali geologine sandara ir geologiniais reiškiniais išsiskiriančiame Lietuvos šiaurinės dalies regione, kuriam būdingi karstiniai procesai žemės paviršiuje, nes dėl intensyvios žemdirbystės ir gyvulininkystės karstiniuose regionuose teršalai kartu su paviršiniu vandeniu gana lengvai prasiskverbia per karstines smegduobes bei poringą dirvą į požeminį vandenį ir blogina jo kokybę. Apsaugos juostos įrengimas pievoje ir ariamoje žemėje yra būtinas, kad

apsaugoti vandenį nuo taršos maistinėmis medžiagomis. Labai svarbu sustabdyti erozijos procesą dirbamoje žemėje. Vandens erozijos daroma žala labai įvairi: derlingojo dirvožemio sluoksnio ir maisto medžiagų nuplovimas nuo šlaitų, ardomų šlaitų pasėlių naikinimas, griovių šlaitų ir kelių ardynas, griovių vagų užnešimas, vandens telkinių dumblių ir vandens teršimas. Paviršinių vandens telkinių juostų įrengimas padėtų sumažinti erozijos procesą, ypač eroduotuose šlaituose.

11 pav. Priemonei „Agrarinė aplinkosauga“ skirta parama 2004-2006 m. (mln. Lt.)

Šaltinis: Nacionalinė mokėjimo agentūra, <http://www.nma.lt/index.php?-1361628382>; prisijungimo laikas: 2006 12 06

Remiantis NMA duomenimis, 2004-2005 metais, įgyvendinant Kaimo plėtros planą (KPP), didžiausią dėmesį vienai iš numatytų plėtros priemonių "Agrarinė aplinkosauga" parodė Biržų rajonas. Per minėtą laikotarpį šiame rajone surinkta daugiau kaip 140 paraiškų paramai gauti. Šio regiono ūkininkams išmokėta apie 1,9 mln. Lt.

Priemonė "Agrarinė aplinkosauga" unikali tuo, kad ūkininkai ne tik gauna finansinę paramą, bet ir tuo, jog teikia didelę naudą visam šalies ūkiui: gerėja paviršinių ir gruntinių vandenų kokybė, tvarkomas Lietuvos kraštovaizdis, išsaugomos tradicinės, bet Lietuvoje jau nykstančios gyvulių bei paukščių veislės, didėja ekologiškų produktų gamyba. Tačiau Lietuvoje agroaplinkosaugai skiriama daug mažiau dėmesio ir lėšų nei ES šalyse-senbuvėse. Sunku pateisinti faktą, kad agrarinei aplinkosaugai visai nebuvo teikiama SAPARD parama. 2004–2006 metams agroaplinkosaugos priemonei numatyta skirti tik 12 proc. kaimo plėtrai skirtų lėšų, t. y. 3,5 karto mažiau, nei jų skiriama ES šalyse senbuvėse (žr. 6 pav.).

3.2. Sanglaudos fondas

Pirmosios prielaidos sukurti Sanglaudos fondą sudarytos 1993 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus Europos Sąjungos (Mastrichto) sutarčiai, kurioje yra suformuluotas pagrindinis Europos Bendrijos tikslas – kuriant bendrąją rinką bei ekonominę ir pinigų sąjungą, taip pat įgyvendinant bendrą politiką, skatinti suderintą ir subalansuotą ekonominę veiklą, tolygią plėtrą atsižvelgiant į aplinkosaugą, padėti siekti didelės ekonomikos funkcionavimo konvergencijos, aukšto aprūpinimo darbu bei socialinės apsaugos lygio, gyvenimo lygio kilimo bei gyvenimo kokybės gerėjimo ir valstybių narių ekonominės bei socialinės sanglaudos ir solidarumo[12]. Vadovaudamasi Europos Sąjungos sutarties nuostatomis, Europos Bendrijos Taryba 1994 m. gegužės 16 d. reglamentu Nr.1169/94 įsteigė Sanglaudos fondą. Sanglaudos fondo daliniai pakeitimai buvo atlikti 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentu Nr. 1264/1999, jis iš dalies pakeitė Reglamentą Nr. 1164/94, įsteigiantį Sanglaudos fondą, ir reglamentu Nr. 1265/1999, jis iš dalies pakeitė Sanglaudos fondo reglamento Nr. 1164/94 II priedą. Kaip numatyta Europos Sąjungos sutartyje ir pagrindiniame Sanglaudos fondo administravimą reglamentuojančiame Europos Tarybos Reglamente Nr.1164/94, Sanglaudos fondo tikslas – prisidėti prie Bendrijos ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo, mažinant skirtumus tarp mažiau išvystytų bei aukštą išsivystymo lygį pasiekusių ES regionų. Minėtas reglamentas taip pat nustato Sanglaudos fondo remtinas priemones, galimas paramos formas, dydžius ir sąlygas bei pagrindinius projektų tvirtinimo, įgyvendinimo, priežiūros ir vertinimo principus. Pagal Reglamento Nr. 1164/94 nuostatas, Sanglaudos fondas prisideda prie Bendrijos ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo, teikdamas paramą aplinkosaugos projektams, kuriais siekiama Europos Sąjungos sutartyje apibrėžtų ES aplinkos politikos tikslų ir kurie yra susiję su ES aplinkosaugos direktyvų reikalavimų įgyvendinimu. Be to, šie projektai turi atitikti Darnaus vystymosi veiksmų programos prioritetus.

Sanglaudos fondo lėšos taip pat gali būti skiriamos kaip techninė parama, tokiu būdu užtikrinant tinkamą projektų kokybę, tai yra jų parengimą, valdymą ir poveikį. Tokio pobūdžio parama gali būti teikiama:

- horizontalioms priemonėms, tokioms kaip palyginamosios studijos, kurios yra skirtos Bendrijų paramos poveikiui ir efektyvumui įvertinti;
- priemonėms ir studijoms, skirtoms projektams įvertinti, patvirtinti arba prižiūrėti;
- priemonėms ir studijoms, būtinoms projektų įgyvendinimui suderinti;
- ekonominėms/finansinėms studijoms;
- poveikiui aplinkai vertinti;
- projektų techninei ir finansinei ekspertizei;
- projektų konkursinei ir techninei dokumentacijai rengti;
- projektams valdyti.

Sanglaudos fondas finansiškai prisideda prie projektų valstybėse narėse, kurių bendrasis

nacionalinis produktas (BNP), tenkantis vienam gyventojui yra mažesnis nei 90% Bendrijos vidurkio ir kurios įgyvendina Ekonominės konvergencijos programą. Sanglaudos fondo biudžeto dalis kiekvienai šaliai narei, kuri nurodyta kaip galinti gauti paramą iš šio fondo, nustatoma remiantis tiksliais ir objektyviais kriterijais:

- gyventojų skaičiumi;
- BNP dalimi, tenkančia vienam gyventojui;
- teritorijos plotu.

Remiantis Tarybos reglamento Nr. 1164/94, 10 straipsniu, Sanglaudos fondas dalinai finansuoja tik didelius ir ypač svarbius projektus, kurie yra iš anksto numatyti ir suderinti su Europos Komisija. Taip pat reikalaujama, kad šie projektai būtų aukštos kokybės ir darytų žymų teigiamą poveikį aplinkos apsaugos sričiai arba transeuropinių transporto infrastruktūros tinklų gerinimui. Bet kuriuo atveju bendra projektų arba projektų grupių vertė iš esmės negali būti mažesnė nei 10 milijonų eurų. Projektai ar projektų grupės, kurių vertė mažesnė nei minėta, deramai pagrįstais atvejais gali būti patvirtinti. Maksimalus iš Sanglaudos fondo skiriamos paramos dydis yra 80 % - 85 % projekto vertės. Jis gali būti mažinamas remiantis principu "teršėjas moka" arba jei įgyvendinant tam tikrą projektą gaunama pajamų. Parengiamosios studijos ir techninės paramos priemonės išimties tvarka gali būti finansuojamos 100% visų jų išlaidų.

Nuo Sanglaudos fondo įkūrimo iki 2004 m. ES plėtros Sanglaudos fondo paramą gavo Ispanija, Graikija, Airija (iki 2004 m. sausio 1 d.) ir Portugalija. 2004 - 2006 m. Sanglaudos fondo paramą kartu su Graikija, Ispanija, Portugalija gauna ir naujosios ES narės - Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija, kurioms 2004 - 2006 m. iš Sanglaudos fondo biudžeto, kurį 2000-2006 m. sudaro 18 mlrd. eurų 1999 m. kainomis, bus skirta 7,5905 mlrd. eurų. Lietuvai tapus ES nare, patikslintais duomenimis, Sanglaudos fondo 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu numatyta skirti 608,87 mln. eurų, iš kurių maždaug 304 mln. eurų tenka aplinkos sektoriui. Taip pat visi nebaigti įgyvendinti ISPA projektai toliau finansuojami iš Sanglaudos fondo ir įgyvendinami pagal jų finansiniuose memorandumuose reglamentuotą tvarką.

Siekiant užtikrinti efektyvų ir veiksmingą ES Sanglaudos fondo paramos lėšų 2004–2006 metų laikotarpiu įsisavinimą Lietuvoje, strateginės Sanglaudos fondo paramos Lietuvoje teikimo 2004 - 2006 m. nuostatos yra įtvirtintos bendru Lietuvos Respublikos finansų, aplinkos ir susisiekimo ministrų 2004 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. 1K-054/D1-79/3-99 patvirtintoje ir su Europos Komisija suderintoje Sanglaudos fondo strategijoje 2004-2006 metams [12]. Strategijoje apibrėžiamos pagrindinės šio fondo paramos panaudojimo kryptys, kurios atitinka ilgalaikius Lietuvos aplinkos apsaugos tikslus bei ES politikos gaires aplinkos apsaugos srityje.

Planuojant ES finansinės paramos priemonių panaudojimą 2004–2006 metais, Lietuva nusprendė aplinkos apsaugos sektoriaus priemones, skirtas direktyvoms, kurių reikalavimams įvykdyti reikia didelių investicijų, įgyvendinti, finansuoti per Sanglaudos fondą. Sanglaudos fondo strategijoje

numatytas prioritetinių aplinkosaugos sektorių - vandentvarkos, atliekų tvarkymo ir oro apsaugos - priemonių, skirtų aprūpinti visuomenę geros kokybės vandeniu, saugia atliekų tvarkymo sistema ir oro kokybe, įgyvendinimas. [12]. Sanglaudos fondo parama teikiama remiantis atsargumo, prevencijos, taršos mažinimo šaltinio vietoje ir „teršėjas moka“ principais. Sanglaudos fondo strategijoje numatyta, 2004 – 2006 m. investicijų laikotarpiu, vandens apsaugos sektoriuje didžiausią dėmesį skirti ES miesto nuotekų valymo direktyvos ir žmonėms vartoti skirto vandens kokybės direktyvos reikalavimams įgyvendinti pereinant prie investicijų projektų formavimo upių baseinų principu. Aplinkos ministerija, remdamasi gamtiniu ir aglomeracijos dydžio principais, identifikavo 5 upių baseinus (Nemuno aukštupio, Nemuno žemupio, Nemuno vidurupio, Neries ir Ventos – Lielupės), kurių kiekvienas yra padalintas į 3 investicijų paketus. Upių baseinų vandentvarkos planai apima 20 metų laikotarpį. Investicijų poreikis nuotekų ir geriamojo vandens tiekimo ir valymo sistemų rekonstravimui ir plėtrai gyvenvietėse su daugiau kaip 500 gyventojų kiekviename baseine siekia 200 mln. eurų. Kiekvieno paketo vertė yra apie 50–60 mln. eurų.

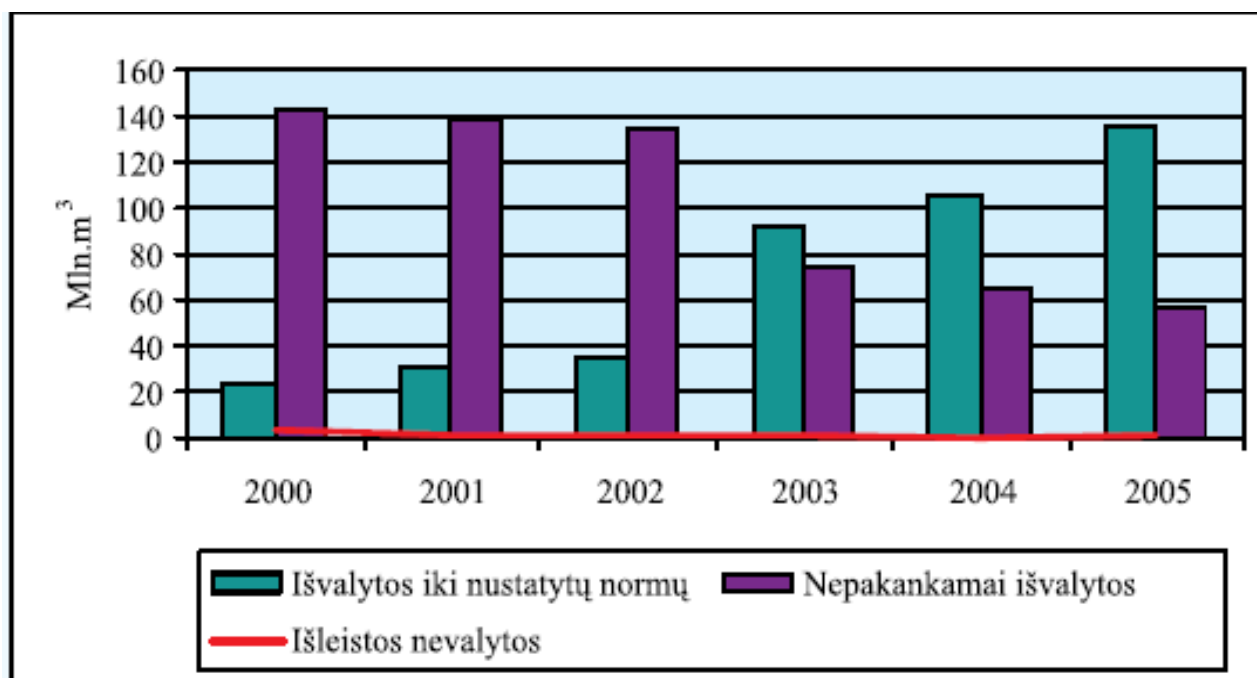
Investuojant Sanglaudos fondo paramą į nuotekų valymo įrenginių statybą ir rekonstrukciją, nuotekų bei geriamo vandens tinklų renovaciją ir plėtrą, geriamo vandens gerinimo įrenginių statybą ir rekonstrukciją bei dumblo tvarkymą, siekiama pagerinti geriamojo vandens kokybę, sumažinti paviršinio vandens taršą buitinėmis nuotekomis bei sumažinti požeminio vandens taršą. Remiantis šiais tikslais, formuojamas pagrindinis investicijų poreikis vandens išteklių apsaugos srityje.[12]

Šiuo metu Lietuvoje Sanglaudos fondo pagalba yra vykdomi 15 vandentvarkos ir vandenvalos projektai. Kadangi tai yra dideliės apimties projektai, daugumos iš jų įgyvendinimas dar užtruks ne vienerius metus. Tačiau džiugu, jog keletas iš jų dar šių metų pabaigoje jau bus baigti.

Vienas iš baigiamų įgyvendinti projektų yra „Druskininkų vandentvarkos sistemos modernizavimas ir rekonstrukcija“, į kurią Sanglaudos fondas investavo 3 575 000 mln. eurų. Šių investicijų pagalba bus ne tik modernizuota Druskininkų vandenvalos sistemos, bet ir išplėstas nuotekų tinklas, kuris apims Ratnyčios miesto bei Gailiūnų rajono ribas. Po šių išplėtimų apie 1200 gyventojų bus prijungti prie centrinio miesto nuotekų sistemos. Tikimasi, kad šios vandens valymo sistemos pagalba bus išvalytos nuotekos iš Druskininkų miesto bei gretimų apylinkių ir taip bus sumažintas neigiamas poveikis aplinkai.

Sėkmingai šiais metais užbaigus įgyvendinti projektą “Kauno nuotekų valymo įrenginių išplėtimas, įdiegiant biologinio valymo grandį, bei tinklų išplėtimas”, kuriam Sanglaudos fondas skyrė 15 957 000 mln. eurų, naudą pajaus dauguma žmonių. Iki šiol naudojamas cheminis valymo procesas yra pakankamai neefektyvus ir brangus, todėl įdiegus biologinio valymo grandį vandens kokybė atitiks Europos Sąjungos reikalavimus, sumažės paslaugos savikaina ir žmonės turės ekonominės naudos.

Per pastaruosius keletą metų dėl naujų nuotekų valymo įrenginių statybų ar senų rekonstrukcijos, nevalytų ir nepakankamai išvalytų nuotekų, išleistų į paviršinius vandenis, labai sumažėjo, o išvalytų iki nustatytų normų nuotekų kiekis sparčiai didėja. (žr.12 pav.)

12 pav. Ūkio ir buities bei gamybinių nuotekų išvalymas

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra,

http://www.am.lt/LSP/files/aplinkos%20bukle_2005_02.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 02

Lietuvoje per metus susidaro daug įvairiausių atliekų, kurių daugumos tvarkymas neatitinka ES direktyvų ir Lietuvos Respublikos teisės aktų keliamų reikalavimų. Todėl Sanglaudos fondo pagalba siekiama spręsti atliekų tvarkymo problemas Lietuvoje. Sanglaudos fondo strategijoje yra numatyti šie tikslai, kurie formuoja pagrindinį investicijų poreikį atliekų tvarkymo srityje:

- sumažinti taršą buitinėmis atliekomis iš neatitinkančių reikalavimų sąvartynų;
- sumažinti potencialią taršą pasenusiais pesticidais;
- sumažinti potencialią taršą pavojingomis atliekomis.

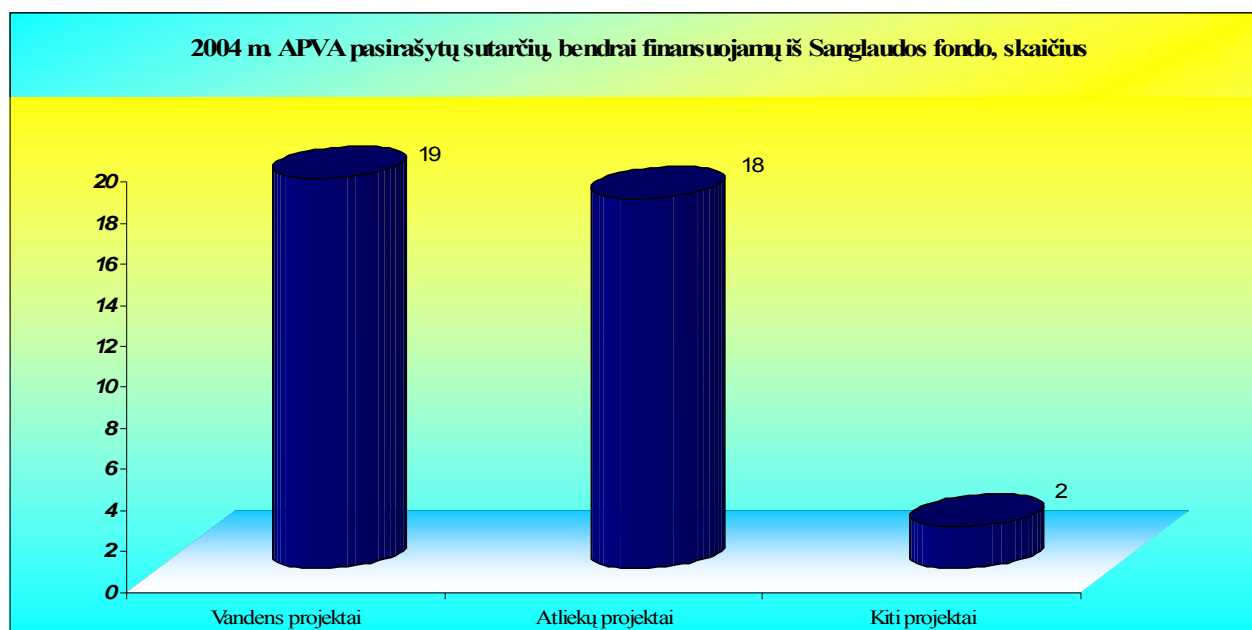
Lietuvoje atliekų tvarkymo sektoriuje prioritetas yra regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimas. Taikant regioninį principą Lietuva yra suskirstyta į 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų: Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Klaipėdos, Vilniaus, Marijampolės, Telšių, Utenos, Kauno ir Panevėžio. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos apima savivaldybėse esančių senų sąvartynų, kurie kelia pavojų aplinkai, uždarymą, bei naujos infrastruktūros kūrimą, t.y. naujo regioninio sąvartyno įrengimą, atliekų priėmimo bei kompostavimo aikštelių įrengimą, perkrovimo stočių įrengimą, sąvartyno įrangos pirkimą. Numatoma, kad nuo 2009 metų visos susidaranti Lietuvoje atliekos bus vežamos tik į ES reikalavimus atitinkančius sąvartynus.

Atliekų sektoriuje Lietuvoje šuo metu Sanglaudos fondo pagalba įgyvendinami 11 projektų. Iš visų įgyvendinamų projektų didžiausia projekto sąmata yra „Pavojingų atliekų tvarkymas Lietuvoje“, kuriam Sanglaudos fondas skyrė 20 993 340 mln. eurų. Sanglaudos fondo pagalba taip pat bus sukurtos Kauno, Klaipėdos regiono, Marijampolės apskrities ir kt. atliekų tvarkymo sistemos.

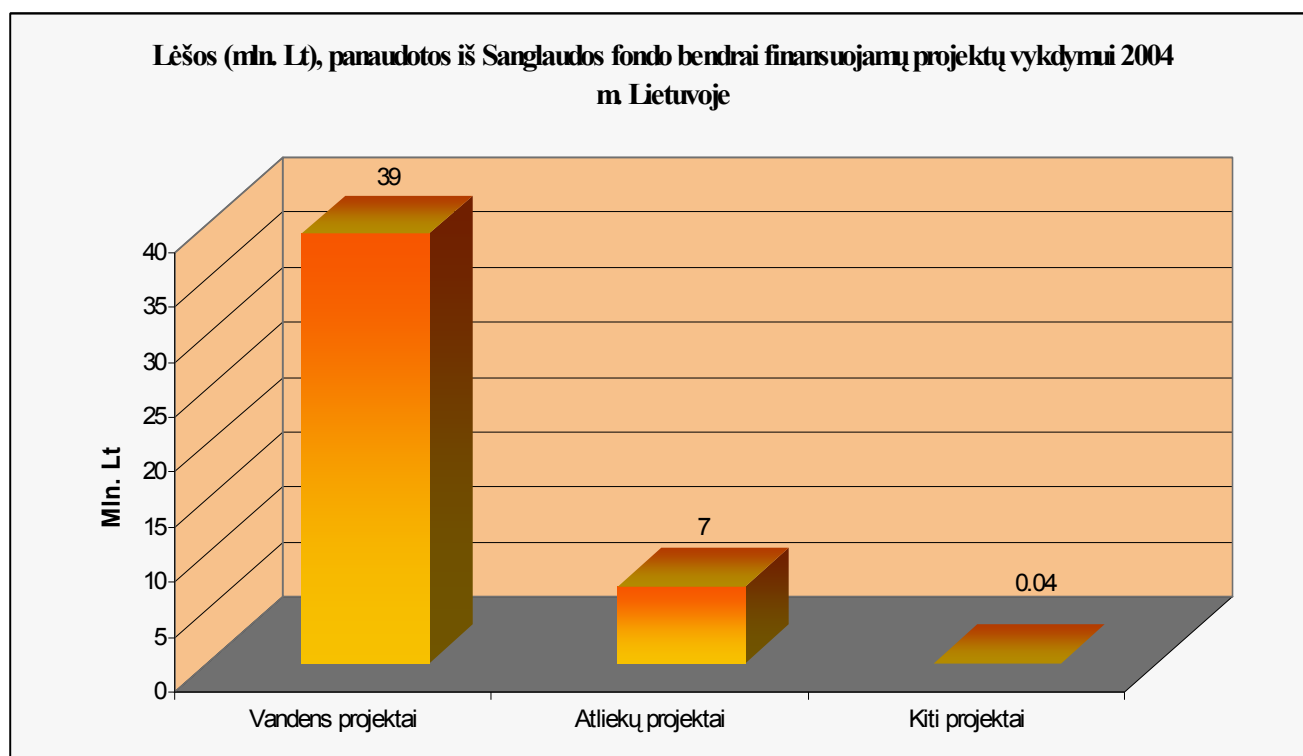
Igyvendinus išsikeltus tikslus atliekų tvarkymo srityje, tikimasi, kad sumažės ne tik aplinkos tarša komunalinėmis bei pavojingomis atliekomis, bet ir pavojus užteršti dirvožemį, paviršinius ir gruntinius vandenis. Taip pat tikimasi, kad sumažės potencialus pavojus dėl netinkamo pavojingų atliekų tvarkymo. [12]

Šiuo metu vykdomu techninės paramos projektu „Techninė parama Sanglaudos fondui Lietuvos Respublikoje valdyti“ siekiama užtikrinama projektų įgyvendinimo priežiūra, atliekamas tarpinis sistemos ir išsamus išankstinis projektų vertinimas, o apie paramos įsisavinimo eigą informuojama visuomenė. Projektu taip pat siekiama stiprinti gebėjimus, užtikrinti reikiamą kokybę, įgyvendinant Sanglaudos fondo projektus Lietuvoje.

„Įgytos žinios pravers ne tik įsisavinant Sanglaudos fondo lėšas, bet ir bus labai svarbios artimiausiu metu, kai prasidės naujas struktūrinės paramos įsisavinimo etapas. Aukštesnė kvalifikacija ir gilesnė patirtis leis Lietuvai sėkmingiau tvarkytis su ES skiriamomis lėšomis“, – projekto naudą atskleidžia Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Sanglaudos fondo valdymo skyriaus vedėjas Antanas Budraitis. *“Techninės paramos naudą pajusime ne iš karto. Ją atskleis sėkmingai – laiku ir tinkamai – įgyvendinami projektai ir ES institucijų įvertinimas“*, – pabrėžia A. Budraitis.[http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/sekmingi_projektai/?id=17; prisijungimo laikas: 2006 12 06]

13 pav. 2004 m. APVA pasirašytų sutarčių, bendrai finansuojamų iš Sanglaudos fondo, skaičius
Šaltinis: Aplinkos projektų valdymo agentūra, <http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>;
prisijungimo laikas: 2006 12 02

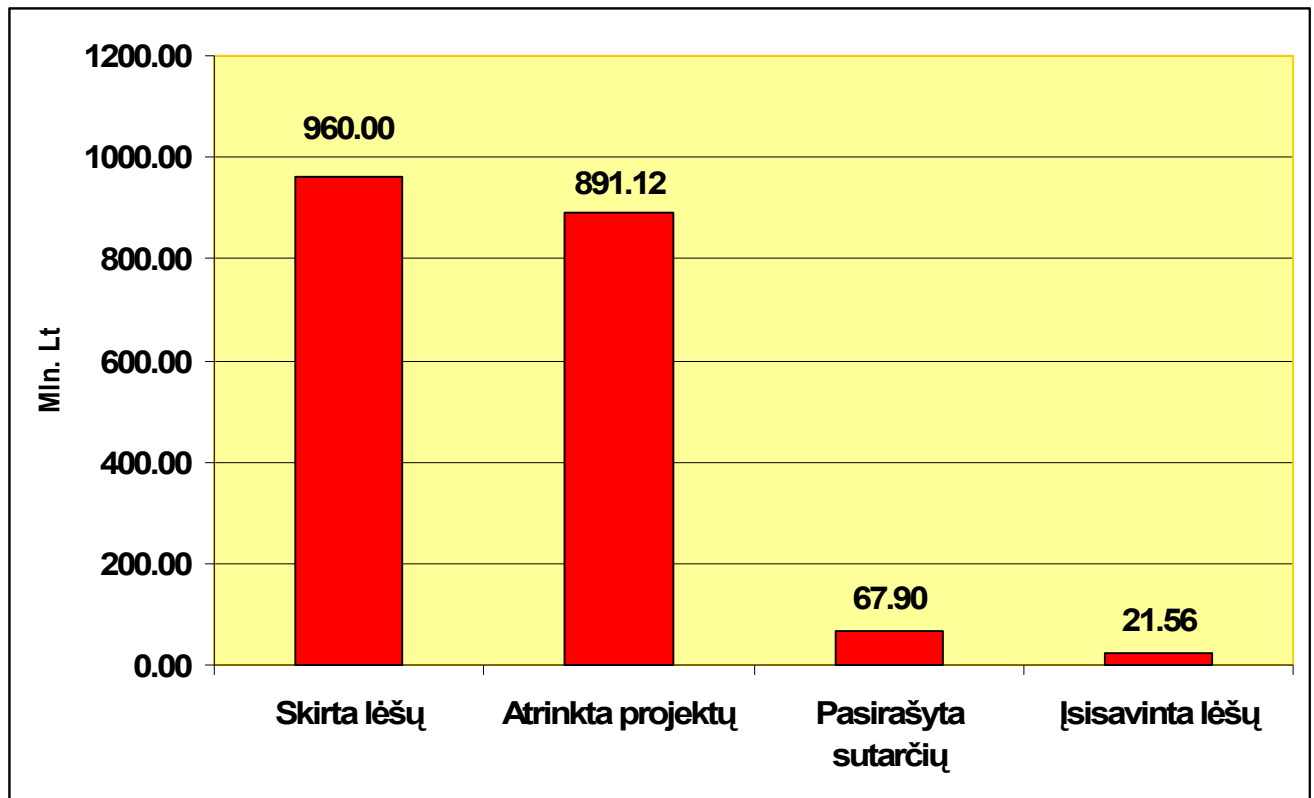

14 pav. Lėšos (mln.Lt.), panaudotos iš Sanglaudos fondo bendrai finansuojamų projektų vykdymui 2004 m. Lietuvoje

Šaltinis: Aplinkos projektų valdymo agentūra, <http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>; prisijungimo laikas: 2006 12 02

Remiantis Finansų ministerijos duomenimis, 2006 m. lapkričio 30 d. Europos Komisija patvirtino Sanglaudos fondo paramą paskutiniam projektui, kuriuo sėkmingai baigiamas 2000-2006 m. Lietuvai numatytos Sanglaudos fondo paramos skirstymas. Įgyvendinus šį projektą, kuriam Sanglaudos fondas skiria 68,95 mln. litų, Vilniaus mieste (Tarandės, Bajorų ir Balsių rajonuose) ir Vilniaus rajone (Sudervėje ir Maišiagalėje) bus naujai nutiesti arba atnaujinti 144 kilometrai geriamojo vandens ir nuotekų tinklų, pastatyti ES standartus atitinkantys nuotekų valymo ir vandens gerinimo (Sudervėje, Maišiagalėje ir Balsiuose) įrenginiai. Projektas netrukus bus pradėtas įgyvendinti ir turėtų baigtis 2010 m. gruodį. Iki projekto pabaigos daugiau kaip 12 tūkst. gyventojų turės galimybes prisijungti prie centralizuotos vandens tiekimo ir nuotekų sistemų.

Remiantis LR Finansų Ministerijos duomenimis [http://www.finmin.lt/finmin/content/naujiena.jsp;jsessionid=7DC3C80CE80E57F487528AE16D117F4E?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FA4180CC46ADB9904C2257236004C50A3, prisijungimo laikas: 2006 12 02], patvirtinusios paramą šiam projektui, Europos Sąjungos institucijos baigė Lietuvai 2000-2006 m. numatytos Sanglaudos fondo paramos, kurią sudaro 825 mln. eurų, iš kurių aplinkos apsaugos sektoriui sudaro apie 412 mln. eurų, skirstymą pagal projektus. Jei visi projektai bus pilnai įgyvendinti, šiam laikotarpiui skirta Sanglaudos fondo parama bus įsisavinta šimtu procentų.

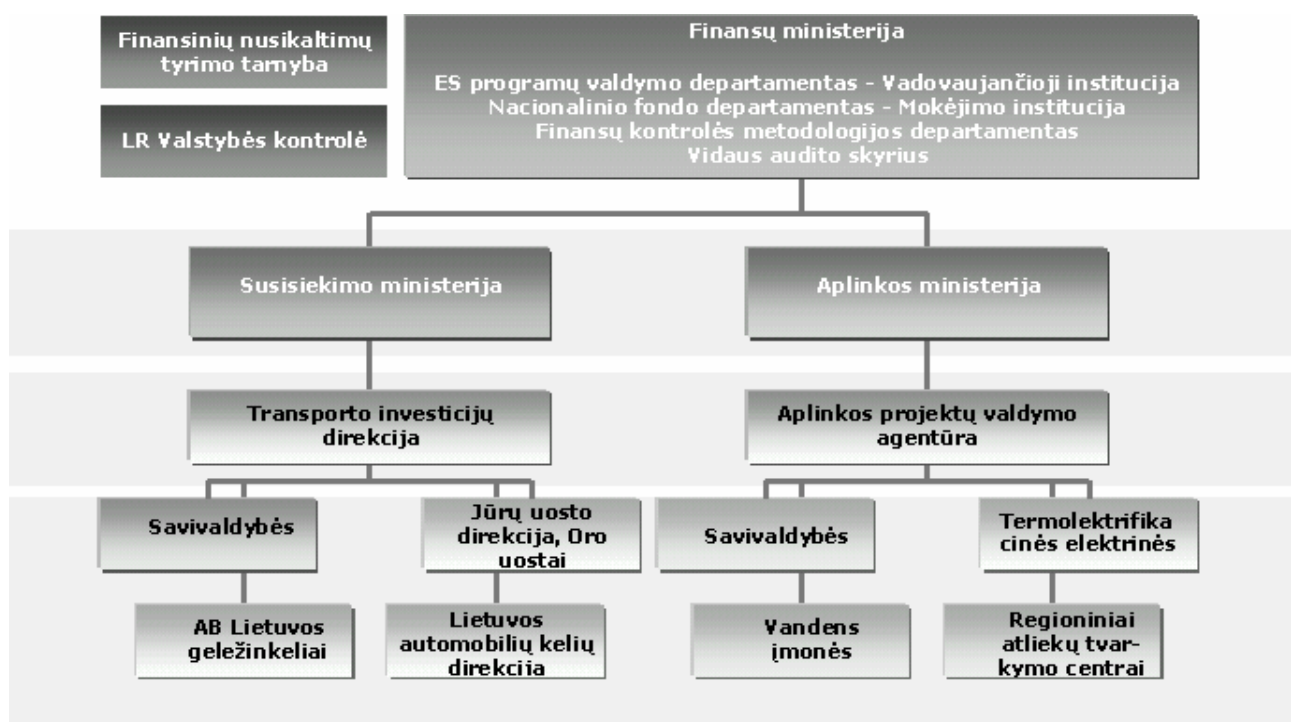
15 pav. Iš ES Sanglaudos fondo skirtų lėšų aplinkos apsaugai panaudojimo Lietuvoje būklė, 2006 m. rugsėjo 30 d.

Šaltinis: LR Finansų ministerija, http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/naujausi_duomenys; prisijungimo laikas: 2006 12 07

“Vykdant Sanglaudos fondo finansuojamus projektus kyla nemažai problemų, kurios trukdo sėkmingam projektų įgyvendinimui” pažymi Aplinkos ministerijos atstovė. Jos nuomone, „procesas yra per daug centralizuotas, orientuotas į valstybės derybinių išipareigojimų įgyvendinimą. Šiuo atveju Aplinkos ministerija tampa pagrindiniu investicinio proceso planavimo ir įgyvendinimo varikliu. Apskritys ir savivaldybės šiame procese dalyvauja, tačiau neprisiima jokios atsakomybės už savalaikį projektų įgyvendinimą. Vėluoja planavimo ir projektavimo sąlygų išdavimas, vilkinamas sprendimų priėmimas, kas trukdo laiku parengti projektų komponentų detaliuosius planus ir techninius projektus, ko pasekoje laiku neįgyvendinamas projektas ir neišsavinamos skirtos lėšos. Lietuvoje jaučiamas rinkos trūkumas. Paskutiniai įvykę konkursai parodė, kad mažai kompanijų dalyvauja arba visai nedalyvauja konkursuose. Pastaruoju atveju konkursus tenka perskelbti iš naujo, o tai įtakoja vėlavimus projektų įgyvendinimo grafikuose“. Aplinkos ministerijos atstovė įvardija ir nepakankamą projektų brandumo problemą, t. y. *“dėl neišspręstų žemės nuosavybės klausimų, nebuvimo detaliųjų planų, užtrunka projekto techninės dokumentacijos parengimas, išauga kaštai, atsiranda naujų poreikių“*. Tuo tarpu Šiaulių RAAD Kelmės rajono agentūros atstovė mano, kad *„teisės aktų*

netobulumas ir sudėtingos bei laikui imlios procedūros apunkina įvairių aplinkosauginių projektų įgyvendinimą laiku, arba potencialius tokių projektų vykdytojus atgraso nuo veiklos“. Aplinkos ministerijos atstovė pabrėžia, kad „pasigendama atsakomybės iš savivaldos institucijų“. Jos nuomone, „reikėtų priimti sprendimą dėl paslaugų teikimo, darbų ir prekių tiekimo pirkimų funkcijų priskyrimo galutiniams paramos gavėjams“.

Lietuvoje Sanglaudos fondo aplinkos apsaugai skirtos lėšos yra administruojamos vadovaujantis 2001 m. rugpjūčio 24 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“ [8].

2 schema. Sanglaudos fondo valdymo schema Lietuvoje

Šaltinis: LR Finansų ministerija,

http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2FBA856E7D39F06EF9C2256F240029E938%3FopenDocument&pathid=C53CB9C874AD7FE8C2256F240029DF17; prisijungimo laikas: 2006 12 02

Šiaulių RAAD Kelmės rajono agentūros atstovės teigimu, „siekiant ateityje įsisavinti visą ES skiriamą paramą aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje, reikėtų patobulinti sukurta institucinę ir administracinę struktūrą“. Ji teigia, jog „reikėtų eliminuoti funkcijų dubliavimąsi, supaprastinti paramos lėšas administruojančių institucijų darbo procedūras bei dokumentų paramai gauti (paraišku) parengimą ir daugiau atsakomybės už galutinę projektų sėkmę perduoti patiems projektų vykdytojams“. Alytaus miesto savivaldybės atstovė taip pat pabrėžia, kad „ES lėšų įsisavinimas aplinkos apsaugos sektoriuje yra sudėtinga procedūra, nes labai dideli reikalavimai yra keliami teikiant projektų paraišką“. Tuo tarpu Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovas teigia, jog „ES

paramą administruojančių institucijų darbuotojų kvalifikacijos stoka yra taip pat svarbus aspektas, kalbant apie ES paramos, skiriamos aplinkos apsaugos sektoriui Lietuvoje, įsisavinimo probleminius aspektus“. Tobulinti administracinius ES paramą administruojančių institucijų darbuotojų gebėjimus bei kelti jų kvalifikaciją, APVA specialistai siūlo „*organizuojant kvalifikacijos tobulinimo seminarus bei rengiant konferencijas“.*

Tikimasi, kad Sanglaudos fondo dėka bus įgyvendinti pagrindiniai Lietuvos derybiniai įsipareigojimai aplinkos apsaugos sektoriuje, bei užtikrinta bendra Lietuvos gyventojų teisė į švarią ir saugią aplinką.

3.3. Struktūrinių ir Sanglaudos fondų lyginamasis aspektas

Nors tiek Sanglaudos fondas, tiek ES struktūriniai fondai yra ES struktūrinės politikos finansinės priemonės, kuriomis dalinai finansuojami projektai šalių narių prioritetinėse srityse, galima išskirti daugelį Sanglaudos fondo ir ES struktūrinių fondų skirtumų. Vienas iš šių ES finansinių instrumentų skirtumų yra, jog parama iš Sanglaudos fondo teikiama šalims, o ne regionams, kaip iš struktūrinių fondų. Sanglaudos fondo lėšomis valstybės narės gali naudotis jei jų BNP yra mažesnis nei 90 proc. ES vidurkio, o tuo tarpu iš ES struktūrinių fondų 1-ojo tikslo regionai gali gauti paramą, kai regiono bendras vidaus produktas (BVP) yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio. Taip pat skiriasi ir šių finansinių instrumentų paramos dalis projektams. Sanglaudos fondas finansuoja iki 80–85 proc. projekto vertės, tuo tarpu maksimali finansavimo iš ES struktūrinių fondų dalis yra 75 proc.. Pažymėtina ir tai, jog skirtingos yra Sanglaudos fondo ir ES struktūrinių fondų valdymo procedūros. Parama iš Sanglaudos fondo skiriama kiekvienam konkrečiam projektui. Tuo tarpu ES struktūriniai fondai remiasi programomis (šalies narės Vyriausybė ir Europos Komisija susitaria dėl daugiamečių, daugiasektorinių paramos krypčių, kurios įgyvendinamos pagal šalies Bendrąjį programavimo dokumentą). Norint gauti paramą iš Sanglaudos fondo, kiekvieno projekto paraiška pateikiama Europos Komisijos Regioninės politikos generaliniam direktoratui individualiai ir Europos Komisija dėl kiekvieno projekto finansavimo sprendimą priima atskirai. Taip pat išskirtina yra tai, jog pagrindinė Sanglaudos fondo paramos sąlyga yra susijusi su minimalaus projekto dydžio reikalavimu, t. y. projekto vertė turi būti ne mažesnė kaip 10 mln. eurų, kadangi Sanglaudos fondas yra skirtas didelės apimties projektų finansavimui, o ES struktūriniai fondai prisideda prie mažesnių projektų įgyvendinimo. Taip pat skiriasi jų finansavimo sritys. Sanglaudos fondas finansuoja projektus aplinkos apsaugos ir transporto sektoriuose, o tuo tarpu struktūrinių fondų paramos sričių spektras yra žymiai platesnis.

3.4. Europos Bendrijos programa LIFE

Siekiant prisidėti prie Bendrijos aplinkos politikos ir aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo bei plėtros, 1992 m. gegužės 21 d. buvo priimtas Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1973/92, kuriuo įsteigtas Aplinkos finansinis instrumentas (LIFE). LIFE yra viena pirmųjų Europos Sąjungos aplinkos politikos iniciatyvų, kuri padeda ne tik ieškoti naujų ES išskylančių aplinkosaugos problemų sprendimų, bet ir siekia įgyvendinti Bendrijos politiką, apibrėžtą Šeštojoje aplinkos veiksmų programoje.

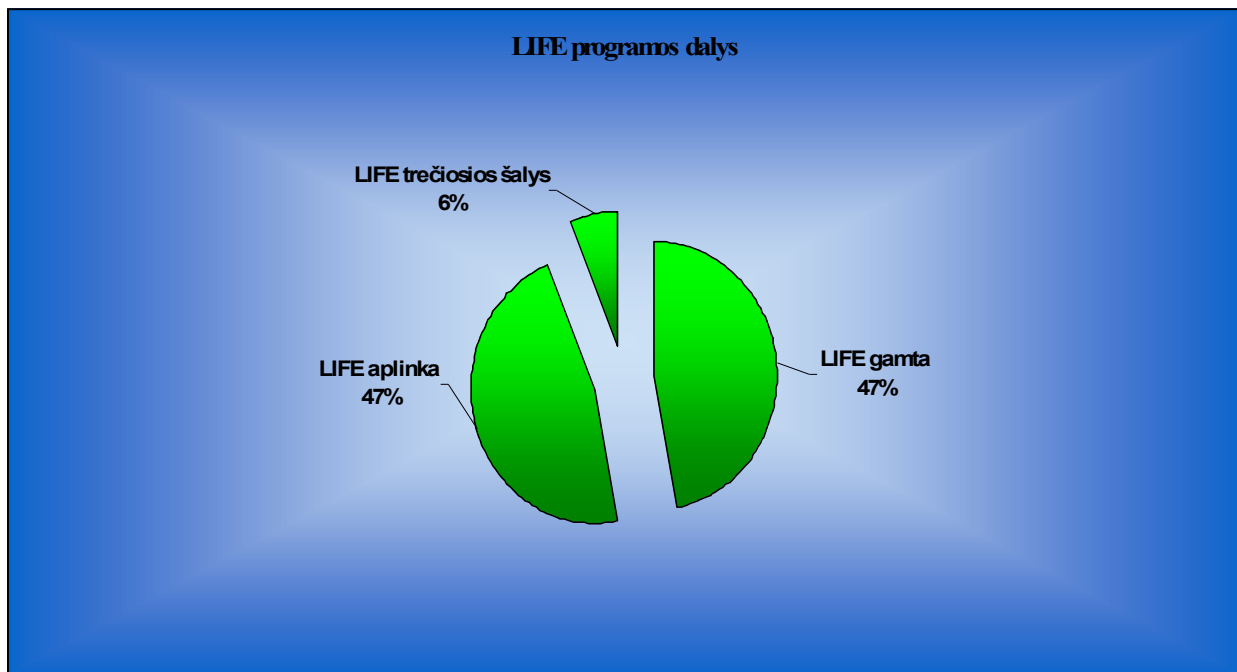
LIFE yra vienintelė išskirtinai aplinkosaugai skirta ES finansinė priemonė bei vienas iš pagrindinių Aplinkosaugos generalinio direktorato įrankių, skirtų Europos Sąjungos aplinkosaugos politikai remti. Pagrindinis LIFE tikslas yra prisidėti prie Bendrijos aplinkos politikos ir aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo, atnaujinimo ir plėtros, ypač prie aplinkos integravimo į kitas politikos sritis, ir tvarios Bendrijos plėtros.[28] LIFE yra ES struktūrinius fondus papildanti finansavimo priemonė ir įgyvendinama etapais: LIFE I buvo taikoma nuo 1992 iki 1995 m. ir jos biudžetas buvo 400 mln. EUR (100 mln. EUR metams). Atsižvelgiant į teigiamą LIFE indėlį, įgyvendinant Reglamente (EEB) Nr. 1973/92 nustatytus Bendrijos aplinkos politikos tikslus, pagal Reglamentą (EB) Nr. 1404/96 buvo parengtas antrasis etapas LIFE II, kuris vyko nuo 1996 iki 1999 m. ir kuriam iš viso buvo skirta 450 mln. EUR (112,5 mln. metams). Šiuo metu vykdoma LIFE III programa, kurios trukmė nuo 2000 iki 2004 m. (128 mln. EUR) buvo nustatyta pagal Reglamentą (EB) Nr. 1655/2000, tačiau buvo pratęsta iki 2006 m. pabaigos.

Pagrindiniai LIFE programos prioritetai yra šie:

- klimato kaita
- gamta ir biologinė įvairovė – unikalių resursų apsauga
- aplinka ir sveikata
- darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas
- aplinkosauginis švietimas
- aplinkosauginės teisės stiprinimas ir įgyvendinimas, kt.

Remiantis Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 1655/2000, LIFE sudaro trys komponentai, kurių kiekvienas iš jų turi savo aiškia kryptį: [28]

- *LIFE aplinka* remia parodomuosius ir bandomuosius projektus, kuriais siekiama sukurti naują požiūrį į aplinkos apsaugą ir naujus metodus;
- *LIFE gamta* remia ES gamtosaugos politikos įgyvendinimą;
- *LIFE trečiosios šalys* teikia lėšas trečiųjų šalių gebėjimams stiprinti ir darniai plėtrai skatinti.

16 pav. LIFE programos dalys

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, <http://www.am.lt/VI/files/0.452848001114520199.ppt#3>, prisijungimo laikas: 2006 12 06

„LIFE aplinkos“ paskirtis yra finansuoti novatoriškus aplinkosaugos parodomuosius projektus Europos Sąjungoje ir šalyse kandidatėse, ypač tuos, kurie prisideda prie Lisabonos proceso, atnešdami pakankamai didelės ekonominės ir socialinės naudos aplinkosaugai, ir yra grindžiami žiniomis paremta metodologija. „LIFE aplinkos“ tikslas yra sumažinti atotrūkį tarp mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatų ir jų įgyvendinimo. Pretenduoti į programos paramą galima penkiose srityse: žemės naudojimo plėtra ir planavimas; vandentvarka; ekonominės veiklos poveikio aplinkai mažinimas; atliekų tvarkymas; produktų poveikio aplinkai mažinimas vykdant integruotą produktų politiką. Šiuo metu Lietuvoje „LIFE aplinkos“ projektai nėra įgyvendinami.

Pagal „LIFE gamtą“ bendrai finansuojami projektai, kurių tikslas yra atkurti ir apsaugoti natūralias buveines ir rūšis, kurioms iškilusi grėsmė, Europos Sąjungoje „LIFE gamta“ tikslas yra prisidėti prie Paukščių ir Buveinių direktyvų įgyvendinimo. Remiantis Paukščių ir Buveinių direktyvomis, ES gamtos apsaugos politika užtikrina efektyvią unikalios biologinės įvairovės apsaugą visoje Europoje. Ši programos dalis skirta buveinėms ir rūšims, kurios įtrauktos į ES „Natura 2000“ tinklą. Ši tinklą sudaro rūšių ir buveinių svarbios Bendrijai vietovės ir specialios paukščių apsaugos teritorijos. Sukūrusios šį tinklą ES valstybės narės siekia apsaugoti ir išsaugoti Europos gamtą ir biologinę įvairovę. Tinklą sudaro per 18 tūkst. vietovių, jis apima maždaug 17,5 % 15 pirmųjų ES valstybių narių teritorijos ir dabar plečiamas 10 naujų valstybių narių.

Pagal LIFE programą Lietuvoje buvo finansuoti trys projektai. Du iš šių projektų skirti gamtos apsaugai, o trečiasis – pajėgumų stiprinimui. Šiuo metu įgyvendinami du LIFE projektai, kuriems

skirtos 3 milijonų eurų investicijos, iš jų 1,5 milijono eurų skiria Europos bendrija. Projekto "Natura 2000 teritorijų tvarkymas ir apsauga Lietuvos pajūryje" pagrindinis tikslas yra sutvarkyti nykstančias ES svarbos vertybes Lietuvos pajūryje, bei parengus atitinkamus dokumentus užtikrinti ilgalaikę šių vertybių apsaugą. Bendra projekto suma: 642 000 Eur, iš kurių "Life" lėšos: 321 000 Eur, Lietuvos dalis 321 000 Eur. Įgyvendinant šį projektą, siekiama išsaugoti unikalias pajūrio pievas nuo užaugimo krūmais, įrengti pažintinius takus, kad žmonės galėtų geriau pažinti pajūrio įdomybes, taip pat įrengti takus per kopas, ikelti dirbtinius lizdus retiems plėšriesiems paukščiams, įsteigti naują Natura 2000 teritoriją skirtą geresnei migruojančių vandens paukščių apsaugai Šiaurinėje Kuršių marių dalyje. Projekto metu planuojama visuomenės švietimo kampanija.

Svarbi LIFE programos sąlyga - projekto vertė negali būti mažesnė nei 500 000 eurų bei, kaip ir kitų ES finansinių priemonių, turi būti užtikrintas kofinansavimas. Europos Komisija skiria dalį lėšų reikalingų patvirtintų projektų finansavimui:

- *LIFE aplinka* iki 30-50%
- *LIFE gamta* iki 50 % (75%)
- *LIFE trečiosios šalys* iki 70%

LIFE projektų naudos gavėjai yra mažos, vidutinės, didelės ir tarptautinės įmonės, valstybės ir vietos valdžios institucijos, nevyriausybinės organizacijos, mokslinių tyrimų institucijos ir tarpvyriausybines organizacijos.

Nuo 2007 m. sausio 1 d. LIFE programa kartu su kitomis programomis bus integruota į LIFE+ finansinį instrumentą aplinkosaugai 2007-2013 m. Bendrasis LIFE+ tikslas yra prisidėti prie plėtos, monitoringo įdiegimo, Bendrijos aplinkos apsaugos politikos ir teisės aktų įvertinimo ir skleidimo, skatinant darnią ES plėtrą. Visų pirma LIFE+ remia 6-osios aplinkosaugos veiksmų programos įgyvendinimą, kuria siekiama kovoti su klimato kaita, sustabdyti gamtos ir biologinės įvairovės nykimą, gerinti aplinką, sveikatą ir gyvenimo kokybę, skatinant tausojančiai naudoti ir valdyti gamtinius išteklius bei atliekas, skatinant strateginį požiūrį į politikos plėtrą, įgyvendinimą, informacijos sklaidą ir sąmoningumo ugdymą.

3.5. Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtos priemonė

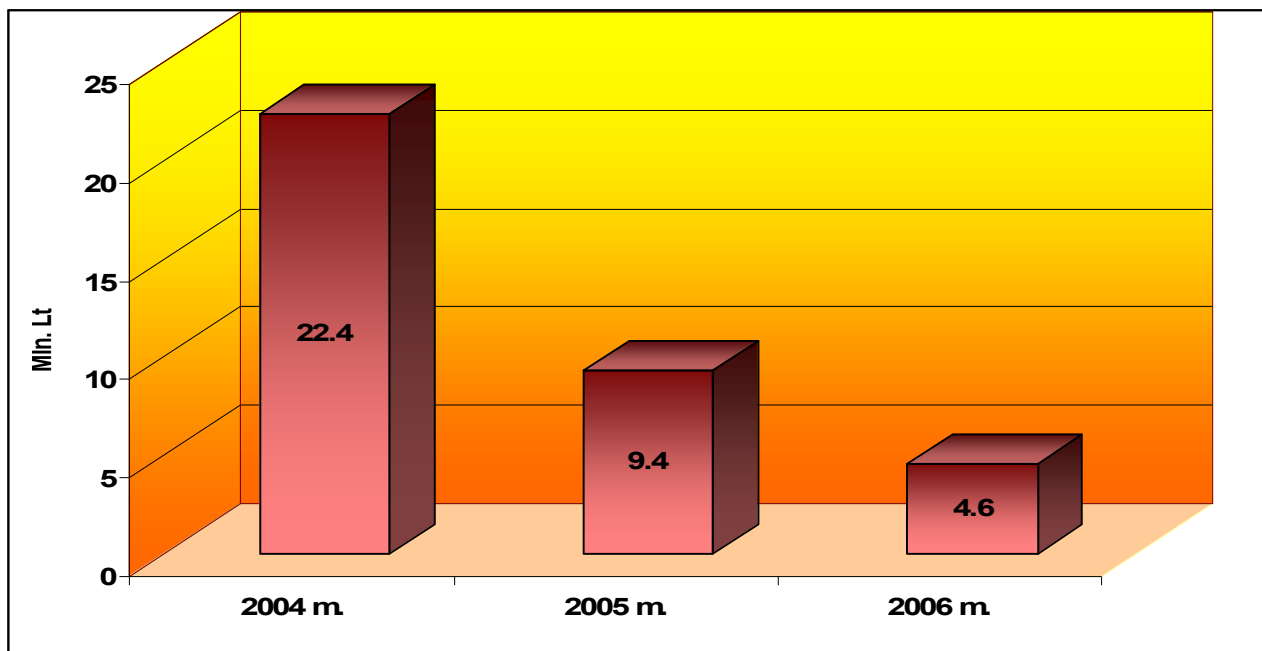
Nuo 2004 m. PHARE programą pakeitė ES parama pagal Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtos priemonę (Transition Facility) (priemonė), skirta testuoti Lietuvos institucijų administracinių gebėjimų stiprinimą bei padėti pašalinti administracinių gebėjimų spragas įgyvendinant Bendrijos teisės aktus ir užtikrinti jų vykdymą, t. y. testuoti darbus, pradėtus iki stojimo į ES laikotarpį pagal PHARE programą, remiantis PHARE programos principais.

Priemonės įgyvendinimo instrumentai lieka panašūs kaip ir PHARE programos – Dvynių ir

Trumpalaikiai Dvynių projektai, techninės pagalbos bei mažos apimties tiekimo kontraktai. Kaip ir PHARE programoje, visoms investicijų projektų dalims turi būti numatyta ne mažiau nei 25 procentai bendrojo finansavimo lėšų. Rengiami projektai taip pat turi atitikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetus, derybose dėl narystės ES prisiimtus įsipareigojimus, Lietuvos pasirengimo narystei ES programą ir t.t. Didelis dėmesys turi būti skiriamas priemonės koordinavimui su kitais paramos instrumentais – pereinamosios priemonės parama negali persidengti su gaunama parama pagal PHARE, ISPA arba SAPARD programas.

Viena iš Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonės remtinių sričių yra aplinkos apsauga. Parama pagal šią priemonę aplinkos sektoriui Lietuvoje 2004-2006 m. yra skirta trimis projektams įgyvendinti:

1. “Lietuvos institucinių pajėgumų stiprinimas modeliuojant ir prognozuojant oro kokybę” (ES lėšos - 0,765 mln.eurų);
2. “Institucijų stiprinimas valdant Nemuno baseino teritoriją” (ES lėšos - 0,800 mln.eurų);
3. “Saugomų teritorijų vadybininkų profesinių įgūdžių tobulinimas” (ES lėšos - 1,050 mln.eurų).

17 pav. Lietuvai skirtos ES lėšos pagal Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę 2004-2006 m. (mln. eurų)

Šaltinis: LR Finansų ministerija,

http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F679ED444D028EB42C2256F3B003AC68B; prisijungimo laikas: 2006 12 05

Lietuvai pagal šią priemonę 2004 metais buvo numatyta skirti 12,9 mln. eurų (44,5 mln. litų), tačiau LR Finansų ministerija, turėdama informacijos, kad kai kurios naujosios ES narės nepanaudos

visų joms 2004 m. skirtų lėšų, inicijavo naujų projektų rengimą. Europos Komisijai buvo pateikta beveik 10 mln. eurų vertės papildomų projektų. PHARE valdymo komiteto posėdžio metu Europos Komisijos pareigūnai pažymėjo, kad Lietuvos pateikti projektai atitinka visus šiai programai keliamus reikalavimus bei prioritetus ir taip pat pabrėžė aukštą pateiktų projektų kokybę. Europos Komisijos PHARE valdymo komitetas jiems pritarė ir 2004 metams Lietuvos institucijų gebėjimams stiprinti skyrė 74 proc. – 9,5 mln. eurų daugiau nei buvo planuota. Iš viso pagal šią priemonę Lietuva gaus 22,435 mln. eurų (77,4 mln. litų) Europos Sąjungos paramos lėšų. „*Visai realu, kad pagal šį rodiklį Lietuva taps lydere tarp ES naujokių, kaip buvo pirmoji ir įsisavindama ikistojiminės PHARE programos lėšas*“, - sakė finansų ministras Algirdas Butkevičius. [www.finmin.lt; prisijungimo laikas: 2006 12 06].

3.6. Ekspertų apklausos rezultatų analizė

Siekiant darbo pradžioje iškelto tikslo ir norint pateikti objektyvias išvadas, autorė atliko ekspertų apklausą, kurios metu buvo apklausta specifinė respondentų kategorija. Kaip anksčiau jau buvo minėta, respondentų atranka buvo tikslinė. Ekspertai atstovauja svarbiausius, su ES parama aplinkosaugai susijusius, suinteresuotus veikėjus, t.y. tarpinę instituciją - Aplinkos ministeriją, įgyvendinančiąsias institucijas – Aplinkos projektų valdymo agentūrą (APVA) bei Nacionalinę mokėjimo agentūrą (NMA), paramos gavėjus – Alytaus savivaldybę, Lietuvos pramonininkų konfederaciją, Vilniaus Regiono aplinkos apsaugos departamentą (RAAD) bei Šiaulių Regiono aplinkos apsaugos departamento (RAAD) Kelmės rajono agentūrą.

Šios ekspertų apklausos tikslas - įvertinti Lietuvai aplinkos apsaugai skiriamos ES finansinės paramos įsisavinimo efektyvumą ir išsiaiškinti paramos panaudojimo probleminius aspektus.

Siekiant šio tikslo, reikėjo išspręsti tokius uždavinius:

- nustatyti, kurios ES finansinės priemonės padeda ES šalims narėms ir šalims kandidatėms spręsti aplinkos apsaugos problemas;
- nustatyti pagrindinius ES investicijų į aplinkos apsaugą Lietuvoje tikslus;
- nustatyti pagrindines ES lėšų įsisavinimo problemas aplinkos apsaugos sektoriuje Lietuvoje.

Apklausoje dalyvavo septyni respondentai, kurie į pateiktus šešis klausimus (žr. 1 priedas) išsakė įvairią nuomonę.

Pirmu klausimu visų ekspertų nuomonė sutapo. Pasirengimui narystei ES jie įvardija PHARE, SAPARD ir ISPA programas, o ES šalims narėms aplinkosaugos problemas padeda spręsti Sanglaudos fondas, struktūriniai fondai ir Europos bendrijos programa LIFE.

Pagrindinius ES investicijų į aplinkos apsaugą Lietuvoje tikslus taip pat beveik visi

respondentai įvardija tuos pačius. 6 ekspertai teigia, jog investuojant ES paramą į aplinkos sektorių Lietuvoje, siekiama išlaikyti ir gerinti gyvenimo kokybę, užtikrinti racionalų gamtos išteklių naudojimą bei saugoti žmonių sveikatą, o vienas iš apklaustųjų mano, jog ES paramos tikslas - mažinti Lietuvos ir kitų ES šalių regioninius išsivystymo skirtumus bei skatinti tolygią plėtrą.

Tuo tarpu vertindami ES finansinės paramos įsisavinimo efektyvumą aplinkos apsaugos sektoriuje Lietuvoje, 5 respondentai mano, jog ES parama įsisavinama nepakankamai, 1 teigia, kad vidutiniškai, o vienas mano, kad ES parama aplinkos apsaugos sektoriuje įsisavinama pakankamai.

Visi ekspertai mano, kad pagrindinės problemos, kurios kyla įsisavinant ES paramą, yra susijusios su šiuo metu Lietuvoje veikiančia ES paramos aplinkos sektoriui administravimo sistema, administracinių gebėjimų bei tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka.

Visų respondentų teigimu, ES parama ne vien tik finansiškai, bet ir geros praktikos patirtimi ženkliai prisideda formuojant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje. Tačiau tam, kad užtikrinti geresnę ES lėšų įsisavinimą ir efektyvesnę jų panaudojimą aplinkosaugai Lietuvoje, ekspertai siūlo tobulinti ES paramos administracinę struktūrą bei kelti institucijų darbuotojų kvalifikaciją.

Atliekant ekspertų apklausą, dauguma respondentų buvo neaktyvūs ir pageidavo anonimiškumo.

IŠVADOS

1. Dabartiniai gamybos ir vartojimo modeliai iššaukia neigiamą poveikį mus supančiai aplinkai. Besaikis gamtos išteklių eikvojimas ir aplinkos degradacija tiesiogiai veikia žmogaus sveikatą bei lemia gyvenimo kokybę. Tai paskatino ES vykdyti aplinkos apsaugos politiką, integruojant ją į kitas politikos sritis.
2. ES aplinkos apsaugos politika įgyvendinama ne vien tik politinėmis, teisinėmis, bet ir finansinėmis priemonėmis. Aplinkosaugos problemų sprendimas reikalauja milžiniškų lėšų, kurių valstybės pačios nepajėgios skirti, todėl ES sukūrė finansines priemones, prisidedančias prie šių problemų sprendimo.
3. ES finansinės paramos programos PHARE, SAPARD ir ISPA, taikytos pasirengimo narystei ES laikotarpiu, vaidino svarbų vaidmenį formuojant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje ir padėjo pamatus Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramai priimti.
4. Dabar pagrindinis ES finansavimo šaltinis aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti ES šalyse yra Sanglaudos fondas. Jis remia tik didelius ir ypač svarbius aplinkosaugos ir transporto infrastruktūros projektus. Mažesnius aplinkosaugos projektus, orientuotus į regioninę plėtrą, finansuoja Struktūriniai fondai. Sanglaudos fondo ir Struktūrinių fondų skiriamų lėšų dėka Lietuvoje sprendžiamos prioritetinių aplinkosaugos sektorių, t.y. vandens ir atliekų, problemos.
5. Dėl šiuo metu Lietuvoje veikiančios ES paramos aplinkos sektoriui administracinės struktūros netobulumo, kvalifikuotų specialistų bei tarpinstitucinio bendradarbiavimo stokos, ES finansinė parama, skirta aplinkos apsaugai Lietuvoje, panaudojama nepakankamai efektyviai.
6. Iškelta hipotezė, jog ES aplinkosaugai skiriamos lėšos Lietuvoje įsisavinamos gerai, pasitvirtino dalinai. Atsižvelgiant į atliktą statistinių duomenų analizę bei ekspertų nuomonę, autorė pritaria daugumos nuomonei, jog ES lėšos, skirtos aplinkos apsaugai, Lietuvoje įsisavinamos vidutiniškai.

Rekomendacijos

1. Rekomenduojama keisti šiuo metu veikiančią ES paramos aplinkos sektoriui administracinę struktūrą, t. y. keisti ES finansinę paramą administruojančių institucijų funkcijas: tarpines institucijas palikti atsakingas už funkcijas, susijusias su priemonių planavimu ir įgyvendinimo priežiūra, o įgyvendinančioms institucijoms deleguoti visas su projektų vertinimu ir paramos naudojimo priežiūra susijusias veiklas. Tai stiprintų įgyvendinančiųjų institucijų autonomiškumą ir efektyvesnį lėšų panaudojimą.
2. Siekiant gerinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, suteikti daugiau atsakomybės, įgaliojimų bei pareigų galutiniams paramos gavėjams.
3. Kelti ES paramą administruojančių institucijų darbuotojų kvalifikaciją, rengiant seminarus, konferencijas ir kt.

Literatūra

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1992 m. lapkričio 6 d. // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014 , <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>, prisijungimo laikas: 2006 12 02
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas //Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75; Nr.57-1335; 1997, Nr.65-1540; 2000, Nr.39-1093, Nr.90-2773; 2002, Nr. 2-49; 2005, Nr. 47-1558; http://skelbimas.lt/istatymai/aplinkos_apsaugos_istatymas.htm, prisijungimo laikas: 2006 12 02
3. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 104-2615; 2000, Nr. 61-1816; 2004, Nr. 73-2528, http://skelbimas.lt/istatymai/vandens_istatymas.htm, prisijungimo laikas: 2006 12 02
4. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726; 2005, Nr. 84-3111, http://skelbimas.lt/istatymai/vandens_istatymas.htm, prisijungimo laikas: 2006 12 02
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1266 “Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos įsteigimo”// Valstybės žinios. 1999, Nr. 97-2801, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89869; prisijungimo laikas: 2006 10 22
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ //Valstybės žinios. 2001, Nr. 48-1676; 2003, Nr. 88-3999; 2005, Nr. 51-1700, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254187; prisijungimo laikas: 2006 12 04
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 liepos 31d. nutarimas Nr. 953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 68-2472, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=147036; prisijungimo laikas: 2006 11 02
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarimas Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos Sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 74-2596; 2004, Nr. 103-3777 , http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259918; prisijungimo laikas: 2006 12 04
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo”// Valstybės žinios. 2004, Nr.123-4486; 2005, Nr.126-4480; 2006,Nr.86-3357, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=281119&p_query=&p_tr2=, prisijungimo laikas: 2006 12 02

10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystimosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ //Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029, http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=2334; prisijungimo laikas: 2006 12 05
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1317 "Dėl Kaimo plėtros 2004-2006 metų plano pagrindinių nuostatų"// Valstybės žinios. 2003, Nr. 101-4550, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219941; prisijungimo laikas: 2006 12 01
12. Lietuvos Respublikos finansų ministro, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2004 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. 1K-054/D1-79/3-99 „Dėl Sanglaudos fondo strategijos 2004-2006 metams patvirtinimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 33-1071, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=227845; prisijungimo laikas: 2006 10 10
13. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. rugpjūčio 13 d. įsakymas Nr. 3D-482 „Dėl Kaimo plėtros 2004–2006 metų plano priemonės „Agrarinė aplinkosauga“ administravimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2004, Nr.129-4636; 2005, Nr. 42-1340, <http://www.organic.lt/lt/pages.id.222>; prisijungimo laikas: 2006 12 05

Europos Sąjungos teisės aktai

14. Europos Sąjungos sutartis, <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/word/11992M.doc>; prisijungimo laikas: 2006 12 02
15. Europos Bendrijos steigimo sutartis, (Suvestinė redakcija 2004) lapkričio 1 d. Oficialusis leidinys C 340, http://www.univie.ac.at/RI/home/eur/20041101/LT_ECTreaty20041101.pdf; prisijungimo laikas:2006 12 03
16. 1989 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3906/89 dėl ekonominės pagalbos Vengrijos Respublikai ir Lenkijos Liaudies Respublikai//Oficialus leidinys L 375, 1989 12 23, p. 11—12, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989R3906:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2006 12 05
17. 1994 m. gegužės 16 d. Europos Tarybos reglamentas (EEB) Nr.1164/94, įsteigiantis Sanglaudos fondą // Oficialus leidinys L 130, 1994 5 25, p. 1, http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34393#_ftn1; prisijungimo laikas: 2006 12 02
18. 1998 m. kovo 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 622/98 dėl pagalbos valstybėms kandidatėms pagal pasirengimo narystei strategiją, visų pirma dėl Stojimo partnerystės programų nustatymo// Oficialus leidinys L 085 , 20/03/1998 p. 0001 – 0002, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998R0622:LT:HTML>; prisijungimo

laikas: 2006 12 04

19. 1999 m. gegužės 17 d Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1257/1999, dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai ir iš dalies pakeičiantis bei panaikinantis tam tikrus reglamentus// Oficialus leidinys L 160 1999, p. 80-102, http://europa.eu.int/eur-lex/lt/dd/reg/lt_register_032010.html; prisijungimo laikas: 2006 12 02
20. 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1266/1999 dėl pagalbos šalims kandidatėms derinimo pagal pasirengimo narystei strategiją ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 3906/89// Oficialus leidinys L 131/68, // Oficialus leidinys L 161, 1999 6 26, p. 68-72, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1266:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2006 12 01
21. 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu// Oficialus leidinys L 161, 1999 6 26, p. 87-93, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1268:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2006 12 01
22. 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1267/1999 nustatantis struktūrinės pasirengimo stojimui politikos instrumentą (ISPA)// Oficialus leidinys L 161, 26/06/1999 p. 0073 – 0086, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0073:008:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006 12 02
23. 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999 nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų// Oficialusis leidinys L 161 , 1999 6 26 p.1–42, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0001:001:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006 12 02
24. 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1264/1999 iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1164/94, įsteigiantį Sanglaudos fondą // Oficialus leidinys L 161, 1999 6 26, p. 57—61, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0057:005:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006 12 02
25. 1999m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.1783/1999 dėl Europos regioninės plėtros fondo// Oficialusis leidinys L 213 , 13/08/1999 p. 0001 – 0004, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1783:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006 12 03
26. 1999 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2759/1999, nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu

- taikymo taisyklės// Oficialus leidinys L 331, 1999 12 23, p. 51- 54, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R2759:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2006 11 28
27. 2000 m. birželio 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2222/2000, nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu taikymo finansines taisyklės// Oficialus leidinys L 253, 2000 10 7, p. 5-14, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R2222:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2006 11 25
28. 2000 m. liepos 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1655/2000, dėl Aplinkos finansinio instrumento (LIFE)// Oficialus Leidinys 192 , 28/07/2000 p. 0001 – 0010, http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32000R1655&model=guichett&lg=lt; prisijungimo laikas: 2006 12 04
29. Aplinkos finansinio instrumento (LIFE) aplinkosaugos parodomieji projektai: gairės// Oficialus Leidinys L 191 , 27/07/2004 P. 0002 – 0004, [http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004XC0727\(01\):LT:HTML](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004XC0727(01):LT:HTML); prisijungimo laikas: 2006 12 01
30. 2003 m. gegužės 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1105/2003, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1260/1999, nustatantį bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų// Oficialusis leidinys L 158 , 27/06/2003 p. 0003 – 0003, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R1105:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006 11 25
31. 2003 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1783/2003, iš dalies pakeičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1257/1999 dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai, <http://europa.eu.int/eur-lex/lt/dd/docs/2003/32003R1783-LT.doc> ; prisijungimo laikas: 2006 12 03
32. 1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva 91/156/EEB iš dalies keičianti Direktyvą 75/442/EEB dėl atliekų// Oficialus leidinys L 78, 1991 3 26, p. 32—37, http://www.europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=391L0156&model=guichett&lg=lt; prisijungimo laikas: 2006 11 25
33. 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų// Oficialus leidinys L 182, 1999 7 16, p. 1-19, http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=31999L0031&model=guichett&lg=lt; prisijungimo laikas: 2006 10 25
34. 2000 m. spalio 23 d. Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (Bendroji vandens politikos direktyva)// Oficialus leidinys L 327, 2000

- 12 22, <http://oracle.am.lt/wfd/downloads/BVPD%20autentiskas%20vertimas.pdf>; prisijungimo laikas: 2006 12 05
35. 1991 m. kovo 6 d. Komisijos Direktyva 91/244/EEB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos// Oficialus leidinys L 115, 1991 5 8, p. 41—55, [http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0244:LT:NOT](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0244:LT:NOT;); prisijungimo laikas: 2006 12 03
36. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos// Oficialus leidinys L 206, 1992 7 22, p. 7, http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=15502; prisijungimo laikas: 2006 12 02
37. 1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos (OL L 73, 1994 3 16, p. 20—45), [http://europa.eu.int/eur-lex/lt/dd/docs/1994/21994A0316_02_-LT.doc,\];](http://europa.eu.int/eur-lex/lt/dd/docs/1994/21994A0316_02_-LT.doc,) prisijungimo laikas: 2006 10 21

Kita literatūra

38. Aplinkos apsauga. Vilnius, Mintis, 2000.
39. Aplinkos apsaugos veiksmų programa Centrinei ir Rytų Europai. OECD, 1994. Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje “Aplinka ir vystimasis”. Vilnius// Valstybės žinios. 1998
40. Aplinkos būklė 2003. Vilnius, Aplinkos ministerija, 2004, http://www.am.lt/LSP/list_metines_apzvalgos.php3; prisijungimo laikas: 2006 12 02
41. Aplinkos būklė 2005. Tik faktai. Vilnius, Aplinkos ministerija, 2006, http://www.am.lt/LSP/list_metines_apzvalgos.php3; prisijungimo laikas: 2006 12 01
42. Aplinkos ministerijos Europos Sąjungos paramos departamento 2005 metų veiklos ataskaita, <http://www.am.lt/VI/files/0.395674001141995576.ppt#1>; prisijungimo laikas: 2006 12 04
43. Bubnienė R. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius, 2002
44. BPD įgyvendinimo 2005 m. ataskaita, http://www.esparama.lt/lt/bpd/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos; prisijungimo laikas: 2006 12 05
45. XXI a. Darbotvarkė: subalansuotos plėtros veiksmų programa. Rio deklaracija. Miškininkystės principai. Galutinis sutarčių tekstas, Vyriausybės svarstytas Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijoje Rio de Žaneire, Brazilijoje, 1992 m. birželio 3-14 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Vilnius, 2000, <http://www.am.lt/LSP/files/Agenda21.pdf>; prisijungimo laikas: 2006 08 20

46. Europos Komisijos ataskaita dėl Lietuvos pažangos rengiantis narystei Europos Sąjungoje, http://www.lrs.lt/es/pazanga_lt.htm; prisijungimo laikas: 2006 12 04
47. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Lietuvos kaimo raida, 2004. Vilnius, 2005, http://www.laei.lt/leid_fls/leid_fl/LKR_2005.pdf; prisijungimo laikas: 2006 11 28
48. Europos aplinka: 2005 m. būklė ir perspektyvos, http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/soer_files/LT-summary.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 05
49. Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programa (Nacionalinė *Acquis* priėmimo programa, LPNP-NAPP), <http://www.euro.lt/lpnp/lit/index.htm>; prisijungimo laikas: 2006 12 03
50. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos strategija ir veiksmų programa. Vilnius., AAM, 1996, <http://www.am.lt/LSP/files/AA-strategija.doc>; prisijungimo laikas: 2006 09 02
51. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Europos Sąjungos paramos departamento 2005 metų veiklos ataskaita,
52. Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija Techninės pagalbos departamentas, ES parama Lietuvai, PHARE programa 1991- 1999, Aidai, Vilnius, 2000
53. Lietuvos teisės universitetas, Globalizacija, Monografija, Vilnius, 2003
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. veiklos ataskaita, http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4018&p_d=32464&p_k=1; prisijungimo laikas: 2006 12 02
55. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. veiklos ataskaita, http://www.lrv.lt/13_vyr_dok/n0314.pdf; prisijungimo laikas: 2006 12 04
56. Maniakas K., Vilpišauskas R., Geruolis D., Lietuvos kelias į Europos Sąjungą, Eugrimas, Vilnius, 2004
57. Nacionalinės mokėjimo agentūros 2005 m. veiklos ataskaita, <http://www.nma.lt/>; prisijungimo laikas: 2006 12 06
58. Nakrošis V., ES regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas, Eugrimas, Vilnius, 2003
59. Ragulskytė – Markovienė R., Aplinkos teisė, Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais, Vilnius, Eugrimas, 2005
60. Rudzinskienė V., Socialinė statistika, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2005,
61. Valstybinė aplinkos monitoringo programa, Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, 1998, Vilnius, <http://www.am.lt/LSP/files/VAMP.pdf>; prisijungimo laikas: 2006 11 14
62. Vidutinės trukmės žemės ūkio ir kaimo plėtros SAPARD programos įvertinimas Lietuvoje (2000–2006 m.) apimantis laikotarpį nuo 2000 iki 2003 metų, <http://www.nma.lt/index.php?2123634223>; prisijungimo laikas: 2006 12 06
63. Wey K. Umweltpolitik in Deutschland. Kurze Geschichte des Umweltschutzes in Deutschland seit 1900. Verlag GmbH, Opladen. 1982

Santrauka

EUROPOS SĄJUNGOS FINANSAVIMO ŠALTINIAI IR JŲ PANAUDOJIMAS APLINKOSAUGOS POLITIKOS FORMAVIMUI LIETUVOJE

Reikšminiai žodžiai: *aplinka, aplinkos apsauga, aplinkos apsaugos problemos, ES aplinkosaugos politika, ES finansavimo instrumentai, Struktūriniai fondai, Sanglaudos fondas.*

Šiandien aplinkos apsauga yra vienas didžiausių iššūkių Europai. Ji tapo tokia sudėtinga problema, kad jos jau negali išspręsti pavienės valstybės ar kraštai, tenka jungti pastangas ir spręsti įvairių sričių specialistams. Siekiant laikytis Europos Sąjungos atitikties įgyvendinimo terminų Lietuvoje, svarbus vaidmuo tenka Europos Sąjungos aplinkosaugos finansavimo šaltiniams. Todėl pagrindinis šio darbo tikslas - išanalizuoti Europos Sąjungos finansavimo šaltinius ir jų įtaką Lietuvos aplinkos apsaugos politikos formavimui.

Lietuvai, siekiant narystės ES, jai keliamus aplinkosaugos reikalavimus padėjo įgyvendinti trys ES finansinės paramos programos: PHARE, SAPARD ir ISPA, kurios pasirengimo narystei ES laikotarpiu vaidino svarbų vaidmenį formuojant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje ir padėjo pamatus Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramai priimti.

Dabar pagrindinis ES finansavimo šaltinis aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti Lietuvoje yra Sanglaudos fondas. Kai kuriuos aplinkosaugos projektus, orientuotus į regioninę plėtrą, finansuoja ir Struktūriniai fondai. Sanglaudos fondo ir Struktūrinių fondų lėšų dėka sprendžiamos Lietuvoje prioritetinių aplinkosaugos sektorių, t.y. vandens ir atliekų, problemos.

Siekiant išanalizuoti Europos Sąjungos finansavimo šaltinių įtaką Lietuvos aplinkos apsaugos politikos formavimui ir įvertinti Lietuvai teikiamos ES paramos aplinkos apsaugai įsisavinimo efektyvumą bei išsiaiškinti ES paramos panaudojimo probleminius aspektus, buvo atlikta ekspertų apklausa. Remiantis ekspertų nuomone bei atlikus dokumentų ir statistinių duomenų analizę, galima teigti, kad ES parama ženkliai prisidėjo prie teigiamų aplinkosaugos pokyčių Lietuvoje bei vaidina svarbų vaidmenį formuojant aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje.

Zusammenfassung

DIE FINANZIERUNGSMITTEL DER EUROPÄISCHEN UNION UND IHRE ANWENDUNG BEI DER BILDUNG DER UMWELTPOLITIK IN LITAUEN

EUROPEAN UNION FINANCING INSTRUMENTS AND THEIR USAGE IN FORMATION OF ENVIRONMENTAL POLICY IN LITHUANIA

Schlüsselwörter: *die Umwelt, der Umweltschutz, die Umweltschutzprobleme, die EU-Umweltpolitik, die EU-Finanzierungsinstrumente, die Strukturfonds, der Kohäsionsfonds.*

Heute ist der Umweltschutz eine der größten Herausforderungen für Europa. Umweltschutz ist ein so großes Problem geworden, dass es einzelne Länder allein nicht mehr lösen können, deswegen müssen sie sich vereinigen und sich bemühen dieses Problem auf internationaler Ebene zu bewältigen. Im Bezug darauf, stellt die Europäische Union (EU) verschiedene finanzielle Instrumente zur Verfügung, die eine wichtige Rolle bei der Umsetzung der EU-Umweltpolitik in Litauen spielen, und deren Analyse und der Einfluss auf die Umweltschutzpolitik in Litauen der Hauptziel dieser Arbeit ist.

Litauen, als EU-Beitrittsland, hat die geltenden EU-Umweltstandards mit Hilfe von drei EU-Finanzhilfsprogrammen PHARE, SAPARD und ISPA übernommen, die auf dem Weg zu der Mitgliedschaft in der Europäischen Union im Mittelpunkt standen und die Grundlage für die Verwaltung der Strukturfonds und des Kohäsionsfonds geschaffen haben.

Der Kohäsionsfonds ist heute in Litauen das Hauptfinanzinstrument zur Bewältigung der Umweltprobleme. Einige Umweltschutzprojekte werden auch in den jeweiligen Regionen auch durch die Strukturfonds finanziert. Mit Hilfe der Strukturfonds und des Kohäsionsfonds löst man heute in Litauen die Umweltprobleme der prioritäten Wasser-und Abfallbereichen.

Um die Analyse des Einflusses der EU-Finanzierungsinstrumente auf die Umweltpolitik in Litauen zu machen, die Anwendungseffektivität der EU-Umweltunterstützung zu bewerten und die problematische Aspekte der Unterstützungsanwendung in Litauen zu klären wurde eine Expertenbefragung gemacht. Im Bezug auf die Expertenmeinung, die statistische Datenanalyse kann man folgende Konsequenz ziehen, dass die EU-Unterstützung zu den positiven erforderlichen Umweltreformen in Litauen viel beigetragen hat.

PRIEDAI

1 priedas

Ekspertų apklausos anketa

Aš esu Aušra Kaminskienė, Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto, Aplinkos politikos ir valdymo katedros magistrantė, rašanti magistro baigiamąjį darbą tema „Europos Sąjungos finansavimo šaltiniai ir jų panaudojimas aplinkosaugos politikos formavimui Lietuvoje“.

Šia apklausa atlieku tyrimą, kurio tikslas yra įvertinti Lietuvai skiriamos Europos Sąjungos finansinės paramos aplinkos apsaugai įsisavinimo efektyvumą ir išsiaiškinti paramos panaudojimo probleminius aspektus.

Žinodama Jūsų kompetenciją, prašyčiau atsakyti į pateiktus klausimus. Tyrimo metu gauta informacija, Jūsų pageidavimu, gali būti konfidenciali.

Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą.

1. Kurie Europos Sąjungos finansiniai instrumentai padeda šalims narėms spręsti aplinkos apsaugos problemas?

2. Kokie pagrindiniai ES investicijų į aplinkos apsaugą Lietuvoje tikslai?

3. Kaip vertinate ES finansinės paramos įsisavinimo efektyvumą aplinkos apsaugos sektoriuje Lietuvoje?

4. Kokios pagrindinės problemos kyla įsisavinant ES lėšas aplinkos apsaugos sektoriuje Lietuvoje? Kodėl?

5. Kaip įtakoja ES finansinė parama aplinkosaugos politikos formavimą Lietuvoje?

6. Kaip reikėtų patobulinti sukurtą institucinę ir administracinę struktūrą, administruojant ES struktūrinę paramą ateityje?

2 priedas

Ekspertų apklausoje dalyvavo šių institucijų atstovai:

1. LR Aplinkos ministerijos

Europos Sąjungos paramos administravimo departamento
Europos Sąjungos fondų valdymo skyrius

2. LR Aplinkos ministerijos

Aplinkos projektų agentūros
Struktūrinių fondų skyrius

3. Nacionalinės mokėjimo agentūros

Kaimo plėtros programų departamento
Projektų vertinimo skyriaus vyr. specialistė
Neringa Saulytė

E-mail: neringasa@nma.lt

4. Lietuvos pramoninkų konfederacijos

Ekonomikos ir finansų departamento
atstovas

5. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento

atstovas

6. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento

Kelmės rajono agentūra

Daiva Jurgilienė

E-mail: jurgilienne@gmail.com

7. Alytaus miesto savivaldybės

Aplinkos apsaugos skyriaus vedėja

Vida Mačernienė

E-mail: v.macerniene@ams.lt

3 priedas

PHARE parama aplinkos sektoriui Lietuvoje 1998 – 2003 m.

Projekto Nr.	Projekto pavadinimas	PHARE biudžetas (mln.eurų)	Nacionalinio bendrafinansavimo lėšos (mln.eurų)	Bendra projekto suma (mln.eurų)
LI9805.01	Aplinkos ministerijos administracinių gebėjimų stiprinimas Europos Sąjungos integracijos procese	2,05		2,05
LI9805.01.02	Varėnos nuotekų valymo įrenginiai	0,75	1,362	2,112
LI9805.02.01	Projektinės dokumentacijos paruošimas: Plungės komunalinių atliekų sąvartyno įrengimas	0,5	0,5	1,000
LI9805.02.03	Atmosferos monitoringas	0,75		0,75
LI9805.02.04	Techninė parama Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondui	0,75		0,75
LI9808-02	Šiaulių regiono pavojingų atliekų tvarkymas	2,22	0,74	2,96
LI-9901.01	Panevėžio aplinkos projektas	3		3
LI-9901.01.02	Klaipėdos aplinkos projektas	7,2		7,2
LI9904.02	Pasiruošimas ISPA projektams	1,1		1,1
LI-9905.01	Jurbarko nutekamųjų vandenių valymo įrenginių statyba ir kanalizacijos tinklų išplėtimas	2	1,6	3,6
LI9912.01	Aplinkosaugos monitoringo gebėjimų stiprinimas	2,5	0,3	2,8
LI9917-01-01-0004	Kretingos vandentiekio bei nuotekų tinklų išplėtimas (GS + TD)	0,18		0,18
LI9917-01-01-0005	Kazlų Rūdos vandentiekio, nuotekų tinklų ir nuotekų valymo įrenginių išplėtimas (GS)	0,14		0,14
LI9917-01-01-0006	Anykščių vandentiekio bei nuotekų tinklų išplėtimas (GS)	0,14		0,14
LI9917-01-01-0012	Kazlų Rūdos vandentiekio, nuotekų tinklų ir nuotekų valymo įrenginių išplėtimas (TD)	0,12		0,12

LI9917-01-01-0013	Anykščių vandentiekio bei nuotekų tinklų išplėtimas (TD)	0,165		0,165
LI0015	Prienų vandentiekio ir kanalizacijos tinklų išplėtimas bei atnaujinimas	2	0,670	2,670
LT01.06.01	Institucinių aplinkos ministerijos pajėgumų įdiegiant ES reikalavimus cheminių medžiagų, genetiškai modifikuotų organizmų, integruotos taršos prevencijos ir klimato kaitos valdyme stiprinimas	2,1575	0,4925	2,65
LT01.10.01	Vandens tiekimo ir nuotekų valymo sistemos vystymas Anykščiuose	3	1	4
LT01.10.02	Vandens tiekimo, nuotekų valymo sistemos kūrimas Kazlų Rūdoje	2	0,667	2,667
LT01.10.03	Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemos vystymas Kretingoje	3	1	4
2002/000-601.05.01	Aplinkos kokybės valdymo integruotos kompiuterinės informacijos sistemos sukūrimas bei įdiegimas	2,506	0,469	2,975
2002/000-601.05.02	Gamtotvarkos planų Lietuvos saugomose teritorijose kūrimas	1,181	0,094	1,275
2003.004-341.04.01	Nykstančių augalų ir gyvūnų bei jų arealų apsauga, įgyvendinant CITES, Berno ir Bonos konvencijas bei su tuo susijusius ES teisės aktus	1,68	0,11	1,790
2003.004-341.04.02	Nacionalinių taršos mažinimo ir oro kokybės vertinimo programų rengimas	1,3	0,1	1,4
2003.004-341.04.03	Valstybinių saugomų teritorijų administracijų gebėjimų stiprinimas ir modernizavimas	1,28	0,13	1,410
2003.004-341.08.02.16	Institucinis stiprinimas pasiruošiant modernizuoti Lietuvos meteorologinį tinklą	0,243 75	0,006 25	0,250
2003.004.341.08.02	Lietuvos akreditacinės sistemos vystymas ir stiprinimas	0,8		0,8

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija, <http://www.am.lt/VI/index.php#a/5344>; prisijungimo laikas: 2006

4 priedas

2000-2003 m. ISPA finansuoti aplinkosaugos projektai

	Projekto numeris	Projekto pavadinimas	Projekto vertė (eurais)	Projekto trukmė
1	2000/LT/16/P/PE/001	Vilniaus miesto geriamojo vandens ir kanalizacijos tinklų rekonstrukcija	40 000 000	2001-2005
2	2000/LT/16/P/PE/002	Druskininkų vandenvalos įrenginių modernizavimas ir rekonstrukcija	5 500 000	2000-2006
3	2001/LT/16/P/PE/005	Jonavos miesto nuotekų valymo įrenginių rekonstravimas	6 259 900	2001-2005
4	2001/LT/16/P/PE/006	Neringos miesto geriamojo vandens ir nuotekų valymo sistemų išplėtimas	10 153 000	2001-2005
5	2001/LT/16/P/PE/007	Kauno regiono nuotekynės tinklų išplėtimas ir biologinio valymo įrenginių statyba	22 359 000	2001-2006
6	2002/LT/16/P/PE/009	Kėdainių nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	10 400 000	2002-2006
7	2002/LT/16/P/PE/013	Radviliškio miesto vandenvalos įrenginių rekonstrukcija, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	6 400 000	2002-2006
8	2002/LT/16/P/PE/014	Mažeikių miesto vandenvalos įrenginių statyba	7 500 000	2002-2006
9	2003/LT/16/P/PE/015	Plungės nuotekų valymo įrenginių, tinklų bei vandens tiekimo sistemų renovacija	7 887 000	2003-2007
<i>Bendra vandentvarkos projektų vertė</i>			<i>116 458 900</i>	
10	2001/LT/16/P/PE/003	Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	5 928 642	2001-2004
11	2001/LT/16/P/PE/004	Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	6 629 786	2001-2005
12	2001/LT/16/P/PE/008	Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	9 402 000	2001-2006
13	2002/LT/16/P/PE/010	Klaipėdos regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	11 750 000	2002-2007
14	2002/LT/16/P/PE/011	Marijampolės regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	13 009 000	2002-2008
15	2002/LT/16/P/PE/012	Vilniaus regiono buitinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	20 930 000	2002-2007
16	2003/LT/16/P/PE/016	Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	8 902 000	2003-2008
17	2003/LT/16/P/PE/017	Lietuvos pavojingų atliekų tvarkymas	18 758 000	2003-2008
<i>Bendra atliekų tvarkymo projektų vertė</i>			<i>95 309 428</i>	
<i>Bendra aplinkos apsaugos projektų vertė</i>			<i>211 768 328</i>	

5 priedas

Įgyvendinami aplinkos apsaugos projektai finansuojami iš Sanglaudos fondo

Projekto numeris	Projekto pavadinimas	Projekto vertė (eurais)	Sanglaudos fondo paramos dalis(%)	Įgyvendinimo pradžia	Įgyvendinimo pabaiga
2001/LT/16/ P/PE/003	Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	5 928 642	66	2001-12-13	2008-12-31
2000/LT/16/ P/PE/002	Druskininkų vandenvalos sistemos modernizavimas ir rekonstrukcija	5 500 000	65	2000-12-22	2006-12-31
2001/LT/16/ P/PE/005	Jonavos miesto nuotėkų valymo įrenginių rekonstravimas, nuotėkų tinklų išplėtimas ir vandentiekio tinklų renovacija	7 511 880	50	2001-12-13	2007-12-31
2001/LT/16/ P/PE/007	Kauno nuotėkų valymo įrenginių išplėtimas, įdiegiant biologinio valymo grandį, bei tinklų išplėtimas	31 914 000	50	2001-12-13	2006-12-31

2004/LT/16/ C/PE/001	Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	18 432 000	75	2004-07-30	2009-12-31
2002/LT/16/ P/PE/009	Kėdainių nuotėkų valymo įrenginių rekonstrukcija, nuotėkų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	12 149 000	56	2002-12-17	2006-12-31
2002/LT/16/ P/PE/010	Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	15 275 000	38	2002-12-17	2007-12-31
2004/LT/16/ C/PE/005	Klaipėdos vandentiekio ir nuotėkų tinklų plėtra	21 738 000	63	2005-03-15	2007-12-31
2002/LT/16/ P/PE/011	Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	13 009 000	72	2002-12-17	2008-12-31
2002/LT/16/ P/PE/014	Mažeikių miesto vandenvalo įrenginių statyba	7 500 000	50	2002-12-18	2006-12-31
2005/LT/16/ C/PE/002	Nemuno aukštupio baseino 1 paketo 1 etapas	34 490 900	80	2005-08-11	2010-12-31
2004/LT/16/ C/PE/015	Nemuno vidurupio baseino valdymas	63 995 000	80	2004-12-27	2007-12-31

2004/LT/16/ C/PE/004	Nemuno žemupio baseino valdymas	37 880 000	80	2005-03-15	2008-12-31
2005/LT/16/ C/PE/001	Neries baseino investicinės programos I etapas (Zarasų, Visagino, Utenos, Ignalinos, Molėtų, Ukmergės, Širvintų, Švenčionių savivaldybės)	37 576 000	80	2005-10-12	2010-12-31
2001/LT/16/ P/PE/006	Neringos miesto geriamo vandens ir nuotėkų valymo sistemų išplėtimas	10 531 000	45	2001-12-18	2008-12-31
2005/LT/16/ C/PE/003	Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	19 487 000	85	2005-09-02	2010-12-31
2003/LT/16/ P/PE/017	Pavojingų atliekų tvarkymas Lietuvoje	28 758 000	73	2003-12-22	2008-12-31
2003/LT/16/ P/PE/015	Plungės nuotėkų valymo įrenginių rekonstravimas, nuotėkų tinklų išplėtimas ir vandentiekio tinklų renovacija	7 887 000	75	2004-03-24	2007-12-31

2002/LT/16/ P/PE/013	Radviliškio miesto vandenvalos įrenginių rekonstrukcija, nuotėkų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas	6 595 000	68	2002-12-13	2007-12-31
2001/LT/16/ P/PE/008	Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	9 402 000	56	2001-12-21	2008-12-31
2001/LT/16/ P/PE/004	Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	6 629 786	70	2001-12-13	2009-12-31
2003/LT/16/ P/PE/016	Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	8 902 000	71	2003-12-22	2008-12-31
2004/LT/16/ C/PE/003	Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	12 945 680	75	2004-07-30	2009-12-31
2006/LT/16/ C/PE/001	Ventos - Lielupės baseino investicinės programos I etapas	4 737 000	80	2006-01-03	2010-12-31
2002/LT/16/ P/PE/012	Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	20 930 000	50	2002-12-17	2007-12-31

2000/LT/16/ P/PE/001	Vilniaus vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemų atnaujinimas ir plėtra	40 000 000	50	2001-04-26	2008-07-31
-------------------------	---	------------	----	------------	------------

Šaltinis: Finansų ministerija,

http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai; prisijungimo laikas: 2006

12 06

7 priedas

Europos regioninės plėtros fondo finansuojami projektai pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD 1.3. priemonės veiklos grupes

Pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos grupę „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“.

Paramos gavėjas	Paramos suma, Lt	Projekto įgyvendinimo pradžia	Projekto įgyvendinimo pabaiga	Trumpas projekto aprašymas
Ukmergės rajono savivaldybės administracija	1 195 000	2006 birželis	2007 gruodis	Projekto metu ketinama renovuoti Rečionių gyvenvietės vandens išgavimo pajėgumus, vandentiekio tinklus, išplėsti nuotekų surinkimo tinklus, renovuoti nuotekų valymo įrenginius
Akmenės rajono savivaldybės administracija	2 228 310	2006 birželis	2008 balandis	Projekto metu ketinama išplėsti Pelkelės kaimo vandens išgavimo pajėgumus, vandentiekio tinklus bei įrengti nuotekų surinkimo tinklus, taip pat pastatyti nuotekų valymo įrenginius
Lazdijų rajono savivaldybės administracija	2 999 789	2006 liepa	2008 vasaris	Projekto metu ketinama atlikti Krosnos gyvenvietės vandens išgavimo pajėgumų bei vandens tiekimo tinklų išplėtimą bei pastatyti nuotekų valymo tinklus ir įrenginius
Biržų rajono savivaldybės administracija	2 502 872	2006 sausis	2007 sausis	Projekto metu ketinama išplėsti Kirdonių kaimo nuotekų surinkimo sistemą
Alytaus rajono savivaldybės administracija	1 820 307	2005 rugpjūtis	2008 kovas	Įgyvendinus šį projektą bus sudarytos galimybės visiems 366 Ažuolinių kaimo gyventojams naudotis centralizuotai tiekiamo geriamo vandens ir nuotekų surinkimo infrastruktūros paslaugomis. Bus sustabdytas gyventojų nuotekų patekimas į gruntą ir paviršinius vandenį, sustabdyta Žuvinto biosferos rezervato tarša, pagerės kaimo sanitarinė būklė.
Vilkaviškio rajono savivaldybės administracija	1 614 582	2006m. birželis	2008m. birželis	Projekto „Geriamojo vandens ir nuotekų sistemų statyba Karalių, Kisiniškių ir Vokiškėlių kaimuose“ metu kuriama centralizuota nuotekų surinkimo sistema trijuose Vilkaviškio rajono kaimuose.
Raseinių rajono savivaldybės administracija	820 859	2006 birželis	2007 spalį	Projekto metu ketinama išplėsti Kalnujų kaimo vandentiekio ir nuotekų tinklus

Akmenės rajono savivaldybės administracija	1 708 171	2006m. birželis	2007m. birželis	Projekto „Akmenės rajono Akmenės seniūnijos Akmenės II kaimo vandentiekio ir kanalizacijos tinklų įrengimas, užterštos teritorijos išvalymas ir rekreacinės zonos su vandens telkiniu įrengimas“ metu vykdomi vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemos išplėtimo darbai. Projekto tikslas – centralizuotai aprūpinti gyventojus tinkamos kokybės geriamuoju vandeniu bei tvarkyti gyventojų nuotekas.
Kėdainių rajono savivaldybės administracija	1 269 039	2006 birželis	2008 sausis	Projekto metu Medėkšių kaime ketinama įrengti vandentiekio ir nuotekų tinklus
Kretingos rajono savivaldybės administracija	1 652 841	2006 liepa	2008 birželis	Šio projekto tikslas yra sukurti gyvenvietės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, sudarant prielaidas kokybiško geriamojo vandens tiekimui ir tinkamam nuotekų tvarkymui, mažinančiam neigiamą poveikį aplinkai.
Kupiškio rajono savivaldybės administracija	1 441 891	2006 rugpjūtis	2008 balandis	Projekto metu ketinama išplėsti vandens išgavimo pajėgumus, vandentiekio tinklus, sukurti vandens ruošimo pajėgumus, pakloti nuotekų surinkimo tinklus bei valymo įrenginius.
Kupiškio rajono savivaldybės administracija	1 203 639	2006m. rugpjūtis	2008m. balandis	Projekto „Vandentvarkos sistemų įrengimas Palėvenėlės kaime, Kupiškio rajone“ metu vykdomi vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemos išplėtimo darbai. Projekto tikslas – užtikrinti tinkamos kokybės geriamojo vandens tiekimą gyvenvietės gyventojams bei užtikrinti tinkamą gyvenvietės nuotekų tvarkymą.
Biržų rajono savivaldybės administracija	2 032 200	2006m. birželis	2008m. sausis	Projektas „Biržų r. Pačeriaukštės gyvenvietės vandentvarkos sistemos plėtra“ vykdomas karstiniame regione. Vykdomi vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemos išplėtimo darbai. Projekto tikslas – užtikrinti tinkamos kokybės geriamojo vandens tiekimą gyvenvietės gyventojams bei užtikrinti tinkamą gyvenvietės nuotekų tvarkymą.
Pasvalio rajono savivaldybės administracija	2 291 796	2006 liepa	2007 gruodis	Projekto tikslas: Pasvalio raj. Kalno kaime įrengti vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo bei valymo sistemas, siekiant visiems kaimo gyventojams užtikrinti centralizuotą kokybiško geriamojo vandens tiekimą bei centralizuotą nuotekų tvarkymą.

Pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos grupę „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir tvarkymas“.

Paramos gavėjas	Paramos suma, Lt	Projekto įgyvendinimo pradžia	Projekto įgyvendinimo pabaiga	Trumpas projekto aprašymas
Kėdainių rajono savivaldybės administracija	103 216	2005 m. kovas	2006 m. rugpjūtis	Projekto „Dotnuvėlės ir Smilgos upelių ir jų krantų gamtosauginis tvarkymas bei išvalymas nuo kenksmingų medžiagų“ metu atliekami upelių dugno ir apsauginės juostos grunto tyrimai, parengiama upelių atkūrimo ir išvalymo galimybių studija.
Kupiškio rajono savivaldybės administracija	495 000	2005 Kovas	2006 Rugsėjis	Projektas skirtas Kupos upės slėnio - svarbiausios Kupiškio gamtinės teritorijos, savotiškos miesto gamtinio karkaso ašies, kertančios miestą per patį vidurį - sutvarkymui, naudojant natūralias bei technines priemones ir jo pritaikymui rekreacijos tikslams. Slėnis išlaikęs natūralumo fragmentus, bet per pastaruosius 50 metų buvo transformuotas, pakankamai užterštas ir paveiktas erozijos procesu, užaugęs menkaverčiais krūmais bei medžiais, dėl ko prarado tiek gamtosauginę vertę tiek rekreacinį patrauklumą.
Šiaulių miesto savivaldybės administracija	425 245	2005m. kovas	2006m. spalio	Talkšos ežeras yra priskirtas prie pirmoje eilėje valytinų ežerų grupės, ežero dumblas užterštas, pakrantės apaugusios makrofitais. Numatytas toks I etapo darbų eiliškumas: 1. Talkšos ežero pietinės pakrantės valymas, siekiant išvalyti uždumblėjusią ir užpelkėjusią pietinę Talkšos ežero pakrantę. Bus iškuoptas dumblas iki 1,5 metro gylio nuo vandens paviršiaus ir iki 20 metrų nuo pakrantės krašto. 2. Atliekomis užterštas iškuoptas dumblas bus transportuojamas į sąvartyną, o neužterštas bus panaudotas žemės paviršiaus ties pietine ežero pakrante paaukštinimui, techniniame projekte numatytose vietose. 3. Atlikus valymo darbus bus atstatytos darbų metu suardytos kelių ir takų dangos bei gazonai.
Marijampolės savivaldybės administracija	102 790	2005 balandis	2006 gruodis	Marijampolės miesto centrinėje dalyje bus tvarkomas užaugęs ir užneštas sąnašomis 1 km ilgio Šešupės upės vagos ruožas bei tame ruože sutvarkytos Šešupės upės pakrantės. Projektas pagerins Šešupės upės biologinę situaciją: neliks žolinės augalijos pertekliaus, kuris pūdamas blogina aplinkos biologinę būklę.

Pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos grupę „Saugomų ir nesaugomų teritorijų įsteigimas ir tvarkymas“

Paramos gavėjas	Paramos suma, Lt	Projekto įgyvendinimo pradžia	Projekto įgyvendinimo pabaiga	Trumpas projekto aprašymas
Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	10 430 000	2005m sausis	2006m gruodis	Numatoma įgyvendinti priemonės racionalaus saugomų teritorijų išteklių naudojimo ir švietimo reikmėms, kraštovaizdžio ir biologinei įvairovei išsaugoti ir teritorijoms tvarkyti nacionalinėse ir Natura 2000 saugomose teritorijose, kurti valstybinių parkų informacinę sistemą, sudaryti sąlygas lankytis pasirinktose saugomose teritorijose be žalos jų gamtinei aplinkai, kraštovaizdžiui, gamtos ir kultūros paveldo vertybėms.
Klaipėdos apskrities viršininko administracija	5 600 000	2005m vasaris	2006m gruodis	Numatoma sustabdyti pajūrio paplūdimių ir kopų degradavimo procesą, stabilizuoti apsauginės kopos natūralaus priauginimo smėliu procesą, apsaugoti pajūrio kraštovaizdžio komponentus nuo stipraus antropogeninio poveikio poilsio sezono metu, bei nuo pavojingų gamtos reiškinių, tokių kaip audros, potvyniai, uraganai, stiprus vėjas ir pan.
Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	2 180 000	2005m sausis	2007m sausis	Numatoma sureguliuoti veiklą valstybiniuose parkuose ir atskirose valstybinių parkų funkcinio prioriteto zonose, draustiniuose bei paveldo objektų teritorijose – parengti 39 svarbiausius šių teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus – tvarkymo planus / projektus. Įgyvendinti ES Tarybos direktyvų dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEB) ir dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) reikalavimus: Parengti 17 Natura 2000 tinklo saugomų teritorijų steigimo dokumentų (ribų planų) bei 35 gamtotvarkos planus, kurių pagrindu būtų galima užtikrinti tinkamą buveinių ir paukščių apsaugos būklę. Vektorizuoti 200 vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ribas (masteliu 1:10000).

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	1 725 000	2005 sausis	2006 gruodis	Šio projekto pagrindinis tikslas - sudaryti sąlygas kokybiškam ir ilgalaikiam Natura 2000 teritorijų monitoringo ir priežiūros vykdymui, prisidedant prie ES saugomų rūšių ir natūralių buveinių išsaugojimo. Numatomi projekto rezultatai: bus sukurta 160 monitoringo metodikų Natura 2000 rūšių ir buveinių stebėsenai vykdyti, paruošta 80 saugomų teritorijų direkčių specialistų šiam darbui atlikti bei įsigyta Natura 2000 rūšių ir buveinių monitoringui vykdyti reikalinga įranga ir transporto priemonės.
Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	1 665 000	2005 sausis	2006 rugsėjis	Šio projekto pagrindinis tikslas – likviduoti sovietmečiu ir pereinamuoju laikotarpiu padarytą žalą gamtai saugomose teritorijose. Numatomi projekto rezultatai: demontuoti buvusių karinių bazių statiniai Žemaitijos nacionaliniame ir Dubysos regioniniame parkuose, rekultivuoti 3 karjerai ir 3 užšlamštintos teritorijos bei atkurti 5 pažeisti kraštovaizdžio kompleksai ir objektai įvairiuose saugomose teritorijose.
Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	2 150 000	2006 liepa	2008 birželis	Projekto tikslas – sudaryti prielaidas veiklai valstybiniuose parkuose ir paveldo objektų teritorijose tinkamai sureguliuoti, bei užtikrinti ES Tarybos direktyvų dėl laukinių paukščių apsaugos ir dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos reikalavimų. Projekto metu bus 8 valstybinių parkų ir zonų ribos ir parengti tvarkymo planai. Parengta 20 teritorijų steigimo dokumentų buveinių ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms, parengta 10 tvarkymo projektų paveldo objektams.
Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	1 800 000	2006m. liepa	2008m. liepa	Projektas orientuotas į dviejų veiklų vykdymą: apleistų pastatų likvidavimo programos parengimą ir apleistų pastatų saugomose teritorijose likvidavimą bei teritorijų sutvarkymą. Pagrindinis pirmosios projekto dalies tikslas - apleistų pastatų likvidavimo programos (visai Lietuvos teritorijai) parengimas. Antrosios projekto dalies tikslas – likviduoti didžiausius Vakarų Lietuvos saugomų teritorijų kraštovaizdį darkančius apleistus objektus ir atkurti žmogaus veiklos pažeistus kraštovaizdžio kompleksus ir objektus. Bus nugriauti aplinką darkantys objektai (gyvulininkystės kompleksai, fermos, sandėliai, gamybiniai centrai, kt.) trijuose regioniniuose parkuose (Rambyno, Salantų ir Varnių regioniniuose parkuose).

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	18 050 000	2006 liepa	2008 liepa	Įgyvendinant šį projektą, siekiama sudaryti prielaidas kraštovaizdžio bei biologinės įvairovės būklei gerinti, vykdant apsaugos, tvarkymo ir priežiūros priemones pasirinktose saugomose teritorijose. Saugomų teritorijų tvarkymas apima informacinės sistemos natūroje sukūrimą. Lankytojų centrai valstybiniuose parkuose įrengiami siekiant sudaryti geresnes sąlygas pažintiniam (ekologiniam) turizmui, lankytojų srautams reguliuoti, teikti informaciją apie saugomas gamtos ir kultūros paveldo vertybes bei poilsiaavimo galimybes, inicijuoti ir koordinuoti įvairių institucijų veiksmus teritorijų apsaugos bei tvarkymo (pirmiausia, pažintinio turizmo organizavimo) ir kitose srityse,
---	------------	------------	------------	--

Pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos grupę „Aplinkos monitoringo ir prevencijos stiprinimas“.

Paramos gavėjas	Paramos suma, Lt	Projekto įgyvendinimo pradžia	Projekto įgyvendinimo pabaiga	Trumpas projekto aprašymas
Aplinkos apsaugos agentūra	2 000 000	2004 spalio	2007 birželis	Projekto tikslas – pasiekti, kad aplinkos tyrimų laboratorija atitiktų ES standartus ir būtų pajėgi operatyviai pateikti tikslią ir patikimą informaciją apie aplinkos būklę ir aplinkai daromą poveikį.
Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija	100 000	2004 gruodis	2006 birželis	Šio projekto pagrindinis tikslas – parengti galimybių likviduoti ekologines avarijas, susijusias su naftos išsiliejimais jūroje, studija. Numatomi projekto rezultatai: išsiaiškintas pajėgumų, reikalingų taršos prevencijai ir padarinių likvidavimui poreikis, įvertinta atsakingų institucijų kompetencija ir esamas pasirengimas bei nustatytos trūkstamos įrangos išlaikymo ir eksploatavimo sąnaudos bei jų padengimo galimybės.
Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija	4 000 000	2006 liepa	2007 sausis	Šio projekto pagrindiniai tikslai -pasiekti, kad savo mobilumu ir operatyvumu Lietuvos aplinkos apsaugos kontrolės institucijos atitiktų atitinkamas ES šalių institucijas, pagerinti taršos incidentų ir avarių prevenciją, sutrumpinti jų priežasčių išaiškinimo ir pasekmių likvidavimo laiką, sustiprinti aplinkos apsaugos kontrolės institucijų materialinę bazę, aprūpinant jas specialios paskirties priemonėmis su sukomplektuota reikiama aparatūra, prietaisais bei asmeninėmis apsaugos priemonėmis, padidinti visuomenės pasitikėjimą efektyviai veikiančia aplinkos įstatymų vykdymo užtikrinimo sistema.

Aplinkos apsaugos agentūra	3 200 000	2006 liepa	2007 spalvis	<p>Projektas bus vykdomas Utenos, Panevėžio, Šiaulių, Marijampolės, Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų, Aplinkos apsaugos agentūros, Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos laboratorijose. Projekto metu bus paruošti Utenos, Panevėžio, Šiaulių, Marijampolės, Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų, Aplinkos apsaugos agentūros Radiologijos, Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos laboratorijų rekonstrukcijos projektai ir bus įsigyjama įranga ir prietaisai mėginių paėmimui ir analizės atlikimui Aplinkos apsaugos agentūros laboratorijose bei etaloninės matavimo priemonės patikrai atlikti Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos Metrologijos laboratorijoje Laboratorijų patalpų rekonstrukcijos techninio projekto paruošimas yra pirmas etapas, kuris leis toliau vykdyti laboratorijų patalpų rekonstrukciją, kad laboratorijos būtų pasiruošusios akreditacijai pagal standarto LST EN ISO/IEC 17025 reikalavimus. Įgyta mėginių paėmimo įranga ir analizės prietaisai leis nustatyti pavojingas medžiagas vandenyje, dumble, nuotekose, dirvožemyje pagal ES direktyvų ir standartų reikalavimus. Projekto metu bus apmokyti specialistai darbui su naujomis etaloninėmis matavimo priemonėmis.</p>
-----------------------------------	-----------	------------	--------------	--

Pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos grupę „Informavimas apie aplinką ir Lietuvos gyventojų supratimo apie aplinką skatinimas“.

Paramos gavėjas	Paramos suma, Lt	Projekto įgyvendinimo pradžia	Projekto įgyvendinimo pabaiga	Trumpas projekto aprašymas
VŠĮ „Energijos taupymo priemonės“	230 795	2005 m. kovas	2006 m. gruodis	<p>Šis būsimas projektas apima dviejų metų periodinės kassavaitinės naujos ekologinės TV laidos kūrimą, parengimą ir transliavimą. Šiose laidose bus pateikiamos visos aktualiausios tuo laikotarpiu problemos ir jų sprendimo būdai. Pastoviai atnaujinamame tinklalapyje laidą dvi savaites po eterio galės pamatyti tie, kurie to nespėjo padaryti tiesioginio eterio metu. Tinklalapyje taipogi bus ir ankstesni aktualiausi reportažai, bus diskusijų puslapis. TV laidos anonsai ir straipsniai apie laidą numatomi respublikinėje informacinėje TV spaudoje. Įpusėjus projektui numatomas išleisti atskiras leidinys apie šį TV projektą, remiamą ES, kiek jis lems veiklos tęstinumą.</p>

VšĮ „Šiaulių regiono plėtros agentūra“	181 703	2005m. kovas	2007m. kovas	Projektu bus siekiama išspręsti Šiaulių miesto ir rajono gyventojų informuotumo apie aplinkosaugą trūkumo problemą bei skatinti ekologišką gyvenimo būdą, ekologinę savimonę bei aplinkai nekenksmingą gyvenseną. Projektas bus įgyvendinamas Šiaulių mieste. Projekto tikslų bus siekiama sukuriant interneto tinklapį „Aplinkosauginė televizija internete“. Tinklapyje bus patalpinta informacija apie aplinkosauginius įvykius Šiaulių mieste bei rajone, pateikta ekomiesto modelis, aplinkosauginiai testai žinioms patikrinti, 29 trumpų (apie 3min.) informacinio pobūdžio video filmukų propaguojančių ekologišką gyvenimo būdą ir skatinančių atsisakyti aplinkai žalingų įpročių, išdėstyta virtuali ekologiškų namų schema su nuorodomis bei patarimais kaip ekologiškai tvarkyti ir įrengti namų buitį.
Kauno miesto savivaldybės administracija	119 125	2005 m. kovas	2006 m. lapkritis	Projekto „Visuomenės informavimo apie aplinką centro įkūrimas Kauno miesto savivaldybėje“ metu įrengiamas visuomenės informavimo apie aplinką kabinetas, sukuriama interneto svetainė, kuri padės operatyviai gauti informaciją apie aplinką, išplatinami informaciniai lapeliai miesto gyventojams, išleidžiamas informacinis leidinys, sukuriamas video filmas apie aplinkos apsaugą, parengiamos TV laidos apie aplinkos apsaugą bei suorganizuojami susitikimai su miesto gyventojais.
VšĮ „Vandens namai“	155 544	2005 kovas	2006 spalio	Visuomenės informavimui apie vandens išteklių problemas pasirinktos dvi tikslinės grupės: moksleiviai ir vandens klubo nariai. Aštuoniose teritoriškai nuo centro atskirtose kaimo mokyklose organizuojami seminarai, piešinių, rašinių ir fotonuotraukų konkursai, skaitomi pranešimai populiaria vandens tematika, mokiniai skatinami prizais. Mokyklose organizuojamos vandens telkinių tvarkymo talkos, sukuriamas kino filmas apie vandens išteklių formavimąsi, jų naudojimą ir apsaugą. Vandens klubo nariams rengiami seminarai ir skaitomos paskaitos aktualia vandens tematika

Visuomeninė organizacija „Lietuvos žaliųjų judėjimas“	177 477	2005 Kovas	2007 Kovas	<p>Projekto tikslas yra visuomenės informavimas apie vykdomas Aplinkosauginio švietimo fondo programas Lietuvoje ir Informavimo apie aplinką ir aplinkosauginio švietimo skatinimo programos nuostatų vykdymas.</p> <p>Projekto rezultatai: pravesta 25 mokymai-seminarai apie Aplinkosauginio švietimo fondo programas bei dalyvavimo jose ypatumus; išdalinta nemokamai 24002 egz. laikraščio “Žalioji Lietuva”; įtrauktos į Žaliojo rakto programą 4 kaimo turizmo sodybos; 48 kartus per projektinį laikotarpį atnaujinta internetinė svetainė www.zalieji.lt; išleista knyga, plakatas ir lankstinukas apie Aplinkosauginio švietimo fondą, fondo programas ir jų vykdymą Lietuvoje.</p>
Šiaulių miesto savivaldybės administracija	135 950	2005 kovas	2007 kovas	<p>Šiaulių miesto savivaldybės administracijos patalpose bus atidarytas viešas informacijos apie aplinką punktas „Ekolangas“, kuris turi tapti Šiaulių miesto informacijos apie aplinką sklaidos centru. Šiame centre bus kaupiama ekobiblioteka. Projekto metu bus parengta ir išleista leidiniu Šiaulių miesto aplinkos darnaus vystymosi strategija (Aplinkos politika), Rėkyvos seniūnijoje įrengtas „Ekolango“ mini modelis, parengtos edukacinės programos („Verslas ir aplinkosauga“, „Aplinkosaugos projektų rengimas ir įgyvendinimas“, „Aplinkosaugos problemų sprendimas bendruomenėje“), išleistas leidinys „Šiaulių krašto geologija“, įrengti 6 vidaus ir 3 lauko standai. Projekto metu įvyks 3 seminarai, 1 tarptautinė konferencija bei sukurtas trumpas kino filmas apie gamtos saugines problemas Rėkyvos seniūnijoje.</p>
VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“	176 523	2005 m. kovas	2007 m. kovas	<p>Projekto „Cheminės medžiagos mus supančioje aplinkoje – nuo supratimo prie veiksmų“ metu vykdoma vaikų švietimo akcija (kuriamas ir platinamas mokykloms aplinkosauginis muzikinis video-klipas, rengiamas mini-projektų aplinkosaugos tema konkursas mokyklose, išleidžiamas plakatas), suaugusiųjų švietimo akcija (spausdinami straipsniai aplinkos apsaugos tema, platinami lanksti-nukai), mokymai NVO apie cheminių medžiagų politiką bei sukuriamas tinklapis apie chemines medžiagas.</p>

Visuomeninė organizacija „Lietuvos ornitologų draugija“	199 990	2005 Kovas	2007 Kovas	<p>Pagrindinis projekto tikslas - skleisti informaciją apie ES Paukščių ir Buveinių direktyvas ir aplinkosaugą visuomenei bei rūpin-tis ekologiniu jaunimo švietimu.</p> <p>Projekto rezultatai: sukurta interneto svetainė ir pritaikyta projekto reikmėms; išleistas kompaktinis diskas, lankstinukas, lipdukai; aktualūs straipsniai apie ES Paukščių ir buveinių direktyvų įgyvendinimą ir NATURA2000 vietas Lietuvoje; brošiūros žemdirbiams apie ūkininkavimą saugant biologinę įvairovę; ne mažiau kaip 2 specialios projekto akcijos šalies mokykloms ir 4 tradiciškai LOD organizuojamos šalies masto akcijos („Paukščių diena“ 2005 ir 2006 m. ir „Paukščių palydos“ 2005 ir 2006 m.); akcijų metu bus atrinkta 10 mokyklų, kurios bus apdovanotos projekte numatytais prizais.</p>
--	---------	---------------	---------------	---